

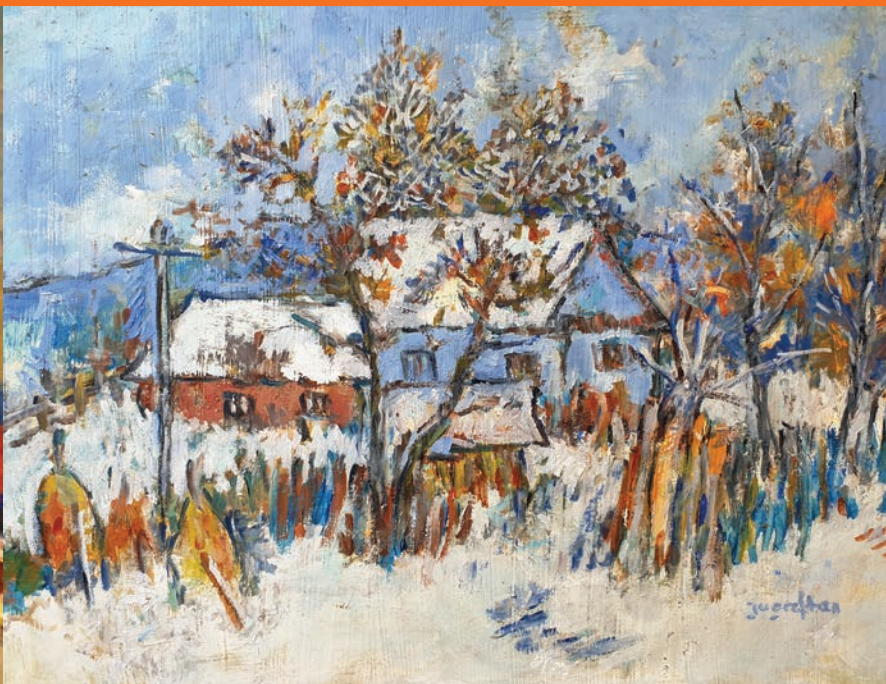
Caiete Silvane

219

Revistă de cultură. Sub egida Uniunii Scriitorilor din România

Sălajul primăverii

0260 612 870

caietesilvane@yahoo.com

www.caietesilvane.ro

Horia Bădescu , Premiul revistei „Caiete Silvane”	1
Horia Bădescu , Nimic nu e nou în poem în afara poemului însuși	2
Poeme de Horia Bădescu însoțite de o parodie semnată de Lucian Perța	3
Paul Farkas , Sălajul primăverii	5
Versuri de Moshe B. Itzhaki traduse din ebraică de Paul Farkas	7
Viorel Mureșan , „Eul poetului este un eu plural”	8
Carmen Ardelean , Între genotip și fenotip	10
Menuț Maximilian , Limba noastră-i limba noastră	12
Alexandru Jurcan , Finitudine și cărămidă existențială	13
Marcel Lucaciu , Geometrii lirice	14
Gheorghe Moga , „Bâzâit ca de albine”	15
Gela Enea , Să ai abilitatea de a descoperi orice cod	16
Gheorghe Glodeanu , Fascinația Hexagonului	17
Gelu Dragoș , O carte cu sufletul la vedere	18
Două noi cărți de Viorel Mureșan la Editura „Caiete Silvane”	19
Alexandru-Bogdan Kürti , Viorel Mureșan : „Eu practic o critică de atelier”	19
Elena Abrudan , Un nou început. Despre revista „Littera Nova” scrie și Viorel Mureșan	20
Viorel Gh. Tăutan , Imaginea țaranului român în literatură	21
Notă autobiografică Ioan Jugrestan	23
Alexandru-Bogdan Kürti , Zilele revistei „Caiete Silvane”, ediția a XV-a, 2023	25
Alice Valeria Micu , Scrisori imposibile	29
Nicolae Goja , Ultimul om care l-a văzut pe Iuliu Maniu	30
Poeme de Voichița Lung	31
Versuri de Viorel Birtu-Pîrăianu , Ionuț Caragea , Marin Moscu , Dorel Tătaru , Vasile Dan Marchiș , Nicolae Nistor , Gavril Iosif Sinai , Lucian Bota , Alexandru Cazacu , Adrian George Itoafă și Ioan Bunta	32
Marin Pop , Vizitația canonică a episcopului Iuliu Hossu în Sălaj (iunie-iulie 1923)	35
Ioan F. Pop , Texte de trecut (in)existența	39
Simona Ardelean-Samanta , Filmografiile Simonei. <i>God`s Crooked Lines</i> (2022)	40
Daniel Mureșan , Cronica discului. <i>Motorpsycho – Ancient Astronauts</i>	41
Mirel Matyas , Panta Rhei: Cât de inteligentă este Inteligența Artificială?	42
Silvia Bodea Sălăjan , Gânduri extracurriculare	44
Cezarina Adamescu , Proiecții în eternitate	45
Icu Crăciun , Literatură feminină ardeleană	47
Daniel Săuca , Corina Știrb Cooper , Alexandru-Bogdan Kürti , Györfi-Deák György , Malaxorul de aprilie	48
Omagiații lunii aprilie. Din baza de date a Bibliotecii Județene I.S. Bădescu Sălaj	52
Arca poeziei. Mario Luzi , <i>Epistolium</i> , traducerea de Dinu Flămând , o rubrică de Viorel Mureșan coperta III	
Copertele I și IV sunt ilustrate cu lucrări ale pictorului Ioan Jugrestan .	

Horia Bădescu – Premiul „Caiete Silvane”

Născut la 24 februarie 1943, la Aref pe Argeș, poet, prozator și eselist, doctor în litere, jurnalist și diplomat, laureat al Premiului Uniunii Scriitorilor din România (2021) și al mai multor premii ale Filialei Cluj a acesteia, al câtorva importante festivaluri internaționale, al Premiului „Eminescu” al Academiei Române (1991) și al Premiului European de poezie francofonă „Léopold Sédar Senghor” (2004), membru al Uniunii Scriitorilor din România și al Uniunii Scriitorilor Francezi, membru al Maison Internationale de la Poésie de Bruxelles și al CIRET, membru de onoare al Academiei Francofone și al Uniunii Poetilor Francofoni, Horia Bădescu este autorul a câtorva zeci de volume de poezie, eseuri și romane, publicate în România, Franța, Belgia, Bulgaria, Macedonia, Spania, Vietnam. Membru fondator al grupării *Echinox* și al Societății Culturale și Festivalului Internațional „Lucian Blaga”. Este comandor al

Ordinului național român „Meritul Cultural” și cavaler al Ordinului național francez „Les Palmes académiques”.

Printre cele mai recente volume: *Pielea îngerului* (poeme, Limes, 2007), *Memoria Ființei. Poezia și Sacrul* (eseu, Junimea, 2008, 2007), *Miradors de l'abîme* (poeme, Ed. l'Arbre à paroles, 2008, reeditat în 2013), *Vei trăi cât cuvintele tale* (poeme, Dacia XXI, 2010), *Parler silence* (poeme, Ed. l'Arbre à paroles, 2010), *E toamnă nebun de frumoasă la Cluj* (poeme, Eikon, 2011), *O noapte cât o mie de nopți* (roman, Limes, Cluj-Napoca, 2011), *Cărțile viețuirii* (poeme, Eikon, 2013), *Roulette russe* (poeme, Ed. L'Herbe qui tremble, 2015), *Le poème va pieds nus* (poeme, Ed. l'Arbre à paroles, 2016), *Decameronice* (poeme, Ed. Școala Ardeleană, 2017), *O sută și una de poezii* (Editura Academiei Române, 2020), *Căderea din Rai*, (memorialistică, Ed. Școala Ardeleană, 2020), *Poduri și vămi* (pagini

de călătorie, Ed. Școala Ardeleană, 2020), *Dinaintea ta merge tăcerea* (poeme, Ed. Școala Ardeleană, 2021), *Celui qui reste debout* (poeme, Ed. Pétra, Paris, 2021), *Între Scila și Caribda, încotro?* (eseuri, Ed. Școala Ardeleană, 2022), *Rana ascunsă a fiecărei zile* (poeme, Ed. Școala Ardeleană, 2023).

Horia Bădescu a primit premiul revistei „Caiete Silvane”, pentru întreaga activitate în slujba Culturii, în cadrul celei de-a 15-a ediții a Zilelor revistei, organizate în perioada 30 martie - 1 aprilie 2023.

Premiul revistei Caiete Silvane

Se acordă Poetului
HORIA BĂDESCU

Pentru întreaga activitate în slujba Culturii.

Zalău, 30 martie 2023

Manager CCAJS / Redactor-șef „Caiete Silvane”
Daniel Săuca

Nimic nu e nou în poem în afara poemului însuși

Horia BĂDESCU

Am afirmat mereu că, mai înainte de a fi o chestiune de expresivitate a limbajului, poezia e un mod de a ne trăi umanitatea. Căci, spuneam atunci, trăiești prin cuvintele tale. Nu trăiești pur și simplu și abia apoi vorbești despre această trăire. Trăiești cu și prin cuvintele tale, prin tăcerile tale, care sunt cuvintele nespuse încă. Trăiești poetic, vorbind poetic.

Într-adevăr, universul și timpul poeziei aparțin deopotrivă realului, în sensul primordial al cuvântului, dar și realității și actualității. Lumea poeziei este lumea esențelor, lumea faptelor epurate de accidental, universul concret perceput prin conștiința emoțională. Este lumea trăirilor și răspunsurilor pe care inima le dă provocărilor acestui univers concret, iar timpul său este timpul interior, acea oglindă invizibilă a timpului istoric. Contractul poetului cu eternitatea este contractul timpului istoric trăit. Aventura poeziei reprezintă aventura sufletului omenesc într-un anume univers, într-un anume timp.

Actualitatea poeziei, aceea care stârnește interesul cititorului, decurge din capacitatea poetului de a figura acest timp interior și această istorie invizibilă, mult mai „obiectivă” adesea decât Istoria însăși, de a le exprima în această limbă pe care atât el cât și cititorul o pot înțelege, limba sufletului. Căci poezia este istoria ființei și mitologia sufletului.

Din această perspectivă, ne putem întreba ce înseamnă modernitatea dacă nu efortul de a rămâne mereu în inima timpului interior, deopotrivă purtător al eternului timp al umanității.

În fond, ce vrea să zică modern? „Ceea ce ține de vremea celui care vorbește; actual, contemporan”, ne spun dicționarele. Modernitatea nu este prin urmare un concept estetic, ci o trăire, un mod de a ne situa în timpul nostru, de a aparține aceluși timp.

Să vedem, deci! Sunt Marii Greci niște moderni ai timpului lor? Evident! Este Bernard de Ventadour un modern al epocii trubadurilor provensali sau Villon un modern al secolului al XV-lea? Sau Shakespeare al lumii elisabetane? Sau Hölderlin sau Cantemir? Nu încapem îndoială!

Arthur Rimbaud avea să afirme că „trebuie să fii absolut modern”, dar niciodată că poezia trebuie să fie absolut modernă. E o diferență esențială. Afirmatia lui nu privește nici poeticul, nici lingvisticul. Citită cum trebuie – chiar dacă am ține seama de ceea ce urmează: „fără îmnuri: păstrează drumul câștigat” – ea privește mai degrabă trăirea despre care vorbeam, acel anotimp în infern rimbaldian care traduce și sensibili-

tatea unei epoci. Poeticul o urmează sau mai precis o acompaniază. Desigur, „trebuie să găsești o limbă”, dar „această limbă va fi a sufletului pentru suflet”. Fiindcă poetul „își caută sufletul, îl cercetează, îl ispitește, îl învață”, îi scria el lui Paul Demeny. „Toate întruchipările iubirii, suferinței, nebuliei, el le caută în sine însuși, epuizează în sine toate otrăvurile, pentru a nu păstra în el decât chintesențele”. Și încă: „pentru că el ajunge la necunoscut! Fiindcă și-a cultivat sufletul, deja mai bogat ca niciodată!”

Ca și pentru Rimbaud, pentru mine poezia rămâne vorbire interioară, emoție trăită și mărturisită liric. Căci, neîndoindu-ne, fără lirism nu putem vorbi despre poezie! Niciuna dintre formulele adiacente propuse astăzi nu valorează nimic fără emoția poetică, fără lirism. Nu se poate face dintr-o vrabie o privighetoare! Aleatoriul, dicteul, improvizatia nu pot înlocui reflexivitatea și meditația cu atât mai puțin talentul. În celebrele concursuri de la Blois, Villon era veșnicul câștigător, fiindcă „improvițiile” sale erau mult mai reflexive și mai pline de emoție decât ale celorlalți.

Poezia nu este doar de domeniul formalului, indiferent de specificitatea sa expresivă. Metafora, poemul care rămâne doar la nivelul formalului n-are de-a face cu poezia. Fiindcă poemul **este**, se constituie ca poem, deopotrivă prin poeticul dar și poieticul său. Dar conținutul său este forma sa doar dacă aceasta este purtătoare de sens și-și șlefuește structurile din ea însăși. A face din limbaj un scop în sine, înseamnă a scoate poemul din finalitatea sa care este revelarea unui sens, a-l scoate din poeticul său, dar și din poietic, acordându-i doar „gradul ornamentalității sale”.

Nu poți crea poezie separând-o de adevărul ei și de acele structuri semantice în jurul cărora se structurează opera. „Mare poet este mai puțin acela care inventează decât acela care descoperă”, spunea Borges. Acela care descoperă omul, omul dintotdeauna și din fiecare epocă ori din fiecare modernitate, pentru a rămâne la tema acestei Bienale. Înainte de a te întreba dacă ești modern ar fi poate mai bine să meditezi la spusele lui Celan: „Sunt prea puține poeme pentru că sunt prea puțini oameni.”

Poezia adevărată nu e nici veche, nici modernă! Ea e aceeași dintotdeauna și mereu nouă. Căci nimic nu e nou în poem în afara poemului însuși!

(Comunicare ținută la cea de a XXVII-a Bienală Internațională de Poezie, Liège, 10-13 octombrie 2012)

Horia Bădescu

Taci tot mai mult, ți-e tot mai greu să zici.

Dar ce să zici când nu mai ai cuvinte?
 Privești-napoi și afli înaintea,
 măsoară-ți pașii, iarna e aici!
 Un lung pustiu în care te implică,
 o fără-de-aducere-aminte;
 prins în oglinda care te presimte
 măsoară-ți pașii, iarna e aici!
 Nu-s viscoalele de demult și nici
 nu-ți mai coboară Dumnezeu pe gură;
 ți-e umbra tot mai fără de măsură,
 măsoară-ți pașii, iarna e aici!
 Sunt zilele din ce în ce mai mici.
 Taci tot mai mult, ți-e tot mai greu să zici.

Vinovați suntem de-a fi uitat

lacrima ploii și-a dragostei,
 vinovați de amnezia ierbii de-a
 răsări,
 de albia oarbă a râului,
 vinovați de durerea zilei care se stinge
 fără a-și aduce aminte de noi,
 vinovați de păsările care-și uită cuibul
 și mor în scorbura norilor,
 vinovați de buzele arse de setea de-a spune
 celuilalt: Te iubesc!,
 vinovați de pustia clipelor,
 de viața ucisă înainte de-a fi trăită,
 vinovați de mărturisire și de tăgadă,
 vinovați de noi înșine,
 triști negustori de ceea ce niciodată nu vom afla
 că n-a fost al nostru!

lui Alexandru Zotta

Precum un cântec

pe care n-ai să-l îngâni
 niciodată.
 O șoaptă
 pe care nu poți s-o spui,
 nici s-o uiți, nici s-o-ngădui,
 e-acolo în adâncul tăcerii.
 Nu privi în oglinda fântânii
 dacă te temi;
 poate că nu-i nimic de văzut,
 poate că-n apele-i limpezi
 se-arată doar prăpastia cerului.
 Întemeiată e lumea:

ce-ai mai avea de făcut?

În limba tăcerii
 doar Unu singur
 poate vorbi.

Poemul,

și vorbele,
 ecouri din bâlbâiala
 neantului
 acolo unde începe
 gramatica sângelui și sintaxa
 tăcerii.
 Poemul,
 în uitarea cuvintelor.

Scrii așa cum respiri,

așa cum ți-e foame
 și sete.
 Vorbești cu glasul sângelui
 fierbând de arșița coapselor
 femeilor
 niciodată-ntâlnite.
 Pe obrazul morții
 cu degetul neantului scrii.
 Scrii...
 Viața începe doar după.

Unde e vara,

depărtata, luminoasa,
 imponderabila?
 Unde toamna,
 paradis de iubiri imposibile,
 tărâm de înmieruite albine
 și de frunze dansându-i morții
 în palmă.
 În curând te va săruta iarna,
 abisul care urcă
 prin arterele tale
 spre inima poemului.

De la răsărit la apus...

cât de lungă o zi,
 cât de scurtă-ntâlnirea cu tine!
 Abia dacă poți să rostești,
 precum pruncii,

începutul cuvintelor.
 Abia dacă îți este îngăduit să-ți amintești
 întrebările simple
 și niciodată răspunsurile.
 Și niciodată în stare să afli
 cine-i acela pe care-l găzduiești
 în fragila-ți alcătuire
 din care se-nfruptă ele,
 nesățioasele, devoratoarele,
 clipele,
 nesfârșite-n fulgerarea eternității lor
 unde ademenite-ți sunt
 bățile însângeratului ornic
 al inimii!
 De la răsărit la apus
 facerea de fiecă zi,
 respirația lumii amestecată-n murmurul
 și plânsetul ei.

Singurul drum pe care mai poți

merge
 e cel ce încă n-a început,
 singurul cântec pe care-l poți

îngâna
 e memoria arsă-a tăcerii,
 singura pasăre pe care ți-e îngăduit
 s-o săruți
 are aripa frântă,
 singura lumină dăruită
 e lacrima din orbitele orbului.

Făgăduieli deasupra, jos, disprețul.

Lumina-n glod și putregaiul sus.
 Pentru un pumn de adevăr în plus
 cu viața lui plătește cântărețul.
 Și-a scos taraba-n piață precupețul
 și vinde globul tot la preț redus;
 la mărfuri degradabile inclus
 cu viața lui plătește cântărețul.
 Un veac înalt, de măsurat cu lețul,
 un veac sălbatic, cinic și plebeu!
 În jugul farsei prins cu Dumnezeu
 cu viața lui plătește cântărețul.
 Eternitatea își asumă prețul;
 făgăduieli deasupra, jos, disprețul

Parodie de Lucian Perța

Horia Bădescu

Scrii tot mai mult, ți-e tot mai greu să taci

(după poemul *Taci tot mai mult, ți-e tot mai greu să zici*)

Scrii tot mai mult, ți-e tot mai greu să taci,

dar acest fapt pe cine deranjează?
 Privește-n jur, la cei care creează,
căzuți* parcă-s **din Rai**, neștiutori
 să se implice pentru cititori,
poduri și vămi să treacă pentru ei,
 sunt prinși în joc de serbede idei,
 căzuți parcă-s din Rai, neștiutori,
 de **piei de ingeri** însă vânzători!
Mergea'naintea lor, mai ieri, **tăcerea**,
 azi în cancanuri și-au găsit plăcerea,
 căzuți parcă-s din Rai, neștiutori!
 Dar sunt prea mulți și nici n-ai ce să faci,
 scrii tot mai mult, ți-e tot mai greu să taci!

*Cuvintele scrise cu **bold** reprezintă sau fac referire la titluri de volume ale autorului.

Sălajul primăverii

Paul FARKAS

Deși luna martie la Cluj și în restul Ardealului n-a fost de o prietenie și căldură excesivă ca-n ceilalți ani, am făcut abstracție de starea vremii și ne-am axat ca-ntotdeauna pe căldura sufletească a oamenilor și a prietenilor noștri ardeleni și în special sălăjeni.

În 17 martie, la invitația directorului Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj, Daniel Săuca, am pornit la drum împreună cu prietenul nostru sălăjean-clujean, Flavius Lucăcel, artist plastic deosebit și dramaturg în continuă ascensiune. Flavius, marele specialist al Sălajului își trage rădăcinile din frumosul și pitorescul sat Aluniș, un izvor bogat de folclor, meșteșuguri, artă populară și locuri de o frumusețe rară.

Am pornit spre primul nostru obiectiv, pe care ani la rând am visat să-l văd la fața locului, anume, cramele de vin spumant Sylvania din Șimleu Silvaniiei, loc întemeiat de o familie de evrei locali, care au început această industrie prin a săpa primii 90 de metri de subsol pentru viitoarea cramă. Desigur, alții i-au urmat și au dezvoltat locul pe o lungime totală de 3,5 km de galerii subterane. Inutil de adăugat, vinul spumant de Sylvania, cel alb și rose-ul brut mi-au amintit de cea mai bună și fină șampanie, chiar dacă cuvântul de brand este interzis a se folosi pe etichetele produsului. Pe această cale aș dori să le mulțumesc celor patru frați Dregan, proprietarii fabricii, pentru primirea inimoasă și călduroasă.

De la Sylvania am continuat la Muzeul Holocaustului din incinta sinagogii locale, sinagogă ce a scăpat

furiei naziste și horthyste. În trecut fie spus că, nu demult, în zona secuimii, Horthy Miklós a fost comemorat cu mare pompă și cu lacrimi de părere de rău. Într-adevăr, el n-a fost condamnat după război, însă a fost părtaș deplin la represiunea evreilor de origine maghiară din Ungaria, nordul Transilvaniei și zonele maghiare din Slovacia, Ucraina și Voievodina. Cu ajutorul indiscutabil al acestuia s-a instituit politica de stat în Ungaria de a-i reprima, învinui, pedepsi, batjocori, jefui și, în sfârșit, de a-i ghetozia și transporta în lagărele morții pe sutele și zecile de mii de concetățeni evrei. Cine dintre guvernării vremii a făcut-o, cine a executat ordinele guvernului, cât de puțini evrei au scăpat din lagărele muncii forțate și din lagărele morții este o chestiune de semantică. ADEVĂRUL, din păcate, sunt morții stivuiți și pregătiți pentru incinerare în aceste lagăre. Muzeul Holocaustului, îngrijit de Daniel Stejeran, cu sprijinul autorităților administrative ale Șimleului, este un lucru demn de laudă, un adevărat „să nu uiți niciodată”. Desigur, eu nu învinui maghiarii de astăzi, născuți după anul 1945, tineri ce n-au participat în niciun fel la aceste abominabile acțiuni. Dimpotrivă, am mulți prieteni maghiari care simt la fel ca mine, cărora le este rușine de ce au comis mulți dintre înaintașii lor.

Zalăul, un oraș mai puțin cunoscut de mine, este întotdeauna plin de viață și energie, ba chiar forfotă de oameni, mereu ocupați cu ale vieții. Ca-ntotdeauna, Zalăul ne-a primit cu brațele deschise și, prin intermediul talentatului poet și om de cultură, Daniel

Săuca, ne-a invitat să lansăm cartea fostului deținut de lagăr de muncă forțată dintre 1942-1945, clujeanul Steinmetz Aladár, care la reîntoarcerea din lagăr a scris un jurnal de 72 de pagini în limba română. Acest jurnal a trecut prin multe peripeții, însă a fost regăsit după 50 de ani și, cu ajutorul meu, a fost editat în versiune românească, *Întoarcerea din iad*, la Editura Limes din Cluj, în 2016. Anul trecut, profesorul și exegetul Holocaustului, Tibori Szabó Zoltán de la UBB Cluj, m-a ajutat să edităm acest tulburător jurnal de lagăr și în limba maghiară, în traducerea lui Demény Péter, apărând la prestigioasa editură clujeană Kriterion. Volumul intitulat în maghiară *Emlékek a náci pokolból* (Amintiri din iadul nazist) a apărut anul trecut în decembrie și a fost lansat la Facultatea de Științe Politice din cadrul UBB Cluj, la 16 martie a.c. Lansarea de la Zaláu din 17 martie a fost un eveniment în sine, atât prin interesul publicului român cât și maghiar, uniți în sala Porolissum a Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj de același interes și aceeași curiozitate de a afla amănunte despre acest om deosebit, Steinmetz Aladár, supraviețuitor al lagărelor de muncă și exterminare Mauthausen din Austria, un om cu totul special, care nu a căutat nici măcar o urmă de răzbunare împotriva călăilor.

Un alt punct important al întâlnirii noastre de la Sala Porolissum l-a constituit întâlnirea cu poetul, traducătorul și profesorul universitar Moshe B. Itzhaki, care a vorbit publicului despre reîntoarcerea lui la limba, cultura și civilizația română și care a citit câteva poezii în ebraică, pe care eu le-am prezentat

în limba română. Moshe B. Itzhaki a vorbit și despre demonstrațiile zecilor de mii de israelieni din această perioadă, întru apărarea și menținerea democrației, o democrație care și-a câștigat deja un loc de cinste în lumea țărilor libere, o democrație care stă ca un spin în gâtul multora din Orientul Apropiat. Majoritatea poporului vrea o societate liberă și un regim democratic, pentru care sunt gata să se jertfească la nevoie.

Aș zice eu, cireașa de pe tort a fost vizita noastră la Fildu de Sus, un sat sălăjean parcă rupt de realitate și plantat undeva pe niște coline și dealuri de poveste și basm. Chiar și drumurile lor, deși bine întreținute și asfaltate, sunt înguste și nu permit nicio circulație iresponsabilă. I-am vizitat așadar pe Nelu și Lucia Mangău, gospodăria lor plină de ateliere, scule de lucru, bivoli, porci, găini și rațe, dar mai ales pisici semețe și insistente. Nelu este nu numai un foarte bun gospodar împreună cu Lucia, dar și un foarte bun cioplitor în lemn. În timpul vizitei în care am fost ospătați cu foarte gustoase bucate, Nelu ne-a demonstrat cât de ușor (pentru el) e să montezi o poartă sălăjeană într-o sticlă goală de 0,70 sau 1 litru. Atmosfera satului feeric și plin de viață, împreună cu biserica de lemn ridicată în anul 1726, mi-au amintit oarecum de romanul englezesc *Departee de lumea dezlănțuită* (Far from the Madding Crowd) de Thomas Hardy. O asociere puțin deplasată, dar Fildu de Sus m-a întors oricum la o lume mult mai veche, mai simplă, mai adevărată. Sper din tot sufletul că România mai are astfel de nestemate vii pe coroana sa mioritică.

Moshe B. Itzhaki

Încă n-a căzut ultima ploaie

Acum când degetul îmi atinge un alt deget
ca în facerea din Geneză,
ca-n fresca lui Michelangelo,
semințele luminii răsar
în spațiul cel rece
și o mână invizibilă
se conturează de la sine
și vine ploaia
să fertilizeze pustiul
și foile din carte
și sunetul pământului
se reîntorc din neant:
încă n-a căzut ploaia cea din urmă!

Amintire pe malul râului uitării

Un cântec vechi se aude la radio,
știu, amintirile sunt derutante
și îmi deschid un drum al copilăriei
spre o grădină pierdută,
și-mi ridică o stâncă
pe înaltul dealului
pentru a întinde pe ea
bătăile dornice ale inimii,
amintiri ce-mi încălesc picioarele
în hățișul buruienilor spinoase,
pe care să le netezim cu patimă
pentru a ateriza pe ele,
eu, cu tine,
cu degetele încărcate de curentul primei atingeri
ce ametește prezentul și viitorul
viitor ascuns de paravanul divizionar
și gustul îmbrățișării la umbra pinului
și melodia la radio
și miresmele îmbătătoare ale florei de pe deal
se-ncolăcesc ținând aceste amintiri
albind puternic degetele
ca nu cumva să alunece în neant
și când vom fi siliți să coborâm
de pe deal spre râurile uitării,
plânsul, ura și durerea
privesc spre rotunjimile lumii
și-nainte ca luntrașul
să-și înalțe vâsla

mă aud strigând:
ieși din țara ta!

Lech lecha!

Ți-am privit ceafa

Numai dacă-ți vei întoarce capul
vei zări că stau în fața ta,
sunt EU, un stâlp de sare
sau de gheață
ce a-nceput să se dizolve
și să se scurgă
atunci când în visele tale
s-au reînnoit dorințele palpitate.

Doar dacă-ți întorceai privirea
ai fi văzut fereastra
pe care ți-am lăsat-o deschisă
atunci când lumina dispăruse,
să vii în visele mele
rătăcitoare pe Muntele Tabor.

Dar ceafa-ți e înțepenită
și-ți deplângi moartea
temându-te de soarta Femeii Lot.

Îți las fereastra deschisă
însă visul se va sfârși curând

Yehudit

Îmi voi pleca capul
Yehudit,
mă predau!
E mai bine așa, zici tu
Și-mi lași numai bătăile inimii
Supuse și rebele
în trupul despărțit de cap.

Traducere din ebraică de Paul FARKAS

(Din volumul „Pe malurile râului Uitării” de Moshe B. Itzhaki, traducerea din ebraică de Paul Farkas, Poezii 1993-2021, Ed. Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2022)

„Eul poetului este un eu plural”

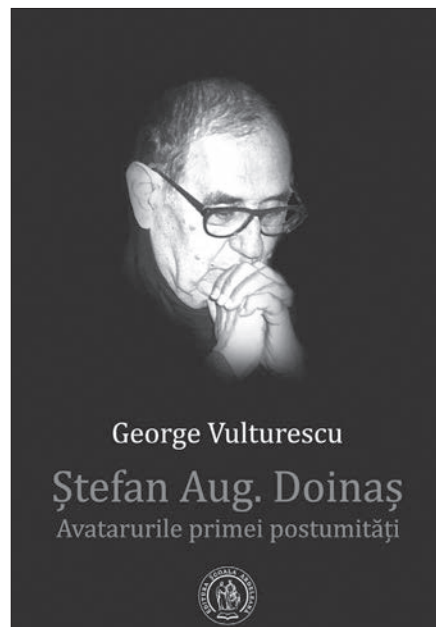
Viorel MUREȘAN

Destinul postum al lui Ștefan Aug. Doinaș nu a început sub bune auspicii. În cele două decenii scurse de la moartea poetului, a curs mai multă cerneală pe marginea unui accident biografic din timpul detenției sale politice sub regim comunist, decât s-ar fi cuvenit să izvorască din magnifica lui operă. În afara câtorva lucrări despre Cercul Literar de la Sibiu și a unor sinteze de istorie literară, care n-aveau cum să-l ocolească, despre opera doinașiană propriu-zisă s-a scris foarte rar. Doar un poet, George Vulturescu, înzestrat și cu pană de critic, s-a angajat, într-un demers doctoral, să abordeze exegetic o operă atât de complexă cum este cea a autorului *Alfabetului poetic*, dar și al volumului de eseuri *Poezie și modă poetică*. Legătura între cele două volume care au rezultat de pe urma cercetării sale minuțioase o găsim exprimată în nota autorului la cel de-al doilea tom, *Ștefan Aug. Doinaș. Avatarurile primei postumități*, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2022, care, de altfel, constituie și subiectul cronicii de față: „Paginile acestui studiu (la origine teză de doctorat) continuă lucrarea noastră Ștefan Aug. Doinaș «tiparele eterne» și poetica orizontalității, publicată în 2018...”

Primul capitol, *Sub semnul secundarului*, acoperă trei dintre genurile de care Doinaș s-a apropiat cu mai puțină siguranță decât o făcea în cazul poeziei sau al criticii literare: proza, teatrul și povestirile pentru copii. Paginile despre prozele lui Doinaș își propun ca primă țintă „poeticitatea” lor, în sensul utilizat azi al conceptului, acela de teorie internă a literaturii. De-aceia, povestirile sunt descrise

cu erudiție și cu apelarea recurență a unor capitole fundamentale de estetică, istoria artelor, filozofie, ori semiotică. Apropierea de Pavese, Pessoa, Borges, Umberto Eco, dar și de proza lui Eminescu, s-a produs și a fost preluată de George Vulturescu sub nume de inventar, stabilind ca principale caracteristici ale narațiunilor doinașiene *fantasticul și parabola*. O altă grilă de lectură aplicată acestor texte derivă din conceptul de „poezie-povestire”, impus pe piața ideilor literare de Cesare Pavese. Pentru analizarea singurei piese de teatru a lui Ștefan Aug. Doinaș, *Brutus și fiii săi*, autorul trece de la date de istorie literară minimale, la critica de text, ancorând adesea în referințe exegetice exterioare. Subiectul istoric al piesei intră în atingere cu tragicul teatrului antic grecesc, dar și cu extensiile sale romantice. În demersul său, criticul trimite, nu o singură dată, la un eseu fundamental în critica doinașiană, *Tragic și demonic*. Dar și la creația baladescă a poetului, unde găsește analogii cu unica încercare dramatică. „Popasul lui Doinaș în «lumea poveștilor» e firesc pentru o natură înclinată spre «baladesc», ipostazieri și simulare”, concluzionează George Vulturescu în capitolul *Povestirile pentru copii* al monografiei sale. El le găsește acestor creații o tangentă folclorică și alta legată de idilicul voievodal. Mai înțelegem că poetul nu era dispus să-și neglijeze aceste scrieri, chiar dacă marginale, în care investise responsabilitatea creatoare a cuiva care vrea să intre în dialog cu un public atât de special, cum sunt copiii.

Ștefan Aug. Doinaș în istoriile contemporane constituie miezul și,

implicit, partea cea mai importantă a cărții. Capitolul se deschide cu Eugen Simion, care procedea în paradigma statornicită, distribuind poezia autorului studiat după etape de creație. Pe de altă parte, criticul își dezvoltă studiul ca o replică polemică la exegeze consacrate ale unor I. Negoșescu, Virgil Nemoianu sau Nicolae Manolescu. Totodată, ne spune George Vulturescu, Eugen Simion este singurul critic care se ocupă serios de *Psalmi* lui Doinaș. După cum era de așteptat, la Eugen Barbu, în *O istorie polemică și antologică...*, alături de câteva formulări fericite, autorul găsește și un portret „vivace”, „savuros” al poetului. I. Negoșescu i-a fost lui Doinaș primul și, poate, cel mai important exeget. El l-a așezat de la început pe acesta în vecinătatea eminesciană și i-a analizat poezia cu aceleași concepte cu care și-a scris cartea, fundamentală, despre Eminescu. Tratându-l pe Doinaș în dicționarul de *Scriitori români* de sub coordonarea lui Mircea Zăciu, Marian Papahagi și Aurel

Sasu, Laurențiu Ulici îi identifică poetului trei calități: orgoliul forme, limpezimea gândirii în imagini și ispita parabolei, care vor fi, de altfel, preluate și de următorii cercetători. La Al. Piru, istoric literar arid, faimos pentru opacitatea sa la poezie, „Fiorul oricărui vers este mutilat într-o proză searbădă”. Virgil Nemoianu, colaborator și apropiat al poetului, publică prima monografie dedicată acestuia, *Surâsul abundenței. Cunoaștere lirică și modele ideologice la Ștefan Aug. Doinaș*, apărută în două ediții, în 2004 și în 2013. Materia cărții s-a adunat greu pe parcursul mai multor decenii, și datorită statutului de exilat al autorului, dar tocmai de-aceia are meritul de-a observa și sonda opera poetului în timp ce se clădea și se așeza în istorie. Concluzia cărții lui Virgil Nemoianu cade ca un zăbranic greu de pe ochii orbului, la un semn mântuitor: „Eu cred că Doinaș e atât de important în lupta sa cu limba română, în forța sa de zămislire și de frământare a materialului acesteia, încât va fi aproape imposibil de ocolit în viitor”.

Dintre criticii mai noi, Ștefan Borbély a scris despre Doinaș în mai multe etape. Mai întâi, în *Dicționarul Scriitorilor Români*, unde, cu binecunoscuta-i sobrietate academică, îl așază pe poet pe o platformă a umanismului modern, alături de T. S. Eliot și Paul Valéry. Apoi, ținând pasul cu ritmul editorial al poetului, criticul revine asupra subiectului, atât în presă, cât și în alte lucrări de sinteză. Comprehensiunea sa nu poate trece neobservată de George Vulturescu: „Niciun critic nu a surprins atât de profund însemnătatea acelei «rupturi» a poemelor prin introducerea unui vers-pivot la mijloc: «unul privind spre viață, și unul spre moarte»”. Marin Mincu reprezintă un caz de critic „sui-generis”, care a urmărit în diacronie poezia lui Doinaș, atât ca exeget, cât și ca antologator, însoțind-o, când de mari rezerve, când de un entuziasm conjunctu-

ral. La Dumitru Micu, monografistul remarcă stilul critic greoi, consemnând că acesta comentează poezia „gâfâind în urma versului”. Dar tot el, în demersul exegetic, apelează cu succes la eseistica poetului. Ovid S. Crohmălniceanu abordase opera poetului, în ansamblu, într-o monografie asupra Cercului Literar, care, la rândul ei, făcuse obiectul cercetării lui Vulturescu în primul volum consacrat lui Doinaș. Însoțirea critică asupra poeziei doinașiene de către Gheorghe Grigurcu, cea mai extinsă și consecventă de până acum, e descrisă cu toate sinuozitățile ei, unele greu de înțeles, dar cât se poate de reale. Autor de dicționar și de istorie literară, Marian Popa îl fixează pe Doinaș în paginile sale ca baladist și pamfletar, cu destulă pătrundere, dar nu mai ajunge și la etapa *Psalmilor*. Geo Vasile analizează un poet pe care îl admiră.

Din nou un critic din generația optzecistă, Ioan Holban „aduce câteva noutăți de percepție dacă nu total radicale, cel puțin de interes real”. Ar fi vorba despre schimbarea de accent din volumele din preajma anului 1989 și glisarea poetului spre pamflet. În alt caz, deși Doinaș nu face parte dintre poeții „agreai” de Alex. Ștefănescu, acestuia îi revine meritul de a tranșa ruptura dintre psalmistul T. Arghezi și Ștefan Aug. Doinaș, de a legitima o poetică /.../ a *autenticării* lui Dumnezeu /.../ ca prezență absolută, inventându-l, dându-i nenumărate «definiții». Despre receptarea, cu evoluție contradictorie, a lui Doinaș de către Nicolae Manolescu, George Vulturescu scrie cel mai mare număr de pagini, dar și cele mai iritate, mai intrigate, mai pline de întrebări fără răspuns. Dăm însă și peste pasaje în care monograful devine mai conciliant: „Aici avem una dintre cele mai pertinente analize a subiectivității doinașiene...” În cercetarea lui Mircea A. Diaconu, exegetul descoperă o consistentă preocupare critică pentru o poetică a măștilor, a jo-

cului cu eurile poetizante. La finele capitolului, în care se observă ordonarea cronologică a materiei, monograful găsește în critica lui Ion Pop situarea cea mai adecvată a lui Doinaș în contextul poeziei neomoderniste.

Capitolul al treilea, intitulat *Ștefan Aug. Doinaș – un „simulator”, disimulant?* stă sub semnul unei apăsări biografice. Deși are aparența unui studiu de literatură comparată, e, în fond, cu totul altceva. Vorbim despre descrierea amănunțită și aproape tragică a unui caz de demisie morală. Ideea că „eul poetului este un eu plural”, oarecum subsidiară întregii cărți, devine aici filonul principal. Doinaș purtase la tinerețe, constrâns de împrejurări, masca unui poet proletcultist, Ion Motoarcă, gest pe care încearcă, probabil zadarnic, să-l justifice acum: „Oricând un poet de oarecare talent poate să scrie și cronică ritmată; oricând un poet abil în arta versificării poate să pună în ritm și niște lozinci. Este ceea ce am făcut eu atunci. Nu a fost deloc profitabil pentru mine decât într-un singur sens. Am avut dovada, încă o dovadă concretă că literatura care se făcea atunci în România nu făcea două parale”. O *Addenda* cuprinde două interviuri cu poetul și un discurs al acestuia, rostit la aniversarea vârstei de 75 de ani, la Satu Mare. Toate sunt restituiri din fondul „Poesis”. Primul interviu, luat de George Vulturescu, e unul cu multe răspunsuri revelatoare pe tema poeziei și a condiției poetului. În miezul dialogului se află, cum poate era de așteptat, *livrescul*. Mirela Retegan realizează un interviu cu o paletă largă de întrebări, ceva mai lumești, despre senectute, despre munca fizică, despre copii, despre prietenie. Toate răspunsurile converg însă spre a reda fața umană a poetului. Conferința de la Satu Mare scanează, împreună, biografie și operă, cu accent pe anii de formare și relația cu critica literară.

continuare pe www.caietesilvane.ro

Carmen ARDELEAN

Între genotip și fenotip

Mariana Gorczyca,
Rubla, locul fără umbră

Cel mai recent roman al Mariane Gorczyca e conectat, prin fire mai mult sau mai puțin vizibile, deopotrivă la anterioarele două romane ale autoarei și la fecunda literatură a totalitarismului. Cu o acțiune ce se desfășoară aproape de locul natal al autoarei, cu puțin timp înainte de nașterea acesteia, cartea „*Rubla, locul fără umbră*”, apărută în 2022, la Cluj-Napoca, Editura „Școala Ardeleană” configurează o lume distopică, un întreg angrenaj de resorturi ce emoționează și intrigă, ce demoralizează și revoltă.

Construită după o temeinică documentare, vizibilă în acuratețea informațiilor istorice, dezvăluită în *Appendix* și în bogata bibliografie prezentă la finalul romanului, cartea reconstituie unul dintre momentele dramatice ale istoriei noastre postbelice: deportările în Bărăgan. De altfel, se menționează, în textul de pe coperta 3 (fragment din *Appendix*), *subiecții* care, potrivit autoarei, au refăcut multiculturalitatea Banatului: 246 de germani, 147 de bănățeni, 39 de basarabeni și bucovineni, 11 macedoneni, 19 turci și 8 sârbi. Dintre cele 18 localități „ridicate de la zero”, prozatoarea se oprește, dată fiind simbolistica, la Rubla, cognomen toponimic al spațiului din zona Valea Călmățui, terenurile gostatului „Justin Georgescu”. Nu e întâmplătoare nici alegerea de a dedica bunicilor această carte, căci, așa cum menționează Viorel Marineasa în *Postfața* cărții, „familia Popescu (numele autoarei înainte de căsătorie) a cunoscut nedreptăți asemănătoare cu cele îndurate de exilații din Rubla și a fost nevoită să-și abandoneze casa și avutul”.

În 57 de capitole e surprinsă drama familiilor nevoite, în preajma Rusaliilor din 1951, să-și părăsească locuințele aflate „pe fâșia de aproximativ 25 de kilometri de-a lungul frontierei cu Iugoslavia lui Tito”, de la Gruia, județul Mehedinți, la Beba Veche, județul Timiș. O lecție despre limita fragilă dintre dezirabil și indezirabil, despre numeroasele fețe ale umanului și inumanului, despre incredibila putere de adaptare și de remontare a omului, despre nedreptate și suferință e, în fond, romanul a cărui valoare e dată și de strategiile narative inteligente alese.

Un pluriperspectivism oportun ales se întrevide pe măsură ce înțelegem țesătura romanului, căci autoarea alege să alterneze naratorul obiectiv cu naratorii martori sau colportori, ce constituie o avizată vox populi, conturând o imagine a unei agora autentice. În plus, opțiunea e ofertantă și din perspectiva palierele existențiale pe care romanul își propune să le surprindă sau a arhitecturii, asigurând o eterogenitate tipologică narativă atât de necesară. Astfel, romanul se articulează deopotrivă ca „dosar de existențe”, roman social-politic, și ca scriere memorialistică, integrând fragmente de jurnale, corespondență, ca roman filosofic, ca roman de dragoste, dacă avem în vedere idila dintre învățătoare și ferventul activist de partid, ca roman al copilăriei sub semnul tragicului și, poate cel mai surprinzător, ca metaroman, căci experiențele ce constituie materia romanului sunt valorificate și de Eric Arthur Blair (numele adevărat al lui George Orwell, ales din rațiuni evidente) în cartea pe care va reuși s-o trimită peste granițe, familiei, pentru publicare, grație

unui fericit concurs – la propriu și de împrejurări. De altfel, Eric e unul dintre cei mai vizibili raisonneuri, complex conturat, cu un destin fulminant. Intelectual rasat, inadapdat superior, lipsit de constrângeri sociale, Eric e prins în vârtejul evenimentelor ca un autentic „vinovat fără vină”, după ce glasul sângelui îl determinase să se așeze în Banat, în zona în care *dușmanii poporului* conviețuiau pașnic, până la tragica deportare. Treptat i se conturează o biografie și un portret generoase, din evocări și din felii de viață decupate din anii petrecuți în Bărăgan și, pentru o vreme, în primărie sau în București, grație competențelor sale. Reper intelectual, cu influență în comunitate, Eric va încerca să regleze mecanismele profund derglate ale acesteia, atunci când i se cere un punct de vedere sau voluntar. Un întreg proces de conștiință va declanșa moartea neașteptată a unui copil și nu e singurul adult care va resimți acut nedreapta mână a morții, căci și învățătoarea, exemplul de abnegație și profesio-

nalism, va trăi aceeași dramă.

Vera Tilger corespunde întocmai prototipului dascălului din literatura tradiționalistă, chiar dacă temperamentul și atitudinea, în relațiile personale, îi dezvăluie o altă latură, specifică intriganței feminității. Complexitatea ei vine tocmai din contrastul dintre ceea ce reprezintă pentru comunitate, adevărat factor coagulant, prezență mesianică și componenta dionisiacă, vizibilă în secvențele ce intrigă prin jocul amoros în care e prins și Marin Popescu, figura mult umanizată a activistului de partid, ce trăiește, la rândul său, un conflict interior generat de lupta dintre aspirațiile de carierist și iubirea intensă pentru învățătoare.

Interesante sunt și fragmentele din jurnalul Mariei sau pasajele ce permit, prin stilul indirect liber, accesul la gânduri și trăiri. Fire meditativă, aplecată spre înțelegerea superioară a lumii, a oamenilor, Maria e ochiul feminin care fixează, chiar de la începutul romanului, mecanismele pe care comuniștii se bazau. Pasiunea pentru literatură și scris o face să se distingă din peisajul figurilor ce populează Rubla și să o plaseze pe linia personajelor ce problematizează și trăiesc acut situația în care se află: de „dislocați”, tarați prin sigla D.O (domiciliu obligatoriu) de pe actul de identitate.

O figură interesantă e și Pera, aflat la limita dintre copilărie și adolescență, ce permite, ca al treilea martor, colportor, accesul în lumea unei alte categorii de vârstă. O viziune ce trădează inocență și sensibilitate oferă băiatul ce va simți, asemenea lui Mihai, nedreptățile vieții, barierele pe care distanța, familia, timpul sau dinamica

existenței le pun în calea iubirii.

Personaj straniu, cu o evoluție ce plasează romanul, uneori, pe linia naturalismului, alteori pe linia realismului magic, Alfred Bauman se diferențiază în mod evident de toți ceilalți deportați. Lipsit de activismul care-i marchează pe toți cei ce se văd nevoiți să ia viața de la zero, să-și sape întâi bordeie pentru a se adăposti, să construiască apoi case din lut, luptând, asemenea Anei de care-și amintesc elevii silitori, împotriva furiei stihilor naturii, Alfred trăiește într-o lume ale cărei granițe sunt fragile, într-o lume în care e secondat de o fantomatică prezență pe care abia spre finalul cărții și-o explică personajul și cititorul. E aici doar unul dintre nenumăratele ecouri, efecte ale puternicei traume pe care a reprezentat-o deșelarea. Pentru Alfred, Rubla e un spațiu al încercării de a regăsi un echilibru interior puternic zdruncinat de imaginea tatălui abandonat fără voie, de moartea unui copil; Rubla e, de asemenea, un spațiu al încercării regășirii de sine, iar dialogul cu Eric, un axis mundi masculin al satului, e providențial și decisiv pentru stabilitatea emoțională și mentală a personajului. Magistral construit, Alfred e o metaforă excepțională a omului supt vremi.

Marcați de molime ce au marcat veacurile și de molima comunismului, secerăți din motive independente de voința sau parcursul lor, personajele care populează spațiul fără umbră al Bărăganului demonstrează incredibila putere de adaptare și luptă a omului, dar și sublimul, emoționantul spirit de întruajutorare (incredibilă scena în care un țăran dintr-un sat învecinat își riscă libertatea aducându-le

alimente, noaptea, sau cea în care o familie primește bani de la vecinii rămași în Banat), susținerea reciprocă, necondiționată. Destinele acestora nu rămân imagini ale unor singularități distincte, ci sunt perfect armonizate în magma romanului; feliile din existențele lor devin pagini monografice coerente, căci coeziunea e cuvântul cheie în comunitate și, contrapunctic, la nivel compozițional.

Asigurând o simetrie incipit-final, motivul umbrei, apărut în debutul ex-abrupto al romanului și în reflecțiile lui Baumann de la final, e o replică-parafrază la romanul care a făcut celebră Câmpia Dunării. Dacă acolo timpul, răbdător la început, devine nerăbdător, la final, aici, spațiul fără umbră, inițial, capătă identitate inclusiv prin umbră: „Alfred observă cum crucea începe să facă umbră, una luuungă, în lumina soarelui care urca încet pe cer”.

E greu de stabilit dacă schimbările politice care le-au permis celor din Rubla să revină la casele lor au fost sau nu de bun augur, căci lecția majoră a romanului e despre schimbările fundamentale din viață, despre imposibilitatea de a continua ceva ce a fost dramatic întrerupt, despre regretul provocat de succesiunea de părăsiri la care suntem condamnați, despre bucățile care rămân din noi, în locurile și în oameni care au fost. E, mai presus de acestea, despre legăturile indisolubile dintre genotip și fenotip, dintre ce suntem și ce devenim, dintre noi, cei care acceptă, preț de un timp, că „doi și cu doi fac cinci”, și noi, cei care ar trebui să ripostăm la tot ceea ce îngrădește *prezumția* de libertate de gândire și acțiune.

Limba noastră-i limba noastră

Menuț MAXIMINIAN

La marcarea unei vârste rotunde, Irina Petraș le-a oferit cititorilor volumul *Efectul de crepuscul*, ce conține eseuri și divagări, așa cum ține să precizeze, pe copertă, autoarea. Scrierile au apărut mai întâi în revistele *România Literară*, *Steaua*, *Tribuna*, *Viața Românească* etc., iar mai apoi, câteva dintre ele, și în cuprinsul altor cărți: *Literatura română contemporană*. *O panoramă*, *Moartea la purtător*. *Stări și cuvinte*, *Oglinda și drumul*. *Prozatori contemporani*, *Vitraliul și fereastra*. *Poeți contemporani*, *De veghe între cărți*, *Viața mea de noapte*, *Ochii minții*, lucru pe care l-am remarcat fiind un cititor fidel al criticului literar de la Cluj.

Și acest lucru nu îl poate face oricine, Irina Petraș fiind printre puținii scriitori care-și fac ordine în ogradă, având o rigurozitate, dar și o hărnicie deosebită, toate cărțile ei fiind în format pdf, pe site-ul: www.irinapetras.ro.

„Gândirea vieții printre cărți este una în mișcare – conexează, se întoarce din drum, repetă, revine cu nuanțe, remaniează discret în pas cu mereu alte lecturi. Răz-gândirea ține și ea aproape. Am adăugat câteva, puține, aproape-cronici de câte ori a fost vorba despre cărți care m-au pus pe gânduri fiindcă au atingere cu temele mele obsesive: Transilvania, românitatea și limba română, moartea, visul, locuirea, relația ficțiune-realitate, imaginația și gândul... Teme care se îmbrică inevitabil. *Efectul de crepuscul* trimite la vârsta crepusculară spre care mă îndrept, dar sugerează totodată o consecvență a preocupărilor mele, o încă nescătată poftă de a ispiti valențe ale cuvintelor în legătura lor fremătândă cu enciclopedia mea personală. Așa am numit și cea mai nouă expoziție a mea de pictură”, spune, la începutul volumului, Irina Petraș.

Proaspăt realeasă președintă a Uniunii Scriitorilor din România, Filiala Cluj, acolo unde face lucruri deosebite, Irina Petraș ne aduce, în ultimii ani, altfel de texte, trecând de la cronicile de întâmpinare, de la critică literară, la eseuri ce pun în discuție soarta culturii, pornind de la cărțile ce de-a lungul timpului au contribuit la conturarea istoriei literare. Un puzzle de idei, dar și de cuvinte bine strunite, aceasta este cartea aniversară, structurată în patru părți: *Lumea*, *Vorba*, *Moartea* și *Literatura/lectura*.

Despre capacitatea Irinei Petraș de a contura lumi, despre prelungirea visului în realitate, despre modul în care apără lumea culturală am scris de mai multe ori. De această dată remarcăm structurile semantice pe care Irina Petraș le așază în textele ei, pornind de la rădăcini – de la istoria în care de multe ori am stat cumiți, lăsând loc invaziilor dinspre toate punctele cardinale, uitând să stăm drepti în fața lumii – continuând cu modul în care știm să ne respectăm limba și cultura sedimentată în sute de ani. „De-a lungul istoriei, românismul și patriotismul au fost socotite îndrăzneli, meritând aspre condamnări... Prinși în grandiosul proiect al consolidării culturii române în Ardeal, românii au pariat anume pe toleranță, neglijând datoria de a-și apăra cuceririle”.

Pornind de la un vers dintr-un cântec vechi – „Țara noastră-i țara noastră”, Irina Petraș continuă atât de frumos „Limba noastră-i limba noastră”, continuând cu un adevărat expozeu despre limba pe care Nichita Stănescu o numea patria lui. „Sunt enunțuri simple și fundamentale. Nimic de negociat aici. Nu fală goală cer ele și nici nu pot fi motiv de rușine. Naționalitatea noastră e un dar, suntem români grație limbii în care ne-am

născut și cu care am crescut. O calitate de asumat cu demnitate, cu fermitate, cu răspundere”. Prelungind citatele despre limba noastră, ale personalităților noastre, Irina Petraș spune atât de frumos: „Limba română este pentru scriitorul român patria definitivă”. Este o definiție care ar trebui să reprezinte pe fiecare scriitor în parte.

Irina Petraș ia personaje din operele scriitorilor clasici, le pune în fața provocărilor actuale, constatând că, de multe ori, acestea nu doar că se adaptează, ci se simt foarte bine, așa cum sunt avarul sau mizantropul lui Caragiale. Irina Petraș vorbește despre stările sufletești ale personajelor, așezându-le împreună din vremi și din teritorii diferite, dându-le posibilitatea de a dialoga, de a-și expune propriul univers. „Poate că un ocol, măcar săptămânal, prin marile cărți ale literaturii române ne-ar putea ajuta să ne regăsim vocea. Cuvintele potrivite au forță și rostul lor este să pună în mișcare”.

spune Irina Petraș, care nu crede în cititorii de duminică, ci în cei care sunt constanți în lecturile lor.

Așa cum am comentat din cărțile în care cuvintele etnologice prezintă lumea viselor, da, și din această carte de eseuri se pot extrage anumite subiecte care vorbesc despre sau descriu viața aceasta pornită de la rădăcinile neamului.

Am mai dat citate precum: „Spune-mi cum vorbești ca să-ți spun cine ești” sau „Nu-mi plac vorbele mari... nu-mi plac nici laudele deșănțate”, nuanțând aici exact modul în care trăiește Irina Petraș. Căci, nu-și pierde vremea în zadar pe la sindrofii, nu participă decât la evenimentele literare importante, nu-i place să fie lăudată excesiv și, mai ales, nu agreează postacii de pe rețelele de socializare unde primesc mulțime de like-uri, însă scrierea lor lipsește cu desăvârșire, se cred mari scriitori așteptând, în urma laudelor, consemnări în revistele literare. Într-un interviu, Irina Petraș

îmi declara că nu-și pierde timpul cu cărțile proaste și nici măcar nu scrie despre ele, pentru că scrisul rămâne, iar dacă nu sunt menționate, vor trece ca vântul, fiind ignorate atât de critica literară, cât și de cititori. Irina Petraș își exploatează din plin rațiunea, ochii minții și cugetarea, despre care are adevărate expozeuri.

Recunosc că în lumea aceasta pestriță a scrisului, în care mulți dintre noi devenim rigizi, scorțoși, mă bucur de enunțuri precum: „îmi plac multe cărți apărute în ultima vreme, care anulează cu succes prejudecata că o culegere de cronici și studii nu e o carte serioasă”. La fel ca Irina Petraș, și eu cred că în cronicile literare, „contactul cu opera e viu, proaspăt, verdictele elegant îndoite avansând ipoteze, nuanțând puncte de plecare pentru posibile polemici”, cărțile cu cronici de întâmpinare având „valoare maximă pentru climatul vieții noastre literare”. Irina Petraș avansează

mai departe, spunând că s-ar putea contura, prin intermediul unei echipe de „meseriași”, o istorie a literaturii române „cu prelungiri nesfârșite”, istoria-tezaur a literaturii române, pereche a dicționarului-tezaur al limbii române.

Despre eseurile Irinei Petraș, Răzvan Voncu spune că sunt singulare, autoarea reușind „o carte fără seamăn în critica noastră de azi”. De meditat și de pus mâna pe această carte, care vă va îmbogăți sufletul și vă va ajuta să vă lărgiți orizontul cultural.

Despre întâlnirile cu Irina Petraș, care de fiecare dată sunt o sărbătoare, despre proiectele Uniunii Scriitorilor, pornite din Capitala Transilvaniei, se pot scrie nenumărate pagini, dar spațiul limitat la câteva mii de semne într-o revistă ne face să spunem, precum în renumita emisiune a Televiziunii Române, Teleenciclopedia: *Vă așteptăm alături de noi și în edițiile (cărțile) următoare.*

Finitudine și cărămidă existențială

Alexandru JURCAN

Irina Petraș a tradus romanul *Animal pe moarte* de Philip Roth (Biblioteca Apostrof, Cluj-Napoca, 2001). Oare de ce mi s-a părut absolut normal ca Irina să fie atrasă de acest titlu? Pentru că ea a scris *Știința morții, Moartea la purtător... Se leagă, nu?*

În romanul lui Roth, profesorul David are 62 de ani, iar studenta Consuela are 24. El are revelația unei atracții fără precedent, în care sexul dictează, însă conștiința diferenței de vârstă, aliată cu spaima trecerii, naște o gelozie teribilă, dar și teama de a o pierde pe ea, fata exactă și misterioasă, cu „desuuri aproape pornografice”. Irina Petraș reușește o traducere coerentă, fără vreo inhibiție de limbaj, în fraze viabile. Romanul e scris la persoana întâi, așadar filmul din 2008, inspirat din această carte (*Elegy*), are de construit dialoguri, care – iată – se dovedesc inteligente. Isabel Coixet face un film credibil, empatic, lucrând cu actori de marcă: Ben Kingsley (*Gandhi, Lista lui Schindler* etc.), Penélope Cruz, Dennis Hopper, Peter Sarsgaard. O contribuție totală la valoarea artistică o are muzica (pian și operă), care de-dramatizează subtil alunecarea spre tragic. Dezabuzatul David își descoperă valențe sufletești ne-

bănuite, angoase cleioase, chiar „violența viitorului ei nelimitat opusă limitatului tău viitor”. Bătrânețe, destrămare, gelozie, neputința de a se mai ordona... Nu cumva sexul e „răzbunare împotriva morții”? Iubirea te întregește? „Iubirea te fracturează”, iar a-ți părăsi libertatea de bună voie, „asta e definiția ridicolului”.

Sfârșitul cărții nu e previzibil. Ea nu va fugi la alții mai tineri (asta e teama lui). Viața are și alte surprize. Filmul amplifică finalul atât de rațional sugerat de scriitor, încât apare riscul unei ușoare edulcorări. Noroc cu cei doi mari actori, care înlătură orice sentimentalism de duzină. În noaptea Anului Nou cele două personaje asistă la o „erupție internațională a superficialului”. Nu divulg angoasa lor, cărămida existențială flămândă și umilitoare (de ce se zice că îți cade o cărămidă pe cap și nu altceva?!). Dar mă întorc la cartea Irinei Petraș – *Moartea la purtător* – și-mi dau seama că vertijul televizat al sărbătorii din roman nu e altceva decât „ocultarea finitudinii”. David din cartea lui Roth ne stârnește cu întrebări, ezitări, fără a da răspunsuri. Filmul încearcă o oarecare corecție, în sensul sublinierii cu iz de verdict, ceea ce nu aduce vreun beneficiu artistic.

Marcel LUCACIU

Geometrii lirice

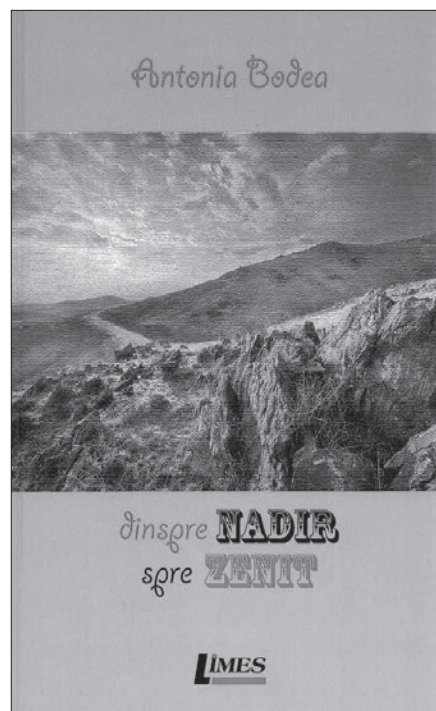
În vremurile noastre perfide, când alergăm cu toții după ziua de mâine, ne digitalizăm gândurile și ne importăm starea de bine, oare mai avem nevoie de Poezie? Mai este necesar lirismul, într-o lume, prin excelență, pragmatică? Veacul acesta, anost și bântuit de inteligențe artificiale, mai poate fi cucerit cu penița (sau tastatura) Poetului?...

Sunt întrebări ce s-au strecurat printre existențiale neliniști răzlețe, după lectura cărții de poezie *Dinspre nadir spre zenit* (Editura Limes, Florești – Cluj, 2022), o carte semnată de Antonia Bodea. Absolventă a Facultății de Litere din Cluj-Napoca, autoarea a debutat cu placheta *Bunavestire* (2007) și a publicat, în diferite reviste literare („Steaua”, „Tribuna”, „Poesis”), eseuri, recenzii, studii critice pe care le-a adunat în volumele *Fulgurații* (2012), *Printre file* (2016), *Gravuri pe obrazul clipei* (2016), *Constelații sub cifru* (2020), *Neliniști genuine* (2022). Prin urmare, avem de-a face cu o poetă care probează deopotrivă vocația eseistului și a recenzentului literar.

Recentul volum de versuri este unul substanțial și extrem de eterogen. Într-o primă secțiune, Antonia Bodea simte nevoia revizuirii poemelor din *Bunavestire*. Majoritatea creațiilor sunt scrise „în dulcele stil clasic”, remarcându-se prin simplitatea și limpezimea lor. Uneori, ele beneficiază de sonorități catifelate grație paralelismului sintactic și mizează, adesea, pe aliterații memorabile: „Risipit prin ierbi și frunze/ Își șoptește vântul versul” (*Cosmică*). Alteori, o melancolie senină învalie incantațiile diafane, atinse de

reverberații nostalgice ale „trecutului viu”, parcă menite să resusciteze peisajul naturist sau universul floral: „Clipe de irizări în alb și vioriu/ Țes arabescuri în palmele vremii,/ Drapate în fald de verde azuriu/ Numără în stei din stânci milenii” (*Altar*). Pierdută printre ruinele amintirilor, poeta vrea să-i smulgă Timpului *clipa faustiană* (acea clipă rarismă, demnă de a fi immortalizată), iar dorința aceasta arzătoare o întâlnim în numeroase sintagme, precum „clipa dăruiată zenitului”, „unicitatea clipei”, „clipa-nfrigorată” ș.a. Un lucru e cert: poezia Antoniei Bodea are un filon tradiționalist pe care îl dezvăluie izul ei religios, cultul strămoșilor și, mai ales, casa bunicilor.

A doua secțiune a volumului este un adevărat mozaic liric, derutant și copleșitor, pentru că el cuprinde meditații, pasteluri (intelectualizate), poezii patriotice, poezii ocazionale, epigrame. E greu de găsit o unitate, într-o asemenea varietate a speciilor literare și, îndeosebi, a registrelor stilistice. Și totuși, *firul Ariadnei*, care ne salvează din labirintul poetic, este însuși titlul de sorginte barbiană: *Dinspre nadir spre zenit*. Noile poeme se caracterizează prin nota lor de modernitate, chiar dacă alura tradiționalistă nu e întru totul abandonată. O astfel de modernitate ne amintește de etapa parnasiană, prima etapă a creației lui Ion Barbu. Câteva indicii, în acest sens, sunt zeii din mitologia greacă, Olimpul, peisajele mineralizate și, nu în ultimul rând, predilecția pentru geometrizarea expresiei artistice. Atent construite și cizelate, cu o migală de artizan, versurile elogiază „paradisul matematicii” ori *Lecția de geometrie*: „Puncte,

linii, unghiuri, plane/ Îmbinate: spațiu, timp/ Lecția de geometrie/ O țin zeii în Olimp”.

Dincolo de jocul oglinzii ce se constituie într-o dramatică încercare de autocunoaștere, jocul „de-a viața” învăluie asprul varmacarm al străzii, reaprinde credința în „cântecul încăpător” al Poeziei, iar marea și cerul devin reflexii ale nadirului și ale zenitului: „Neconținut sporovăiește marea/ Când se întinde la taifas cu cerul;/ De când se știu împărtășesc mirarea/ Că nimeni nu le-a dezlegat misterul” (*De-a viața*).

Îngemănând poeme vechi și noi, rând pe rând, risipite în volute stilistice, Antonia Bodea își orchestrează sentimentele și emoțiile, pentru a le geometriza, apoi, printr-o fină tăietură a versului, în drumul lor spre Parnas. Astfel, ea face dovada harului său poetic, inconfundabil și polimorf, dar care trebuie supravegheat și ferit de invazia diversității...

Gheorghe MOGA

„Bâzâit ca de albine”

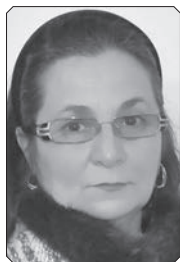
O categorie aparte a interjecțiilor o formează onomatopeele numite și cuvinte imitative: „când sunetele din care e compus un cuvânt încearcă, în mod evident să se adapteze ideii cuprinse în cuvântul respectiv, vorbim în asemenea cazuri despre onomatopee” (Sextil Pușcariu, *Limba română*, vol. I, pp. 96-97). Structura fonetică a acestora este una foarte diversă, începând cu succesiuni sonore greu de redat grafic (bzzz!) și terminând cu cele formate prin compunere rimată (trosc-pleosc) sau prin reduplicare (cu-cu!, ha, ha, ha). Aceste cuvinte imitative redau prin sunete o impresie acustică; pentru români *mac-mac* reproduce „exact” sunetele produse de o rață gălăgioasă, francezul nu se îndoiește că aceeași pasăre „face” *coin-coin*; iar, după ce trece Canalul Mânecii, își face simțită prezența altfel: *quack-quack*. Același Sextil Pușcariu indică direcțiile de interes pentru lingviștii care studiază onomatopeea: „ea este singurul izvor fertil de creație cu tulpină nouă, cu mijloace proprii (și nu prin împrumut din altă limbă), și este un mijloc foarte des întrebuințat în graiul familiar și popular spre a da vorbirii o mai mare plasticitate, **un colorit stilistic** (ș.a.)”.

Referitor la productivitatea lexicală (unul din criteriile de admitere a cuvintelor în fondul principal lexical) a formațiunilor onomatopeice vom reține câteva afirmații din studiul lui Mihai Dinu, *Personalitatea limbii române*, apărut în 1996 la Editura Cartea Românească. Astfel, dintre cei aproape 200 de termeni de origine onomatopeică, cele mai multe derivate (23) le are *pic*, fapt ce pledează pentru marea sa vechime. Dintre cele opt derivate ale onomatopeei *bâz*, câteva sunt polisemantice și sunt relativ frecvente în vorbire. Mai întâi să amintim substantivul *bâză* care, regional, are sensul de „albină” (în Banat) și, în alte părți, cel de „muscă”, referindu-se la „streche”. S-a încheșat astfel expresia *A dat bâza în el*, „neastâmpărat, pornit”. De asemenea, substantivul denumește „un joc de copii în care partenerii, la atingerea celui care se pune «bâză», strigă «bâzz!»”. Verbul *a bâzâi* „a produce sunete caracteristice muștelor, albinelor” a dezvoltat următoarele sensuri secundare/figurate, înregistrate de dicționare: „a ține isonul la o cântare” (Duminicile *bâzâiam* în strană..., Ion Creangă), „a sufla” (Un vânt subțire *bâzâia* de către amiază, împușinând bălțile și zbicind glodurile..., Mihail Sadoveanu), „a cârți”, „a bombăni” (Astă gloată..., *bâzăește* și *vuește*, ca albinele în roiu..., C. Negruzzi).

Prin sensul „a agasa, a irita”, *a bâzâi* devine sinonim cu *a bombăni*, *a bodogăni*, alte verbe formate de la onomatopee. Dar niciunul dintre derivatele amintite mai sus nu a ajuns atât de cunoscut precum substantivul neutru *bâzâit*, folosit de Eminescu în ultima parte a poemului *Călin* (*file din poveste*). Cât timp a figurat în cuprinsul manualelor de limba și literatura română, textul eminescian oferea profesorului material ilustrativ pentru descoperirea și înțelegerea multiplelor noțiuni de teorie literară, începând cu devenirea textului și terminând, să zicem, cu litota (*Arde-n candel-o lumină cât un sâmbure de mac*). Nedumerirea și mirarea din versul „Dar ce zgomot se aude? *Bâzâit* ca de albine?” se risipesc pe măsură ce „curge” alaiul participanților la nunta găzelor. Într-un eseu din volumul „Camera cu insomnii” (Editura Caiete Silvane, Zalău, 2021), în care se apleacă asupra unor pagini eminesciene „consacrate așa-ziselor «subiecte mici», ținând de copilărie”, când comentează versurile din finalul poemului, Viorel Mureșan avansează ideea cuceritoare că „spectacolul nupțial al micilor vietăți din final este «regizat» de copilul care a fost păgubit de mirajul jocului cu alții de seama lui” (p. 114).

Când Sextil Pușcariu se referea la „coloritul stilistic” ce se poate realiza prin apelul la această categorie de cuvinte avea în vedere graiul familiar și popular. Am putea adăuga și faptul că onomatopeele, interjecțiile, exclamațiile, prin care se exprimă afectivitatea, sunt o marcă a oralității stilistice (la Ion Creangă, bunăoară).

Într-o însemnare din 7 iunie 1959, Lucian Blaga notează: „În grădina unde din câteva feluri de liniști mi-am clădit sihăstria... Verdele a ajuns la limita superioară a saturației, în vremea aburoasă, caldă și grasă. Natura are aici în adevăr oroare de gol. Nici un locșor neluat în stăpânire. Ce a mai rămas din spațiu e ocupat de sunet. Cântec de greier, *susur* de lăcuste, glasuri de pițigoii, de stârci. Cuiburi prin pomi, din care până la urechea mea încă vine un *gângurit* și un *țiuțiu* fericit de pui de abia ieșit din găoace... Ce *murmur* al vieții!”. Am subliniat nu numai derivatele formate în românește, ci și două substantive latinești care, prin sensuri și complexul fonic, sunt „simțite” ca având origine onomatopeică: *susurrus*, -i înseamnă „susur, zumzet, murmur”, ca și sinonimul său *murmur*, -uris: strepit murmure apium campus „câmpul vuieste de zumzetul albinelor” (Vergilius).

Să ai abilitatea de a descoperi orice cod

Gela ENEA

Cuvântul *cod* are semnificații multiple, începând de la deja arhicunoscutul cod de bare, până la codul genetic, iar în cazul unui volum de versuri, acest cuvânt a devenit, iată, și cod al morții.

Marilena B. Matei, poeta care îi configurează morții un anumit cod, publică în anul 2022, la Editura Colorama din Cluj-Napoca, volumul de versuri „Moartea are cod QR”.

Deși mai citisem poeme ale Marilenei, de pe „Cercul literar de la Cluj”, abia lectura volumului mai sus amintit mi-a revelat o autoare cu viziune și cu un imaginar poetic proaspăt, din care nu lipsește mesajul percutant.

Marilena B. Matei nu este la primul volum, se întrevede rigoarea, căutarea expresiei celei mai potrivite ideii sugerate, discursul său este unul închegat și convingător, ceea ce denotă experiența scrisului.

Dintr-o mărturisire a autoarei aflăm că, de fapt, compune texte încă din adolescență, când frecvența diferite cenacluri.

Volumul „Moartea are cod QR”, cu o reproducere pe coperta I a unei picturi semnate de Stewart Davison, cu titlul „Masquerade”, conține poeme în linia unui modernism moderat, subsumabile supratemei timpului.

Nu lipsesc nici poeziile-manifest, în care poeta simte nevoia unei confesiuni în legătură cu arta sa și conexiunea acesteia cu publicul cititor.

Incipitul volumului are o dedicație făcută familiei, urmată de un motto, un fragment din „Stare de asediu” de Dinu Flămând, referitor la impactul poeziei asupra lumii.

Primul text, cu un titlu din limba spaniolă, care este familiară poetei, prin faptul că Spania i-a devenit pa-

trie de adopție, se numește *Appassionato*, din care citez: „am totuși puterea să găesc în tot/ oaza de vis de la hotarul lumii”.

Nu știu dacă chiar o găsește, dar visul, înțeles ca aspirație, pare să fie firul roșu ce străbate discursul liric al poetei Marilena B. Matei, mai ales că, ne asigură ea, „visurile nu pot fi executate de un pistol cu apă”.

Trecerea ființei prin metamorfoze, deseori cu final apocaliptic, nu-i e străină nici Marilenei B. Matei, ea asumându-și previzibila moarte, într-o imagine deosebit de sugestivă: „ieri eram graffiti proaspăt/ pe picior de pod/ azi aștept cumplita năruire” (*Cumplita năruire*).

O percepție a tumultului existențial, pretextul poemului *Pat*, ca un joc fără miză, așa cum se-ntâmplă adesea, cu amânarea continuă a victoriei, este ceea ce transmite confesiunea autoarei, efectul fiind produs pentru că: „haite cu istorie lungă/ și căpeteniei puse la adăpost/ își dispută micul teren/ încep cu sacrificii minore/ amenințări/ strategii palpitate/ pierderi de ambele părți”.

În *Umbra fără formă* poeta este convinsă că păsările nu zboară niciodată înapoi, deși, în realitate se-ntâmplă, mai ales dacă au un cuib la care să revină, în poezia Marilenei B. Matei ele au însă alte busole, alte repere, însăși poeta are unele dileme: „cum să zbor din mine în mine/ fără să cad vreodată/ pe umbra fără formă/ a universului”.

Cu durerea că o „mușcă viața/ ca un câine/ rău”, poeta își parcurge drumul la pas, sub protecția sau povara anonimatului, se ține departe de festivism, sărbătorile sunt în-lăuntrul său, dacă și când sunt: „nu cinez cu trandafiri și vin pe masă” (*Drumuri fluide*).

O altă imagine metaforică a dure-

MARILENA B. MATEI

Moartea are cod QR

Colorama

rii transpare din versurile poemului *Răbufnire*, al cărui final este adiacent temeii: „lacrimile nu se numără/ nu se măsoară/ nu se odihnesc duminică”.

Cred că premoniția poetei este doar pe jumătate realizabilă, în sensul că poezia ar trebui, cel puțin, nu să rănească, ci să vindece, dar oricum s-ar întâmpla, ea nu va rămâne niciodată un obiect abandonat pe plaja largă și fierbinte a Cuvântului scris, deși Marilena B. Matei este convinsă de contrariu: „versurile mele/ nu vor răni pe nimeni/ poate chiar vor rămâne/ ca niște șezlonguri/ sub umbrele/ abandonate pe plajă”.

Întrevăd și o vagă resemnare, consecința a dezrădăcinării, în versuri simple, dar sincere: „uneori întrebările de acasă/ au răspunsuri în alte părți” (*De la zero*).

Cel mai puternic poem al volumului, simțit și redat asemenea unui scrâșnet, este cel care poartă și un titlu pe măsură, *Pedepsitul meu nume*, din care citez prima parte: „fără nebuni ca mine/ ospiciul destinului

n-ar exista/ am nevoie să cred în ceva/ în orice/ doar să umplu golul alb/ sau rece al indignării/ mă regăsesc în alt botez/ cu picioare de ieșit și de ajuns/ dar nu de întoarcere”.

Sentimentul oprobriului public îi face rău autoarei, dar nu-i oprește parcursul: „toate degetele vinovăției/ mă arată pe mine/ de când mi-am scos pe tarabă curajul”.

Inovații lingvistice, conversiuni

ale unor părți de vorbire ca și tehnica a resemantizării cuvintelor facilitează poetei conturarea mesajului dorit. Un exemplu ar fi acesta: „voi fi o ieri în gloria ta sărată/ enigmă a umbrei”.

Poezia *Autorule* conține, încă din titlu, un monolog adresat, sub semnul relației cititor-autor, cel care este chemat la raport, fiind autorul, căci el îi ia din timpul existențial celui ce-l

citește, de aceea, autorul este invitat să treacă în ipostaza de cititor: „vino și trăiește tu viața mea/ prinsă în coduri QR/ de la nașterea pînă la moarte/ și vom fi chit”.

Volumul Marilenei B. Matei „Moartea are cod QR” merită să-i acordăm din timpul nostru de cititori, tocmai pentru că viața are atâtea coduri pe care e posibil să le dezlegăm și cu ajutorul Poeziei.

Fascinația , Hexagonului

Gheorghe GLODEANU

Fără îndoială, Vasile Spiridon este unul dintre cei mai prolifici cronicari literari ai momentului, articolele sale putând fi citite săptămânal în cele mai prestigioase publicații din țară. În 2020, la Editura Eikon din București, a apărut volumul *Hexagonale*, ce reflectă foarte bine mirajul exercitat de marea cultură franceză asupra cunoscutului profesor universitar și critic literar român. Lucrarea beneficiază de o *Pre-cuvântare* semnată de Constantin Dram, dar și de o *Postfață* aparținând lui Adrian G. Romila. Investigația este structurată pe patru capitole ample. Prima secțiune urmărește *Francezii din Hexagon*, Vasile Spiridon oprindu-se la câteva nume de referință. Mai întâi este comentată opera trubadurilor și iubirea curtenească, după care sunt trecuți în revistă o serie de autori, precum: Paul Claudel, Cyrano de Bergerac, Guillaume Apollinaire, Roland Barthes, Rainer Maria Rilke și Albert Camus. Este firesc ca un critic literar de talia lui Roland Barthes să rețină atenția eseistului român. Centenarul nașterii autorului *Discursului îndrăgostit* devine pentru Vasile Spiridon un excelent pretext pentru a-i explicita metoda de lucru pornind de la primul curs predat de reputatul exeget la Collège de France în 1977. Poate surprinde în această înșirare prezența poetului austriac Rainer

Maria Rilke. Opțiunea exegetului se explică prin intenția autorului *Elegiilor duineze* de a elabora o monografie în limba germană despre marele sculptor francez Auguste Rodin. Pretextul meditațiilor este oferit de publicarea în 2018 a volumului *Correspondance*, ce reunește schimbul epistolar dintre cei doi mari oameni de cultură în perioada 1902-1923.

Publicarea unei noi ediții a romanului *Ciuma* de Albert Camus la 60 de ani de la dispariția cunoscutului prozator și filozof existențialist devine pentru cronicarul literar un excelent prilej de a vorbi despre virtuțile și servituțile lecturii azi. O lectură care, așa cum preciza deja George Barițiu, poate fi „procopsitoare” și/sau „desfătătoare”. Recenta pandemie prin care a trecut lumea îl determină pe profesorul băcăuan să vorbească despre actualitatea și semnificațiile acestui reușit roman-parabolă. De fiecare dată, Vasile Spiridon reușește să aducă o serie de informații inedite privind viețile și operele autorilor investigați.

Cea de a doua mare secțiune a cărții se intitulează *Francezii față în față cu Hexagonul*. De data aceasta, exegetul mută atenția de pe cărți, pe ideologie. El reconstituie climatul zbuciumat al unei epoci și insistă pe semnificațiile pe care le-a avut

în istoria agitată a Franței „lunaticul an 1968”.

Un capitol aparte se ocupă de *Spațiile expoziționale hexagonale*. Vasile Spiridon transcrie aici propriile sale impresii legate de viața artistică pariziană, pe care a cunoscut-o pe viu. Pagini interesante sunt dedicate expoziției Dada, desenelor lui Leonardo Da Vinci, caricaturilor lui Victor Hugo etc.

Intitulată *Români în Hexagon*, de mare interes se dovedește ultima secțiune a cărții, în care Vasile Spiridon se ocupă de câțiva dintre scriitorii români care și-au legat viața și opera de spațiul cultural francez. Este vorba despre Tristan Tzara, Paul Goma, Basil Munteanu, Virgil Ierunca, Isidore Isou și Livius Ciocârlie. Desigur, numărul lor este infinit mai mare, autorul recurând la o selecție foarte riguroasă.

Volumul *Hexagonale* reflectă într-o manieră veridică influența deosebită pe care continuă să o exercite asupra intelectualilor români o cultură majoră precum cea franceză.

O carte cu sufletul la vedere

Gelu DRAGOȘ

Cu reverențe semnalăm apariția volumului de poezii „Reverențe rimate”, Editura Caiete Silvane, Zalău, 2022, a poetului Cornel D. Lar. Cartea îmi este atât de dragă întrucât dedicația este semnată atât de autor, dar și de către nepotul bunului meu prieten Cornel Gheorghe Cosmuța – Cristian Emanuel Cosmuța, cetățean european (trăitor în Italia și România, după pofta inimii).

Demersul literar îl explică chiar autorul: „Nu știu să citesc printre cuvinte, dar îmi place să cred că simt magia lor. Scriu cel mai adesea sentimental, însă mă declar pragmatic în acțiuni. E un oarecare paradox aici. Dar timpul îngemănează cele două stări: sentimentalul din suflet cu matematica din profesie”.

În primul poem al volumului, *Mă semnez*, aflăm că autorul este „...nimic/ Iar pentru unii nici măcar atât./ Supus unei sentințe de calic,/ Și-n lume nerecunoscut// Pentru unii-s un exemplu bun,/ Și din greșeala mea învață./ Iar pentru alții sunt nebun,/ Ce doar patetic se revarsă”. După cum bine observați, Cornel D. Lar scrie cu o lejeritate debordantă, rima și ritmul fiind la purtător, cu toate că a lucrat în domeniul finanțelor și a fost și primar al localității Ileanda, Sălaj.

Parcurgând întregul volum „Reverențe rimate”, multe poezii îmi amintesc de marele poet Ion Pillat, atât prin temele abordate, cât și prin structura lor. De asemenea, viziunea edenică asupra naturii, simplitatea limbajului poetic, lirismul și emotivitatea care sporesc valoarea poeziilor te fac să nu lași cartea din mână, să citești toate poeziile ei.

Tema morții o găsim în mai multe poezii, dar poetul este conștient că nu poate scăpa și acceptă cu seninătate până la urmă acest firesc al vieții omului pe pământ: „Mă izgonesc definitiv în ignoranță,/ Te-oi mai iubi și-n ultimă instanță,/ Când clopote vor bate vestea iminentă,/ A împreunării mele cu veșnicia permanentă” (*Rătăcire*) sau: „Nu cer nimic acestei vieți,/ Sortită mi-e demult o altă,/ Voi credeți astăzi tot ce vreți,/ Și bucuros mă duc la braț cu soarta” (*Fericitul trist*) ori: „Să nu faci umbră de ești om,/ Pe unde calci să crească flori,/ Alege să fii roadele din pom,/ Și nu-ți fă pe pământ comori” (*Să n-aibă moartea ultimul cuvânt*).

O altă temă abordată de poetul Cornel Dorel Lar este iubirea, care are mai multe fațete: iubirea carnală, iubirea de cei dragi, iubirea de România și istoria ei, iubirea de glia strămoșească. În acest ultim sens vă propun poezia *Glod – Sarmisegetuza mea*: „A fost o vreme când cosmosu-mi era,/ Un sat bătrân pe malul unei ape line,/ Un loc de vis rămas și-acum în inima,/ Ce plânge după tine.// La vest cu Someșul cel falnic curgător,/ Păduri în cele patru puncte cardinale,/ La nord e Dealul Tocii de care îmi e dor,/ La est Imașul pentru animale.// Avea de toate satul unde prima dată,/ Deschis-am ochii și primul pas făcut,/ Am plâns, am râs și am iubit o fată,/ Încă vrăjit și-acum de primul ei sărut.// Cu iarba moale sub tălpile desculțe,/ Șesuri cu grâne, livezi pe deal cu rod,/ O școală cu profesori în stare să te-nalțe,/ Cetate fără seamăn cu numele de Glod.// Un sat cu oameni vrednici ca niciunde,/ Și cu credință strămoșească bisericii din sat,/

Din arșițele verilor înțelepciuni profunde,/ Din toate cele bune Dumnezeu ne-a dat.// Îi simt și-acum mirosul de uliți locuite,/ De toți cei dragi în inimă rămași pe veci,/ Pe-atunci nu erau casele de oameni părăsite,/ Nu erau fântânile și valea și izvorul mare, seci.// Sunt moșii și strămoșii în Sfântul tău pământ,/ Mi-ai fost și-mi ești istoria copilăriei mele,/ În lume azi te port cu dor și drag în gând,/ Prin tine încă mama își mai lasă urmele.// Precum odinioară pentru sfânta Dacia a fost,/ Cetate capitală neprețuita Sarmisegetuza,/ Ești totul pentru mine, al vieții rost,/ Tu, Glod, ești Sarmisegetuza mea”. Un imn, un elogiu mai profund nu am auzit decât la marele povestitor Ion Creangă, în „Amintiri din copilărie” despre Humulești. Din păcate, autorul are dreptate, Glodul, cel cu profesori eminenți, cu elevi deveniți personalități de nivel internațional, a început

să fie părăsit, să devină sumbru prin lipsa glasurilor de copii și a tinerilor. Sunt case goale sau ocupate, vremelnice de alții, nefericiți ai vremurilor pe care le trăim.

Cornel Dorel Lar încheie volumul cu poezia *Celor ce mă critică*, și iarăși gândul mă duce la altcineva din Literatura română, dar și universală – poetul național

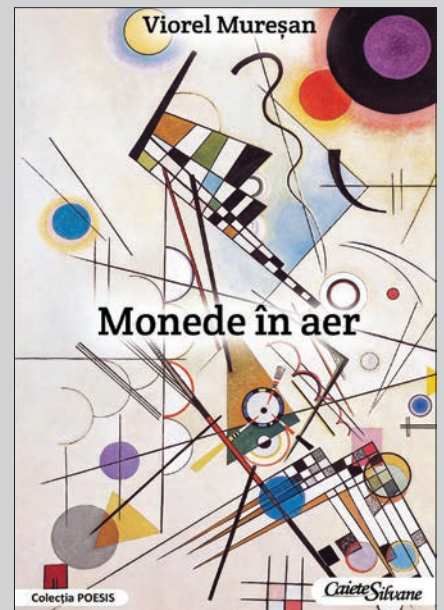
Mihai Eminescu, cu poemul „Criticilor mei”. Autorul se explică, deși se crede „curat”, plagiatură aparținând în special clasei politice actuale și bârfitorilor de serviciu și încheie optimist, autoîncurajându-se: „De poți, în viață luptă-te cu tine! / Eu m-am învins, exclam cu bucurie! / De gusti triumful învingătorului în-

vins, / Vei fi mai liber decât ai fost vreodată. / P.S. Luați seama bine! / V-am numit critici nu bârfitori”.

În concluzie, o carte de poezii în care autorul și-a pus „în palmele cititorului sufletul”, o carte care are girul poetului și editorului Daniel Săuca, și pe care glodeții Sălajului au primit-o cu mult drag!

Două noi cărți de Viorel Mureșan la Editura „Caiete Silvane”

La Editura „Caiete Silvane”, cu sprijinul Consiliului Județean Sălaj și al Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj, au apărut două noi cărți semnate de Viorel Mureșan: „Monede în aer” (poezie) și „Poarta de fildeș” (critică literară). Ambele volume au fost lansate în 31 martie 2023, în Sala „Porolissum” a Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj, în cadrul celei de-a 15-a ediții a Zilelor revistei „Caiete Silvane”.

Viorel Mureșan: „Eu practic o critică de atelier”

Cel de-al doilea invitat al lui **Daniel Săuca** din anul 2023, în cadrul proiectului media *Dialogurile Caiete Silvane online*, a fost poetul și criticul literar **Viorel Mureșan**. Scriitorul stabilit la Surduc a vorbit despre ultimele sale volume, cartea de versuri „Monede în aer” și cartea de critică literară „Poarta de fildeș”, apărute la Editura „Caiete Silvane”, despre concepția sa despre poezie și despre preocupările sale de critic literar. Viorel Mureșan a început conștiințios, ca student, să scrie cronici literare în revista „Echinoux” din Cluj-Napoca. „Am ucenicit la revista și la cenaclul «Echinoux», revista studentescă care apare din anul 1968. Odată ce intram acolo, când eram studenți, eram puși să scriem toată revista noi. Trebuia să ne specializăm și în critică literară. Eu am primit, de pildă, o rubrică

de poezie. Acolo am început de prinderea de a scrie critică. Astăzi țin cronică literară la două reviste: «Caiete Silvane» și «Steaua». De la un an la altul mă perfecționez și fac tot mai bine munca de critic literar. Eu practic o critică de atelier, adică văd creația altora prin prisma creatorului de poezie și se pare că este eficientă în asemenea cazuri, pentru că văzută din inte-

rior pare a spune mai mult decât o critică făcută de cineva care nu are și exercițiul creației”, a precizat Viorel Mureșan. Dialogul prilejuit de aniversarea de 70 de ani a poetului și criticului literar Viorel Mureșan poate fi urmărit pe conturile de facebook și youtube ale Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj și ale revistei „Caiete Silvane”.

(A.-B.K.)

Elena ABRUDAN

Un nou început

Apariția în Spania a noii reviste de cultură de limbă română *Littera Nova* este un moment de bucurie și satisfacție. Față de alte reviste apărute în spațiul iberic, *Littera Nova* este o revistă legată de grupul scriitorilor clujeni. Eugen Barz este membru al Cercului Literar de la Cluj și al Filialei Cluj a Uniunii Scriitorilor din România; a publicat în două antologii de poezie scoase la Editura Colorama și are cinci volume individuale de poezii, care s-au impus prin modernitatea exprimării și prezența sacrului într-o nouă abordare, în calitate de componentă metafizică a poeziei. A colaborat la reviste literare din țară și din străinătate, fiind totodată fondatorul Centrului Cultural „Sfântul Antim Ivireanul” de pe lângă Parohia Ortodoxă Română „Sfânta Anastasia” din Parla, Madrid, membru fondator și vicepreședinte al Asociației Scriitorilor și Artiștilor Români din Spania, pe lângă care funcționează și Cenaclul literar ASARS.

Prin întreaga sa activitate și prin editarea acestei reviste, Eugen Barz demonstrează că apariția unei reviste literare presupune o puternică

voință de acțiune în spațiul culturii. Eugen Barz a reușit să creioneze arhitectura revistei și să adune în spațiul oferit de revista sa nume notabile ale culturii românești. Adrian Popescu, Ovidiu Pecican, Andrea Hedeș, Adrian Alui Gheorghe, Pavel Șușară, Adrian Lesenciuc, Virgil Mihaiu sunt doar câțiva dintre autorii prezenți în primul număr al revistei *Littera Nova*. Din editorialul scris la lansarea revistei *Littera Nova* de către Eugen Barz, înțelegem că noua revistă se adresează deopotrivă românilor care lucrează sau studiază în Europa și celor din țară care vor să cunoască activitatea scriitorilor și artiștilor din spațiul iberic. În plus, fondatorul revistei își propune să găzduiască în paginile revistei *Littera Nova* repere culturale autentice din spațiul românesc, în beneficiul diasporei românești dornică să cunoască valorile culturii române.

Iată un proiect ambițios care este pus în practică de directorul revistei, el însuși scriitor, coordonator și promotor al culturii românești și universale. În concordanță cu structura revistei, în primul număr găsim poezie și proză, traduceri,

cronici și comentarii, texte critice semnate de autori români din țară și din Spania. Merită menționat și aspectul sobru al revistei, coperta, tehnoredactarea și ilustrațiile care fragmentează uneori textul, făcând loc unui moment de respiro în timpul dedicat lecturii.

Revistă trimestrială online, *Littera Nova* va avea totuși aproximativ o sută de exemplare print, destinate bibliotecilor și colaboratorilor. Astfel, circulația revistei este asigurată, conținutul ei ajungând la toți românii interesați de literatură.

Apreciem că revista deschide perspective pentru scriitorii tineri alături de cei maturi, afirmați și recunoscuți în cultura română. Prin activitatea sa în cadrul cenaclului literar și în cadrul Asociației Scriitorilor și Artiștilor Români din Spania și prin noua revistă editată, Eugen Barz reușește să fie deopotrivă promotor al valorilor afirmate ale culturii românești și să contribuie la formarea tinerilor aspiranți la gloria literară. Nu ne rămâne decât să urăm succes în continuare editorului, redactorilor și tuturor colaboratorilor revistei *Littera Nova*.

„*Littera Nova*”, revistă de cultură, cu apariție trimestrială. Anul I, nr. 1, ianuarie-martie 2023, se cuvine întâmpinată ca un eveniment rar în viața, poate de multe ori cenușie, a românilor stabiliți peste hotare. Noua publicație s-a ivit dintr-o nevoie aprig resimțită de acela care e director fondator și coordonator, domnul Eugen Barz și care prezidează și Centrul Cultural „Antim Ivireanul” de pe lângă Parohia Ortodoxă Română Sfânta Anastasia Romana din Parla – Madrid, unde ostenește ca preot paroh. În plan mi-rean, dumnealui e poet român și traducător de poezie, pus singur în slujba celor care, români fiind, își duc traiul pe pământ spaniol. Decupăm din articolul-program al noii reviste, semnat de directorul fondator, câteva fraze edificatoare: „De aceea mă voi referi acum la această revistă de cultură – *Littera Nova* – care se află la prima apariție. De la bun început, fac precizarea că revista va fi publicată în spațiul on-line, dar voi edita – număr de număr – pentru protocol și pentru

colaboratorii noștri, în jur de 100-150 de exemplare în formă tipărită. Pentru început, cheltuielile de tipărire le voi suporta eu însumi, iar mai târziu, nădăduiesc în sprijinul Departamentului Românilor de pretutindeni, de pe lângă Guvernul României”. Semnături dintre cele mai prestigioase acoperă un sumar generos de tip magazin cultural, întins pe 140 de pagini A4, cuprinzând: poezie română clasică și contemporană, în original și tradusă în mai multe limbi europene de circulație, poezie universală transpusă în limba română, proză beletristică și teatru. Încă de la acest prim număr se prefigurează și rubrici de eseu, istorie literară, critică muzicală, critică de film, critică de arte vizuale, critică teatrală, toate susținute de specialiști reputați ai fiecărui domeniu. Grafic, revista e ilustrată cu fotografii de Paul Siladi. Cu speranța că dl Eugen Barz și toți cei care i s-au alăturat vor găsi sprijin și înțelegere la marii dregători ai țării noastre, urăm tinerei reviste „*Littera Nova*” drum bun și pagini înaripate! (V.M.)

Imaginea țaranului român în literatură

Viorel Gh. TĂUTAN

(Poezia lui George Coșbuc)

Abordarea unei astfel de teme într-un discurs sub orice formă, oral și scris, este justificată, după câte ne dăm seama, de realitatea existenței acesteia în oricare dintre literaturile naționale ori regionale de pe mapamond. Cunoscuți prozatori, dramaturgi și poeți, fie că, genealogic, aparțin sau nu comunității rurale, indiferent de stratul social implicat acesteia, au dezvoltat subiecte cu protagoniști țărani (muncitori agricoli) în diferite ipostaze istorice determinate. Este suficient să-i amintim, în acest context, pe Miguel de Cervantes cu *povestirile* sale pastorale, François Rabelais cu romanul alegoric *Gargantua și Pantagruel*, premiul Nobel pentru literatură (1925), autorul romanului *Țăranii*, Wladyslaw Reymont, apoi Móríc Zsigmond cu alt roman celebru, *Rubedeniile*, John Steinbeck, în *Fruitele mâinii*, ca să ne argumentăm succint afirmația. Literatura beletristică română este cu atât mai exemplară din această perspectivă, dacă ne gândim la istoria sa destul de scurtă. Să amintim câteva nume de autori, dintr-un cuprins cronologic savuros: Nicolae Filimon (*Ciocoii vechi și noi*), Vasile Alecsandri (*Proza, Teatrul*), Ioan Slavici (*Budulea Tăichii* ș.a.), Ion Creangă (*Amintiri din copilărie*), I.L. Caragiale (*Arendașul român*), Duiliu Zamfirescu (*Tănase Scatiu*), Alexandru Vlahuță (*Icoane șterse, Din durerile lumii*), Barbu Ștefănescu-Delavrancea (*Nuvele și povestiri*), Ion Agârbiceanu (*Povestiri*), Liviu Rebreanu (*Ion, Nuvele*), Vasile Voiculescu (*Proză*), Zaharia Stancu (*Desculț*), Marin Preda (*Moromeții*), Ion Brad (*Descoperirea familiei*), Ion Lăncrănjan (*Cordovanii*) ș.a.m.d.

Prin urmare, inițierea unui eseu cu această temă pare, apriori, extrem de entuziasmant, înainte de a te fi simțit dezarmat, în ceea ce privește poetul George Coșbuc. După cum susține ilustrul istoric și critic literar George Călinescu, în monumentală sa ***Istoria literaturii române de la origini până în prezent***, George Coșbuc a început să scrie mult, dar cu oarecare timiditate, beletristică: „Coșbuc publică multe lucruri înainte de a se limpezi, toate cu inspirație rurală: *Blăstăm de mamă*, legendă populară din jurul Năsăudului, *Pe pământul Turcului*, *Fata codrului din cetini*, *Fulger*, compuneri greoaie, lungi. Surprinde în mod plăcut un mic poem burlesc, *Dric de teleguță*, tablou viu al satului greco-catolic cu țăranii și «inteligenta» lui.” (Fundatia Europeană Drăgan, Ed. Nagard, 1980, p. 517)

Încercarea unor aprecieri originale privind teme, idei, motive literare în poezia majoritar epică a lui George Coșbuc este sortită unui lamentabil eșec, după câte ne dăm seama, nu doar prin consultarea bibliografiei accesibile oricărui nivel de percepere și judecare, ci și din asumarea refuzului unui astfel de demers, mai cu seamă după ce aflăm, din monografia criticului clujean Petru Poantă, că el a fost generat de Constantin Dobrogeanu-Gherea și valorificat cu predilecție de exegeza aservită comunismului. Dacă e să ne limităm doar la imaginea țaranului român, putem îndrăzni să afirmăm că inconfundabila originalitate a poetului este rodul propriei concepții despre sine. Deși fiu de preot, s-a considerat întreaga viață oier din zona Sălăuței, a Hordoului natal, ori din Salva și Telciu, fiind un atent și sentimental observator al detaliilor vieții din aceste zone conservatoare a unei bogate zestre etnografice și folclorice. Familiarizat cu literatura greco-latină, pentru care a avut o înclinație specială, scrierile sale în versuri sunt croite după ritmurile acesteia, ceea ce inoculează lecturii calități speciale, ritmuri noi, nemaîntâlnite la poezii contemporani lui. Cititorul percepe astfel sufletul oamenilor din satele năsăudene, emblematice pentru întregul univers rural transilvan, cu sentimentele complexe exprimate fățiș, realist.

Țăranii, majoritatea tineri, din poemele și poeziile coșbuciene sunt personaje ale unor întâmplări din viața satului, atât de bine cunoscută poetului, ilustrând un mediu social animat de sentimente ades divergente, antinomice. Genericul tematic al acestora este alcătuit din muncile câmpului, iubirea (erotica), revolta individuală și socială, războiul. Putem vorbi despre aspectul monografic al operei sale poetice. Astfel, sunt prezentate satul, pârâul, câmpul, codrul, dumbrava, unde pot fi întâlnite personajele sale în anumite ipostaze temporale și atitudinale. Sătenii trec prin diferite momente și stări într-un arpeggiu amplu, de la sfiala cvasi-vicleană a primilor fiori ai iubirii, prin diversitatea sentimentelor, sau a fenomenelor și a reacțiilor provocate intempestiv intro- și extravertit, până la tristețea sfârșitului implacabil al periplului terestru numit viață. Iată câteva exemple:

În feeria „Noapte de vară”, înserarea aduce după sine încetarea muncilor cotidiene, implicând întreaga colectivitate. Este un ritual ancestral căruia i se supune satul dintre dealurile transilvane: „Care cu

poveri de muncă/ Vin încet și scârțâind,/ Turmele se-aud mugind,/ Și flăcăii vin pe luncă/ Hăulind // Cu cofița pe-ndelete/ Vin neveste de la râu,/ Și cu poala prinsă-n brâu/ Vin cântând în stoluri fete/ De la râu/ /De la gărlă-n pâlcuri dese/ Zgomotoși copiii vin,/ Satul e de vuiet plin;/ Fumul alb alene iese/ Din cămin.// Dar din ce în ce s-alină// Toate zgomotele-n sat,/ Muncitorii s-au culcat./ Liniștea-i acum deplină/ Și-a-nnoptat.// Focul e-nvelit pe vatră,/ Iar opaițele-au murit,/ Și prin satul adormit,/ Doar în somn vreun câine latră/ Răgușit.” Op-tica e țărănească, atât în resorturile interioare ale gesturilor, cât și ale replicilor, sau ale sentimentelor. Imaginea satului este comunicată prin oameni, prin felul lor de existență, cu împliniri și eșecuri, bucurii și necazuri. Satul este o entitate socială și chiar națională, cu datini și credințe, cântece de dor, dar și de răzvrătire socială revendicativă, precum și de luptă pentru libertate și demnitate națională.

În lirica de dragoste, poetul este obiectiv, exprimând sentimentele flăcăului sau ale fetei în criza erotică specifică vârstei, a neliniștilor tulburătoare și a dorinței de împlinire, sfiala, candoarea, incertitudinile, șaga, patima. Criza puberală este surprinsă în foarte cunoscuta poezie „La oglindă”, inclusă repertoriului libresp pe tezaurul muzical românesc pe texte ale poezilor români importanți. Fata este singură în casă, pentru că „mama-i dusă-n sat”, în fața oglinzii desprinsă din cui, își privește chipul și este surprinsă naiv de frumusețea lui, își pune năframa, o floare la ureche și îi place cum arată: „Mă gândeam eu că-s frumoasă!/ Dar cum nu! Și mama-mi coasă/ șorț cu flori, minune mare,/ Nu-s eu fată ca oricare,/ Mama poate fi făloasă/ Că mă are.” Este inocență și grație copilărească în ceea ce-și spune și gândește, însă nu „cum stau cei dragi de vorbă/ Gură-n gură.” Cochetând în fața oglinzii, își închipuie cum o va îmbrățișa flăcăul: „Brațul drept dacă-l întinde,/ Roată peste brâu te prinde/ Și te-ntreabă: Dragă, strângu-l?/ Și tu-l cerți, dar el, nătângul,/ Ca răspuns te mai cuprinde/ Și cu stângul.”

Alt model juvenil, dar înspre finalul adolescenței, este surprins în poeziile „Rea de plată”, „Nu te-ai priceput” și „Scara”, unde jocul erotic implică șiretenie trucată, ceea ce denotă inteligență de ambele părți. Până să iubească în mod real, impulsul erotic este mai mult glumă aluzivă (șagă). Șiretenia fetei este instinctivă. Ea cheamă și refuză, aduce argumente

descinse din strategia cuceririi, specifică satului, nedumerind naivitatea flăcăului (Sorin): „Nu te-ai priceput!/ Am fost rea și n-aș fi vrut/ Să te las, ca altă fată,/ Să mă strângi tu sărutată./ Dar m-ai întrebat vreodată?/ Mă-nvingea să te sărut/ Eu pe tine! Pe-ntrecut,/ Chip cătam cu viclenie,/ Să te fac să-ntrebi, și mie/ Mi-a fost luni întregi mânie/Că tu nu te-ai priceput!”

De o altă factură sentimentală, însă, există în eposul erotic coșbucian poezii în care dragostea naște durere sumbră. De pildă, în „Cântecul fusu-lui” se aude glasul înlăcrimat al unei iubiri pierdute. O jelește o fată părăsită de cel care i-a fost drag. Își descarcă suferința în cântec, iar cântecul e suflet răvășit de ceea ce o înfioară acum. Amintirile îi sporesc durerea, atât când se lasă înserarea însoțită de un vânt supărător, cât și atunci când privește ceața morii, sau când ascultă foșnetul duios al frunzelor de plop.

În alte poezii, cum sunt „Dușmancele”, și „Numai una”, momentele critice, incertitudinile, nasc îndârjire în sufletul fetei sau al flăcăului. În prima, durerea fetei sărace dă naștere ideii că flăcăul iubit va rămâne al ei, pentru că adevărata dragoste nu se împiedică de sărăcie. Frumoasă și harnică, ea se plânge mamei sale că-i stă în cale, pentru Lisandru al ei, o fată bogată, Leana, hădă, rea și bârfitoare. Devine categorică invocând formule paremiologice resentimentale: „Că boii-s buni, bine-i bogată;/ Dar dacă pui flăcăi odată/ S-aleagă dânșii cum socot/ O fată;/ Bogata-și pupă boii-n bot,/ Îmbătrânind cu boi cu tot!” Același gen de atitudine tranșantă împotriva prejudecăților inoculate de-a lungul timpului în mentalul colectiv al satului, conform căreia este potrivit să se evite căsătoria dintre un flăcău și o fată, dintre care unul este sărac, iar celălalt bogat, o întâlnim în a doua poezie citată mai sus. Flăcăul provenind dintr-o familie înstărită iubește „numai una” dintre fetele din sat, pentru căsătoria cu aceasta fiind în stare să înfrunte oprobiul familiei și al întregului sat: „Așa săracă cum e ea/ Aș vrea s-o știu nevasta mea,/ Decât să mă despart de ea,/ Mai bine-aprind tot satul!”

Poetul trăiește emoția și o comunică firesc, în stil direct, fără vreun artificiu, în expresie țărănească ridicată la rang de poezie. George Coșbuc s-a impus astfel în peisajul vast al literaturii române adjuccându-și calitatea de monograf unic, supus sincretismului implicit și independent.

Notă autobiografică Ioan Jugrestan

M-am născut, cred deloc întâmplător, la 19 octombrie 1949, în Jibou, județul Sălaj, într-un anotimp al melancoliei, în zodia strugurilor copti, după vorba bunicii, care nu prea se împăca cu slovele scrise prin calendare. Viața mea nu e decât rodul unor întâmplări miraculoase și al unui șirag de întâlniri fericite cu oameni minunați. Profesorilor mei din Surduc, Jibou și Cluj, care, cu nemărginită răbdare, onestitate și bunăcuviință mi-au deschis mintea, învățându-mă să privesc lumea și oamenii dincolo de aparențe, le port o veșnică și nestinsă recunoștință.

În școala cea veche din Surduc, inimoasa doamnă învățătoare Petran ne-a adunat într-o toamnă, ciopor de mogâldețe timide și temătoare, sub umbra prăfoasă a celor doi salcâmi bătrâni ce străjuiau curtea bolovănoasă dintre clase. Peste capetele noastre chiluge se spârgeau, în răstimpul pauzelor, păstăile speranței improșcate din ramurile noduroase. Într-unul din trenurile acelea negre ce-și legănau cu șuier prelung vagoanele, dincolo de

gardul împrejmuitoar, visam clipa când ne vom aburca și noi pe scările înalte, pentru a călători dincolo de dealuri, laolaltă cu pasagerii ce își șteau capetele mișcătoare la ferestre. Într-o seară, legendarul tren-cursă de persoane „4005” ne-a răpit de pe peronul gării, de sub umbra oblăduitoare a celor doi arțari seculari, risipindu-ne prin lumea largă, uitând să ne mai reîntoarcă vreodată.

După terminarea școlilor, am activat timp de 42 de ani la Institutul Oncologic Cluj, ca asistent radiolog, însoțind și ocrotind oamenii suferinzi în lupta lor inegală cu luminile și umbrele, cu victoriile și înfrângerile repurtate cu destinul și cu bolile necruțătoare.

Răbufnirile artistice coboară departe în trecut, la școala gimnazială, când domnul profesor Petran ne-a cățarat pe o movilă de prund, înarmați cu un creion și un bloc de desen. Dincolo de grădina doamnei Rusu, cu roșiile cât talgerul, soarele dimineții se oglindea în ferestrele lui Neața, cu cercevelele scorjite. În dreapta, ulița no-

roioasă se prelingea pe lângă șura țuguiată a lui moș Hotfolodi și pe sub sălcile pleoștite, până departe, la micul bordei al lui Țălea Dundului, dobașul satului. Acest peisaj mișcător mi-a rămas întipărit în tainițele sufletului, alături de alte zeci și sute de crâmpie dintr-o copilărie nu tocmai fericită. Singurătatea și tristețea m-au învățat să iubesc peisajele cele mai ascunse și florile cele mai modeste, pe care nimeni, niciodată, nu va reuși să mi le răpească din cotoanele memoriei. Cu bunica de mână, însoțiți de triful păsării de lut, uitată în credențul din tindă, am colindat coclaurile din Drumul Roșu, din Porcioaia și de-a lungul celor trei văi ce mejduiesc hotarul Surducului, până la apa cea mare a

Someșului. Pitulată la umbra unui nuc bătrân, la margine de drum am lăsat în urmă căsuța copilăriei, văruiată de-a pururi într-un albastru peren. Acolo, la ceasuri târzii, printre stâlpii noduroși ai târnațului, vânturile de pe Șes alungă nălucile timpului. Din grinzile afumate mai spânzură încă funii de ceapă și usturoi, iar de pe policioara din tindă, miresme de gutui stafidite și de prune bistrițene uscate umplu aerul.

Prin austere peisaje citadine, această imagine îmi tulbură adesea clipele dinaintea somnului. Și chiar dacă alte glasuri și alte imagini îmi populează acum viața și alte încă-

peri gândurile, vechile șoapte și miresme ale timpurilor trecute mai păstrează încă savoarea și căldura de altădată. Doar că pe Ulița Indienilor crește acum iarba și troscotul, iar prin ogrăzi și prin tinda caselor, după plecarea oamenilor se înalță stinghere lujere de mesteceni și de trandafir sălbatic. Satul acela pierdut între dealuri devine cu fiecare zi, cu fiecare anotimp, o cutie de rezonanță, prin care băntuie vântul de seară și puhoiul neastâmpăratelor amintiri.

Apoi, mi-am șlefuit „apucăturile artistice” sub îndrumarea pictorilor: Milan Florian, Vasile Pop-Silaghi și Gavril Gavrițaș, la Școala Populară de Artă. Și, mai ales, frecventând cu religiozitate atelierul pictorului Vasile Pop, neîntrecutul plâsmuitor al compozițiilor cu eroii Apusenilor, cu bufnițele cele înțelepte și cu ținuturile de baladă colindate odinioară de moșii lui Avram. La cei 88 de ani, cu paleta și penelul în mână, maestrul Pop creează încă o lume mirifică de personaje ce stau de veghe, plătind vama timpurilor bezmetice, prăvălite peste viețile noastre.

Drumul meu printre peisaje, compoziții și naturi statice a fost unul anevoios, autodidact, cu

realizări și eșecuri, având nemijlocit sprijinul unei soții minunate și al familiei generoase și înțeleghătoare. Ca o împlinire sufletească, artistică, fiul meu, sculptorul Septimiu Jugrestan, conferențiar la UAD, duce mai departe flăcărița aprinsă undeva, cândva, pe melancolicele coclauri sălăjene.

Activitatea artistică:

1986 – Expoziție de grup la Cinematograful Arta din Cluj-Napoca;

1987 – Expoziție de grup la Muzeul de Artă Cluj-Napoca;

1987 – Expoziție personală la Clubul UMF Cluj-Napoca;

1988 – Expoziție de grup Cenaclul V. Papilian la BCU Cluj-Napoca;

1989 – Expoziție republicană la Constanța;

1995 – Expoziție personală la BCU Cluj-Napoca;

1997 – Expoziție personală la BCU Cluj-Napoca;

2003 – „Dincolo de echinoctiu”, expoziție personală la Muzeul de Artă Cluj-Napoca;

2014 – Caravana Culturii Sălăjene: „Personalități ale Comunei Surduc”, la Căminul Cultural;

2018 – „Dincolo de deal”, expoziție personală la Galeria ziarului „Făclia”, Cluj-Napoca;

2021 – „Elegii fără rimă”, expoziție personală la Centrul de Cultură Urbană – Turnul Croitorilor, Cluj-Napoca.

Zilele revistei „Caiete Silvane”

- ediția a XV-a, 2023 -

Cea de-a XV-a ediție a Zilelor revistei „Caiete Silvane” a fost, ca-n fiecare an, o sărbătoare literară. Manifestarea, organizată în 30 și 31 martie 2023 de Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj, revista și Editura „Caiete Silvane”, sub egida Filialei Cluj a Uniunii Scriitorilor din România, Consiliului Județean Sălaj și Primăriei municipiului Zalău, a reunit scriitori din județele Sălaj, Cluj, Bistrița-Năsăud, Satu Mare, Bihor, Maramureș și Dolj.

Joi, 30 martie 2023, de la ora 11, manifestarea culturală a debutat cu desanturi scriitoricești la Li-

Desant la Liceul Pedagogic „Gheorghe Șincai”

Desant la Liceul Tehnologic „Mihai Viteazul”

ceul Pedagogic „Gheorghe Șincai” și la Liceul Tehnologic „Mihai Viteazul” din Zalău. Au participat scriitorii: Carmen Ardelean, Dina și Florin Horvath, Viorel Mureșan, Traian Ștef, Marcel Lucaciu, Viorel Tăutan, Doina Ira-Tăutan, Angela Maxim, Alice Valeria Micu, Silvia Bodea Sălăjan, Gheorghe Vidican, Nicolae Goja și membri ai Cenaclului „Vasile Lucaciu” din Cicârlău.

În aceeași zi, cu începere de la ora 12, Sala Porolissum a Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj a găzduit întâlnirea literară cu poetul, prozatorul și eseistul Horia Bădescu. Autorului poeziei „De Juventute”, ajunsă celebră prin versul „E toamnă nebun de frumoasă la Cluj”, i-a fost decernat premiul revistei „Caiete Silvane” pentru întreaga activitate în slujba Culturii. Despre parcursul profesional și cărțile reprezentantului de marcă al Clujului literar au vorbit: Daniel Săuca, Viorel Mureșan și Vasile George Dâncu. „Horia Bădescu nu este un echinoxist, ca toți ceilalți. Este unul sui generis. Este singurul echinoxist care a reușit să publice o carte la o mare editură pariziană”, a menționat Viorel Mureșan. „Ce este mai frumos decât să editezi cărțile oamenilor valoroși din comunitatea ta? Și unul dintre acești oameni valoroși, scriitori adevărați, este Horia Bădescu”, a spus Vasile George Dâncu, directorul Editurii „Școala Ardeleană” din Cluj-Napoca. După aceste prezentări, Horia Bădescu

26 Eveniment

a susținut o lectură publică apreciată de publicul prezent. Întâlnirea literară cu poetul clujean a fost organizată în colaborare cu editura din urbea de pe Someș.

Horia Bădescu

Vasile George Dâncu, Horia Bădescu, Daniel Săuca

Acordarea premiului revistei „Caiete Silvane”

De la ora 16, în Sala Porolissum au avut loc prezentări de carte și recitaluri de poezie. Mai întâi, membrii Cenaclului „Vasile Lucaciu” din Cicârlău, coordonați de prozatorul și jurnalistul Nicolae Goja au vorbit despre creațiile lor literare. Părintele Gheorghe Pop din Seini, care a activat zece ani ca preot în Cicârlău și Dorel Macarie au recitat versuri, pictorul și prozatorul Vasile Jurje a adus în discuție amintirile sale despre satul din județul Maramureș, iar Maria Gârbe, bibliotecar, biograf și bibliograf, a prezentat volumul de poezie apărut sub îngrijirea sa, „Revelație și calvar”, semnat de regretatul Ioan Bran. A mai fost lansat volumul apărut la Editura „Caiete Silvane”: „Cui îi pasă?” de Silvia Bodea Sălăjan. „Pentru mine, cel mai mare premiu este să știu că îmi citește cineva cărțile. Prin volumele mele vreau să transmit ceea ce-i frumos, partea luminoasă a sufletului meu vreau să o transmit celorlalți”, a spus autoarea sălăjeană.

Membrii Cenaclului „Vasile Lucaciu” din Cicârlău

De la ora 17 a avut loc vernisajul expoziției de fotografie „Oamenii satelor” de Patricia Marina Toma. Expoziția dedicată bătrânilor din satul Marin cuprinde 12 portrete de mari dimensiuni și reprezintă o parte foarte mică din proiectul „Oamenii satelor”, început de documentarista și fotografa Patricia Marina Toma în urmă cu șapte ani. Fiecare fotografie este însoțită de o scurtă descriere și de câteva cuvinte-cheie, cum ar fi: bătrânețea, singurătatea, moartea, boala, spiritualitatea, cultura și relația dintre om și animal. „Sunt convins că aceste chipuri ale țăranilor sunt cam peste tot. Sunt aceleași chipuri, sunt aceiași oameni, e aceeași lume, care din păcate este pe cale de dispariție și este îmbucurător faptul că și Patricia Marina Toma și alții ca ea reușesc să o pună în valoare dintr-o perspectivă artistică și mă bucur că această expoziție a fost itinerată la Câmpulung Moldovenesc, la Bistrița și iată, și aici la Zalău”, a spus Daniel Săuca, managerul Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj.

Patricia Marina Toma

Grup de femei din corul bisericesc din satul Marin

Vernisajul expoziției de fotografie „Oamenii satelor”

Expoziția de fotografie a fost completată și de două „instalații” cu lucruri colectate de la persoanele cuprinse în proiect, printre ele numărându-se: caietul pe care bunicul documentaristei a scris lista cu persoanele care să fie chemate la înmormântarea sa; caietul în care bunica sa își nota tensiunea, pastilele; tensiometrul, cartea de rugăciuni, ochelarii, pieptenele de os și năframa bunicii. Vernisajul a cuprins și un moment artistic, în care un grup de femei din corul bisericesc din satul Marin au cântat o priceasă specifică Postului Mare, precum și proiecția unui scurt film documentar, intitulat „Bătrânețe”, realizat de Patricia Marina Toma și care abordează temele principale ale expoziției „Oamenii satelor”.

Prima zi a manifestării dedicate revistei culturale s-a încheiat cu o conferință susținută de Camelia Burgele: „Cool și fancy: love forever. Sărbătorile iubirii pentru țărani, orășeni și generația Z” și cu o lansare de carte semnată de cercetătoarea de la Muzeul Județean de Istorie și Artă din Zalău, „Șapte zile în Țara Silvaniei. Un exercițiu de antropologie culturală, ediția a III-a, revizuită și adăugită”, volum apărut la Editura „Caiete Silvane”.

Camelia Burgele

Vineri, 31 martie 2023, de la ora 11, au avut loc simultan desanturi scriitoricești la Colegiul Național „Silvania”, la Colegiul Tehnic „Alesandru Papiu Ilarian” și la Liceul Ortodox „Sfântul Nicolae” din Zalău. Au participat la întâlnirile cu elevii și profesorii: Ion Pițoiu-Dragomir, Dina și Florin Horvath, Viorica Mureșan, Imelda Chința, Viorel Mureșan, Traian Ștef, Nicolae Coande, Ana Paraschivescu, Viorel Tăutan, Doina Iră-Tăutan, Alice Valeria Micu, Silvia Bodea Sălăjan, Gheorghe Vidican, Gheorghe Glodeanu, George Vultures-

cu, Menuț Maximilian, Olimpiu Nușfelean, Angela Maxim și Ioan Maria Oros.

Desant la Colegiul Național „Silvania”

Desant la Colegiul Tehnic „Alesandru Papiu Ilarian”

În aceeași zi, de la ora 12, în Sala Porolissum a Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj, au fost organizate ateliere de scriere creativă susținute de scriitori din județ și din țară, la care au participat elevi de la Liceul Pedagogic „Gheorghe Șincai”, de la Colegiul Național „Silvania” și de la Liceul Reformat „Wesselényi” din Zalău. Aceste ateliere, practice și interactive, au încurajat lucrul în echipă și au fost organizate în premieră în cadrul manifestării dedicate publicației reprezentative a Sălajului. „Să încercăm azi să fim creativi în limba română, în limba în care spunem cel mai important și cel mai scump cuvânt, care este mama. Eu o să vă propun un exercițiu de scriere, o scriere creativă”, a fost provocarea lansată de Marcel Lucaciu, poet și inspector școlar de specialitate – limba și literatura română. Textele participanților la atelierele de scriere creativă au fost analizate de Viorel Mureșan, Daniel Săuca, Alice Valeria Micu, Traian Ștef și Ana Paraschivescu.

De la ora 16 a urmat o manifestare dedicată poetului și criticului literar Viorel Mureșan, la aniversarea unei vârste rotunde. „Împlinirea vârstei de 70 de ani de către Viorel Mureșan este un moment important și pentru revista «Caiete Silvane». Cu această ocazie, am editat un supliment al revistei «Viorel Mureșan – 70», cât și două cărți apărute la Editura «Caiete Silvane». Este vorba despre cartea de versuri «Monede în aer» și cartea de critică literară «Poarta de fildeș». Îl cunosc de mulți ani pe Viorel Mureșan, am statornicit o relație excepțională cu el și îi mulțumesc că și-a adus contribuția și la dezvoltarea revistei «Caiete Silvane», a spus Daniel Săuca,

redactorul-șef al publicației de cultură din Zalău, care i-a și acordat poetului stabilit la Surduc o diplomă de excelență pentru întreaga activitate desfășurată în slujba poeziei românești cu ocazia împlinirii vârstei de 70 de ani. Personalitatea poetului și criticului literar a fost evocată de: George Vulturescu, Nicolae Coande, Lucian Perța, Traian Ștef, Viorel Tăutan, Ion Pițoiu-Dragomir, Gheorghe Moga, Gheorghe Glodeanu și Olimpiu Nușfelean, iar fotoreporterul Ioan Moldovan, referent superior la Direcția Județeană de Cultură Satu Mare, i-a înmănat o diplomă de excelență pentru întreaga sa activitate depusă în domeniul creației literare, pentru dezvoltarea și promovarea vieții culturale sălăjene și pentru substanțiala sa contribuție adusă literaturii române contemporane, din partea instituției subordonate Ministerului Culturii. „Echinolist până la măduva oaselor, Viorel Mureșan a scris și despre grupul de la «Echinox». El însuși este considerat unul dintre pilonii puternici ai echinoxismului. Îl vedeți în toate listele în care se vorbește despre «Echinox». Așadar Sălajul, «Caiete Silvane» are prin Viorel Mureșan un mare poet și un scriitor atent la cărțile celorlalți”, a spus scriitorul sătmărean George Vulturescu.

**Omagierea poetului Viorel Mureșan
la împlinirea vârstei de 70 de ani**

Ultima parte a manifestării a fost consacrată altor lansări și prezentări de carte și de reviste. Au fost prezentate următoarele cărți apărute la Editura „Caiete Silvane”: Lucian Perța, „Poeme paralele II”; Octavian Guțu, „Gânduri botezate și cântecele vârstelor. Reflecții subiective despre viață și semne ale trecerii noastre prin ea”; Elena Ciobanca Opreș, „Bocșa – satul meu între document și poveste – ediția a II-a, revizuită”; Daniel Hoblea, in memoriam, „Sub semnul Cenaclului «Silvania» – cronici și alte texte literare”; Viorel Gh. Tăutan, „Sosia (șase narațiuni amenințând să devină roman/e)”; Doina Ira-Tăutan, „Fata Măriuței” și Asociația Scriitorilor din Județul Sălaj, „27 de scriitori sălăjeni”. A avut loc și prezentarea cărții semnate de Marin Pop, „Iuliu Maniu. Sfinxul de la Bădăcin”, volum apărut la Editura „Școala Ardeleană”, sub egida Academiei Române – Institutul de Istorie „George Barițiu” Cluj-Napoca, Fundației Transilvania Leaders, Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj și Casei Memoriale „Iuliu Maniu” din Bădăcin. Volumul dedicat lui Iuliu Maniu la 150 de ani de la naștere și la 70 de ani de la trecerea în eternitate a fost lansat în

4 februarie 2023, la Casa Memorială „Iuliu Maniu” din Bădăcin, în 17 februarie 2023, la Memorialul Victimelor Comunismului și al Rezistenței din Sighetu Marmației și în 8 aprilie 2023, la Târgul de Carte „Gaudeamus” din Cluj-Napoca.

La finalul manifestării au citit din propriile creații sau și-au prezentat cele mai noi apariții editoriale următorii scriitori: Nicolae Coande, Dina Horvath, Alice Valeria Micu, Daniel Moșoiu, Viorica Mureșan, Ana Paraschivescu, Menuț Maximilian, Olimpiu Nușfelean, Gheorghe Glodeanu, Viorel Tăutan, Traian Ștef, Simone Györfi, George Vulturescu, Gheorghe Vidican, Marcel Lucaciu, Ioan Maria Oros, Daniel Săuca și Lucian Perța, Intermezzourile muzicale au fost asigurate de profesori și elevi de la Școala Populară de Arte și Meserii din cadrul Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj.

Nicolae Coande

Ana Paraschivescu

Ediția a XV-a a Zilelor revistei „Caiete Silvane” a fost o manifestare organizată cu sprijinul Consiliului Județean Sălaj, Primăriei Municipiului Zalău, Casei de Cultură a Sindicatelor din Zalău, Editurii „Școala Ardeleană”, Instituției Prefectului – Județul Sălaj, Cenaclului literar „Silvania”, Reprezentanței Zalău a Filialei Cluj a Uniunii Scriitorilor din România, Asociației culturale „Creat”, Asociației Scriitorilor din Județul Sălaj, Inspectoratului Școlar Județean Sălaj, Colegiului Național „Silvania”, Liceului Pedagogic „Gheorghe Șincai”, Colegiului Tehnic „Alesandru Papiu Ilarian”, Liceului Ortodox „Sfântul Nicolae” Zalău, Liceului Tehnologic „Mihai Viteazul” Zalău, Muzeului Județean de Istorie și Artă Zalău, Bibliotecii Județene „Ioniță Scipione Bădescu” Sălaj, Direcției Județene de Cultură Sălaj, Arhivelor Naționale ale României – Serviciul Județean Sălaj, Silvania Șimleu Silvaniei.

Alexandru-Bogdan KÜRTI

Alice Valeria MICU

Scrisori imposibile

Dragă Alice,

Îți scriu acum, că nu știu când mai apuc să o fac așa cum e nevoie, într-un moment de rece luciditate, când mi-am luat inima în dinți, am făcut-o bucăți și-am scuiapat-o scârbită. Da, draga mea, ai scris odată: „Ia-mi, Doamne, orice, dar lasă-mi mințile întregi”. Ei bine, prima parte s-a împlinit, bunul Dumnezeu s-a arătat de acord cu dorința ta și-a luat cu amândouă mâinile. Dacă mai ai atâta minte să știi ce-ai pierdut, n-are rost să mai înșir eu, că ar fi redundant și inutil. Dacă, însă, a intrat și-n cea de-a doua dorință, de te-a lăsat cu mintea zdrențe, e iarăși fără sens, pentru că n-ai învățat nimic și nu ți-ar folosi. Singurul lucru care mai contează este că au avut grijă cu toții să-ți tragă preșul de sub tălpi, după ce caracterul tău temporar de utilitate a expirat. Acum, prea ai vrut și tu să trăiești din muncă, din scris, din ceea ce se numește îndeobște talent sau măcar abilitate, fără să te lași pipăită de câte-un binevoitor care te-ar fi plasat pe orbita rețelei de pile, cunoștințe, relații, amante și alte condimente. Știai atât de bine că pe cine nu lași să moară nu te lasă să trăiești, dar tu, nu, ca Batman, suntem oameni, e bun în esență, dar a avut anturajul păcătos, să facem, să dregem, lasă de la tine, sună-l pe cutare, dă-i unuia o adresă, altuia un număr de telefon, renunță să faci asta, că trebuie ajutat X, scrie-i, spune-i, arată-i. Nu-i cântări calitățile, important e că vrea să facă ceva bine, mergi înainte, înainte, lasă timpul pierdut pentru ceilalți, nu-l măsură pe cel cheltuit de ei pentru tine, totul în numele iubirii de aproapele. Te simți trădată de educația primită, de blestemata de inimă, de pârlitele și falimentarele constructe sociale? Ei, draga babei, binele făcut nu rămâne niciodată nepedepsit. Dar, cine știe, poate că doar din propria ta perspectivă au fost intenții bune, dar ai eșuat lamentabil, și-atunci ți s-a răspuns în consecință. Poate e mai bine să-ți vezi de blidul tău. Știi, ți s-a spus de atâtea ori că meritați o soartă mai bună, un om mai devotat, o soartă mai blândă, că prea te-a dat viața pe răzătoare, că ești valoroasă, căr, mâr, dracu, lacu', mac, copacu', încât ai început și tu să crezi asta. Cam cu o jumătate de creier și o jumătate de inimă, e adevărat, dar te-a ispitit. Au avut grijă, însă, destui să-ți

demonstreze că nu faci nici doi bani, deci ai făcut un fel de echilibristică, fără antrenor și coregrafie, exersând cu grație nevăzută singurătatea, sărăcia și umilințele. Acum, să nu exagerez, au fost de-a lungul drumului oameni minunați, care ți-au întins o mână, ți-au zâmbit, ți-au spus ceea ce au crezut frumos și bun despre tine, fără să aștepte din partea ta vreo recompensă. În lipsa lor n-ai fi străbătut atâta cale, încât să-ți scriu azi, stând strâmb și judecând drept. Dacă am putea să trăim fără să ne roadă sufletul viermele mizerabil al ispitei de-a afla cât valorăm, am scăpa de multă suferință. Dar n-avem nici perspectiva suficient de generoasă, nici cântarul potrivit, etaloanele se schimbă ori sunt cel mai adesea inadecvate și ne prindem singuri cu ocaua mică atunci când încercăm să suplinim, din orgoliu sau milă, ceea ce nu primim de la cei din jur.

Ai stat prea mult cu privirea plecată, draga mea, fără să-ți ceri, la vremea convenită, răsplata. Nu ai fost zilelor pe ogorul divin, să-ți primești răsplata de fiecare dată, nici iubind, nici muncind. Ai dat totul, uitând să te iubești pe tine însăși. În rarele clipe de glorie ai zărit frumusețea lumii, dar dulceața aceluia te-a făcut să înțelegi mai aspru amărăciunea cotidiană. Ei, mult a fost, cât a rămas nu poate fi decât mai puțin, deci, fruntea sus, cine e antrenat în suferință, nedreptăți și pierderi nici nu se mai sperie la întâlnirea cu moartea, și-i poate spune-n zeflema, hai sictir, există lucruri mult mai urâte decât tine. Până atunci, amintește-ți că nu poți fi profet în patria ta, deci strânge-ți calabălăcul și pornește din nou la drum. Nici nu mai contează unde, important este să mergi, să ții calea adevărului, să iubești nedrămuț, să nu-ți fie teamă de singurătate, să nu aștepti flori la capăt. Mai rău ca-n viață n-are cum să fie.

Citind aceste rânduri vei ști că undeva, în sufletul tău, ai fost o femeie ce nu s-a temut să trăiască, chiar dacă împrejurul tău au crescut rânduri dese de sarmă ghimpată, roți dințate dintr-un mecanism al iubirii ce nu te-a încăput, o partidă absurdă de Domino de-a lungul căreia n-ai găsit niciodată piesele potrivite. A trebuit să tai în carne vie să vezi lumina din sânge, să dărâmi pereții din jur, ajungând o mașină eficientă de plâns. Nu-i nimic, nu-i nimic.

Ultimul om care l-a văzut pe Iuliu Maniu

Nicolae GOJA

Ion Ioanid a scris în cartea de memorii „Închisoarea noastră cea de toate zilele”, vol. 2, la p. 322 a ediției Ed. Albatros, 1991: „Înainte de a fi dus în Pitești, fusese închis în penitenciarul din Sighet, unde stătuse în aceeași celulă cu Iuliu Maniu, pînă la moartea acestuia. Se pare că era ultimul om care îl văzuse pe Iuliu Maniu în viață”.

Acest „om” era unchiul meu, Ioan Rața, zis și fratele Tarciziu, funcționar la Nunciatura Apostolică din București pînă în 1953, cînd a fost arestat și acuzat de înaltă trădare. La închisoarea din Sighet, a stat o vreme în aceeași celulă cu Iuliu Maniu, informație confirmată de Ion Ioanid, sub rezerva aceluia „se pare”. Ioan Rața a supraviețuit și ne-a povestit ce s-a întîmplat în ultimele luni din viața lui Iuliu Maniu.

Îi ziceam „Unchiu Nuțu din București”, locuia în capitală și venea vara în vizită la sora sa Terezia Goja din Cicirlău-Maramureș (bunica mea paternă), în casa de țară cu prispă, unde avea o cameră pregătită pentru el, cu pat înalt, sormojac de paie și lipideu de cînepă. Eram pruncotan și, după ce primeam așteptata porție de ciocolată austriacă, îl urmăream în tot ce făcea. Avea pijama și papuci de casă și se spăla pe dinți cu perie și pastă, obiceiuri pe care părinții și bunicii mei țărani nu le cunoșteau. Purta ochelari de vedere/citit și în colțul ochilor i se forma o bobită albă ca o perlă de spumă. Se bărbiera în fiecare dimineață cu un nemaivăzut aparat electric – tocmai ce se electrificase și ulița noastră. Le povesteam copiilor din vecini despre toate aceste minuni cu o mîndrie grozavă, nimeni nu mai avea un unchi intelectual, al lui Sică era croitor în Satu Mare, al Verginei vindea vase emailate în Baia Mare, Liuța avea mătușă infirmieră în Cluj...

Unchiu Nuțu citea toată ziua, cel mai adesea pe țolul întins în livadă, sub părul cu pere cu miez roșu. La fiecare oră, pornea aparatul de radio cu baterii minunate și asculta știrile. Nu înțelegeam nimic; în limba franceză, așa, eu învățam limba rusă și-mi plăcea poezia: O gorcă gorcă ia ridal... După ce primeam dulciurile, îl lăsam pe unchiu în pace și ne vedeam de joacă peste drum, în spatele clopotniței găsiserăm un loc cu măcriș. Tolăniți pe burtă, mîncam frunze acrișoare și ne luam la întrecere Țări-Capitale. În clasa a V-a și a VI-a, visam să călătoresc în toată lumea și să învăț toate limbile pămîntului. Fete nu luam cu mine, poate pe Liuța, a cărei gură mirosea mereu a lapte.

Abia cînd am ajuns la liceul din Baia Mare am înțeles că unchiu Nuțu nu era un om obișnuit. Darul său din vară stîrnise invidia colegilor orășeni, purtam o cămașă de nailon pe care scria „Made in Austria”, nu știam ce înseamnă Made, o purtam zi de zi, se usca rapid, nu trebuia călcată, în studenție mi-ajunseseră

mică. Sămînța occidentală aruncată de unchiu Nuțu a crescut, am devenit un visător oarecare și nici măcar pușcărie n-am făcut...

Seara, în casa bunicilor, se adunau o grămadă de nepoți și strănepoți, iar unchiu Nuțu ne povestea cum a fost la închisoare. Mai întîi, scenele hazlii, pînă adorm copiii. Doi academicieni de serviciu la bucătăria închisorii fierbeau mămăligă în cazan și din fiertură săreau stropi fierbinți pe mîinile lor, de nu mai știau ce să facă... „Deschideți ușa sobei”, le-a spus un deținut țaran, care tăia lemnele de foc. „Te propunem în Academie”, au ris cei doi.

Iuliu Maniu avea 80 de ani, suferea de reumatism poliarticular acut, era imobilizat la pat și pe corp i-au apărut escare, s-au infectat și în răni au crescut viermi albi. Comandantul închisorii a cerut un voluntar care să aibă grijă de Iuliu Maniu, și atunci s-a oferit tînărul deținut Ioan Rața. Timp de șase luni, fratele călugăr franciscan Tarciziu a curățat rănile colegului de celulă, pînă cînd s-au vindecat, dar Iuliu Maniu tot nu se putea ridica din pat. În acest timp, „badea Iuliu” a povestit multe evenimente importante din viața sa. Le-am auzit și eu, fără să pricep importanța lor. Era testamentul lui Maniu, erau memoriile pe care nu putea să le scrie, era punctul lui de vedere asupra istoriei, erau informații din cele opt lăzi de documente confiscate de Securitate. Oare au fost recuperate de istorici?...

Eu nu înțelegeam de ce a fost condamnat unchiu Nuțu și l-am întrebat pe tata, miner la Exploatarea Minieră Ilba. „O fi făcut el ceva!... Dă-l în măsă pe Ceaușescu, dă salarii mari numa la șefi!...”, a concluzionat apoi tata, un om cît se poate de cinstit, cu șase coconi de crescut.

Iuliu Maniu a intrat în agonie și atunci a fost mutat în altă celulă, ca nimeni să nu-i audă ultimele cuvinte. Ca nimeni să nu poată spune că e ultimul om ce l-a văzut în viață.

Unchiu Nuțu a murit în 1977, eram în armată și am cerut permisie să merg la înmormîntare. Nu mi-a fost aprobată – încă un motiv să-i urăsc pe comuniști, chit că mi-au dat bursă la liceu și facultate și apoi serviciu de șef. De cîte ori trec prin București, negreșit petrec un ceas în cimitirul Bellu Catolic de pe str. Olteniței, la mormintele fraților din Congregația Frăția Școlilor Creștine (pe crucea de fier scrie: F.R. TARCISIUS RAȚA IOAN 1917-1977). Maniu n-are nici măcar mormînt. Cînd trec prin Sighet, la soacră-mea, stau un ceas în celula lui Iuliu Maniu, îl aud acolo pe unchiu Nuțu cum se roagă (am Noul Testament de la el) și îl văd curățind viermi cu cîrpa udă. Îmi vorbește în franceză, în germană, iar eu răspund în rusă: O, gorcă, gorcă ia ridal...

Voichița Lung

Paradox

Casa gândului -
Bântuită de tăceri...

Ning suav amintirile,
Funigei volatili
Dintr-a timpului trenă,
Risipă de irizații,
Sentimente învățate pe de rost -
O, cu cât patos și cu câtă resemnare!
Picură monoton, repetat,
Verbul a fi, conjugat la imperfect...
Magic, suflarea topită-n retortă,
Iubire se face
Și speranță și dor.
Râuri de slove albastre sparg zăvoare-peceți.

Casa sufletului -
Cotropită de cascade...

Allegro

Azi-noapte
S-a așternut frigul peste oraș
Știu asta
Din auzite
Pasărea misterioasă
Din platanii cărunți
Și-a interpretat în zori aria
Allegro și mai răgușit.

Vitralii sonore

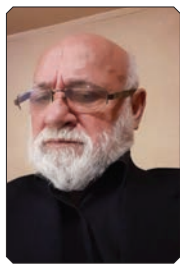
În catedrală tăcerea domnește
Se cern prin vitralii
Raze de lună
Picură stalactite din cupola raiului
Orga trezită din somn murmură
Catapeteasma se umple
De pâlpare serafică
Vibrează lumina
Ca în tablourile impresionistilor.

Memento

Amintește-ți!
Acesta e copacul!
Ar putea fi cânt de vioară,
Sau tăcere de cruce,
Iar asta n-ar schimba în mersul lumii nimic.
Dar el e copac,
Numai și numai fiindcă are rădăcini.
Nucul e la fel de nuc
Și în pământ, ca în văzduh.
- Vezi, tu - îți spuneam suspinând -
Toate lucrurile se repetă în afara noastră,
Niciodată altfel decât există în noi;
De aceea, să facem ordine mai întâi în noi
Și abia mai pe urmă, în afara noastră...

Amintește-ți!
Acesta e cerul!
Nu pentru că nu are margini,
Ci pentru că, fugind să-l cuprinzi,
Te-ntorci cu brațele goale,
Poate doar
Cu un mănunchi de pădăii
Spulberate de vânt.
- Vezi, tu - îți spuneam alergând -
Acesta e cerul
Nu pentru că pare, ci pentru că e infinit;
Căci desăvârșit
Nu e ceea ce pare,
Ci doar ce într-o adevăr este...

Amintește-ți!
Aceasta e marea!
Cu valuri care se joacă de-a înecul,
Redându-ne după zile și nopți nisipului,
Îmbogățiți cu brățări de alge la glezne
Și pe gene cu o nostalgie în plus.
Vezi, tu - îmi spuneam surâzând -
Totul e năucitor de firesc,
Toate lucrurile știu care e clipa întoarcerii:
Se-ntorc mugurii,
Se-ntorc ploile,
Se-ntorc valurile,
Se-ntoarce fiul risipitor.
Toți și toate își aduc aminte...

Viorel Birtu- Pîrăianu

Aripi

trec
conturând spații cu lacrimile sufletului
apoi voi poposi
pasăre călătoare într-un cuib
rânduit între faldurile timpului
casa mea e firesc aproape de cer
închizând un gând între aripi de înger
o liniște oarbă în pulsul necontrolat al materiei
la sfârșit poposesc pe țărnul universului
cu sufletul sfâșiat de întrebări

Ionuț Caragea

Aproape miracol, aproape veșnicie

umbră, vis, aproape existență
dragostea risipită dimineața
cum ceața de soarele fără milă
creangă aplecată la pământ
mângâind frunza moartă
aproape plâns, aproape înviere
aproape muzică

copilărie deghizată într-un bătrân
mergând pe aleile dorului
ziua tăiată în trei felii subțiri de speranță
mâna întinsă ca un fum peste case
crini de gheață sub aripile
unui vultur pleșuv
aproape zbor, aproape atingere

dangătul unui clopot
în jungla luxuriantă a sângelui
vântul ca o cascadă de șoapte
prăbușindu-se peste tăcerea adâncă
sărut ofilit în glastra buzelor
dragoste sfâșiată de ghearele timpului
aproape cuvânt, aproape poezie

amintiri ca oamenii-n peșteri
gânduri mocnind sub păduri de cenușă
privire ridicată la cer

cum lampionul în întunericul nopții
unghia lunii înfiptă în carnea iluziei
o stea căzătoare rostogolindu-se
ca un cap decapitat
aproape răspuns la întrebările fără răspuns
aproape fruct pe creanga misterului
aproape miracol, aproape veșnicie

Marin Moscu

Îngroparea unui vârful de poezie

Preotul însufletește catafalcul,
Timpul se scurge pe furiș în cuvinte,
Deznădejdea se poartă la-nălțimea
Crucilor ornament pe morminte.

Gândul meu țipă ca un șarpe de foc
Înecat în lacrimi de gheață târzie,
Sub talpa mortuară-a închinării
Se îngroapă-un vârful de poezie.

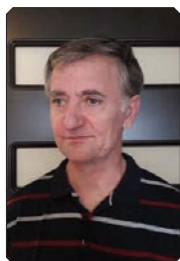

Dorel Tătaru

Cineva mă învârtă pe degete

Pământul,
coapsa aceea rotundă
care se culcă noaptea
cu spatele la pofta arzândă
iar eu, ca un bărbat înțelegător
îmi trec degetele prin părul ei,
cu dragoste,
cum m-a învățat mama,
femeie de la țară printre straturi.
În fiecare seară îmi sare
extraconjugal din greblă,
își trage dresuri roșii
– îmi spune că îi place
să doarmă așa –
eu cred că îi place
să mă adoarmă așa,
ca într-o hipnoză,
din ochii mei mari

să rămână cei mici,
înguștii, migdalații,
care să nu vadă
ce vede lumea
de când copernicul,
că se iubește cu un chinez
când adorm.

Vasile Dan Marchiș

Suntem după toate cele văzute și nevăzute unul în celălalt

(Sau muza mi se destăinuie)

Mai stranie ca oricând
muza m-a atras într-o cameră goală
și mi-a rostit:
„Pe care scaun crezi că poți să stai
când e vorba de mine?”

Privesc în toate părțile
dar nu văd nimic pe ce să mă așez.

Aud din partea muzei:
„În percepția mea
nu există «în față»,
«în stânga»,
«în dreapta»
sau «în spate»,
ci doar în mine sau în tine!
Când eu abia încap în gândurile tale,
când mirarea ta abia mă încap,
eu sunt glasul tău,
cum toate cele văzute și nevăzute de care te miri...
În acest sens care crezi că este scaunul pe care
poți să te așezi cu privire la mine?
Oriunde ești,
fie la munte,
la mare,
în câmpie,
sau la hotare,
precum la locuința ta,
fie că stai pe un scaun ales, în camera din față
sau pe scări afară,
suntem prin toate cele văzute și nevăzute,
unul în celălalt,
(mă refer doar la mine și la tine)
indiferent unde sunt ceilalți față de tine...”

Nicolae Nistor

Iarba regilor plânge

am scris poeme despre moarte
am uitat de brăduțul care o să trăiască
în ciuda noastră
moșul nu vine în zona interzisă
aici iarba regilor plânge
iar copiii au devenit digitali
stau ascuns după cuvinte
desenez moartea ca o stare obișnuită
demult vorbeam singur
acum pe stradă vorbim singuri
cum să scriu despre moarte
despre bomboane online
nu cele din căușul copiilor
am uitat că voi nu mai sunteți
demult pe aici – părinții mei
iar copiii mei refugiați exersează viața
într-un alt decor de film-convenție
despre Terra
sau despre apa de pe Lună
care este a deștepților
cum este să conduci oameni izolați
cum este să le vorbești de viitor
cum vom trăi într-o lume goală
Dumnezeu ne avertizează
cum o face dintotdeauna
iar noi nu știm să ne rugăm
nu știm să ne întoarcem în
grădinile Lui
unde timpul ne aparține

Gavril Iosif Sinai

vacanța de vară

ne recunoaștem în imaginea satului
dintre dealurile înverzite
sub cupola cerului
de unde chipul lui Cristos
s-a imprimat în pântecul lutului
care zămislea cântări
prin împerecherea buzelor
o jertfă de bun sosit
la rugăciunea din duminica noastră

cățărați în mărul de vară
tușa Victoria ne-a văzut
precum două păsări răpitoare
ne-a alungat cu un mătuoi

după cuiburi de cioară
prin sălcii
sau pe vale ne zbenzuiam
cu toate pânzele sus

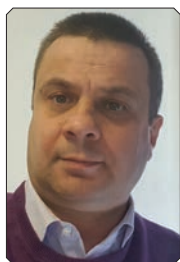
pe uliță seara reveneam
murdari cu pantalonii spintecați
povesteam
cele mai năstrușnice aventuri
în care fiecare era principalul erou

Lucian Bota

***

cutremurate îmi sunt zilele acestea de osândă
plouă și peste rănile mele
niciun strop de lumină
urme lăsate în adâncul munților
pe care viscolul le astupă răcnind
cu gândul la tine
mă ghemuiesc dincolo de trupul osândit
pe marginea pervazului
ca să mai transform în păsări
sărutul

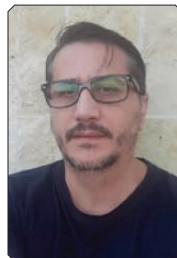
Alexandru Cazacu

Aproape primăvară

Seara ce se adună în vertebrele mamiferelor
și cafeaua băută trei sferturi și frazele unui monolog
întrerupt
un fel de *histoire imaginaire* care încearcă să înlocu-
iască viața
odată cu senzația că altcineva răspunde la întrebări
în locul nostru
când fiecare colț al orașului din care vom pleca
a început să ne reconstituie

Ceasuri precise și indiferente pășesc
tiptil peste pragurile camerei

unde se încheie armistiții
și fiecare obiect își proiectează
umbra în altele iar noi vedem
prin straturile geamului păsări cu aripi mari
cât două jumătăți de cer
și fire de iarbă cărora le este teamă să se înalțe

Adrian George Itoafă

*Din prea multă iubire ajungem ne iubire,
pierind în tragedia așteptărilor.*

Trăiesc o secundă

Ascult melodia cerului prins de furtună
și penele adunate pe trupul fiecărei zburătoare
aplaudând între ele,
în timp ce privesc ploaia,
binecuvântând suflarea nestăpânită
a trupului înflorit pe miracol multicolor,
aleg să rămân răvășit de freamătul unor petale
izbite de fața încremenită în tot haosul
ce umblă desculț, atingând fiecare urmă,
ca apoi să o îngroape-n cenușa oaselor
dominate de timp.

Trăiesc o secundă cât alții o viață.

Ioan Bunta

Cântec de primăvară - Copilul care prinde fluturi -

Era primăvară,
Un câmp cu flori în Munții Apuseni,
Unde, copil, alergam după fluturi...
Erau cu sutele și de multe culori,
Făceam salturi să-i prind.
Cei prinși tremurau în palmele mele,
Se supuneau - temători și învinși.
Le redam libertatea...
Zborul le era șovăielnic,
Pudra de pe aripi se risipise...
Am alergat apoi la mama,
„Mamă, iartă-mă, am omorât un fluture!”
Plângeam cu lacrimi amare,
Pentru că odată cu acești fluturi,
Copilăria-mi însăși se risipea,
Preafrumoasa.

Marin
POP

Vizitația canonică a episcopului Iuliu Hossu în Sălaj (iunie-iulie 1923)

După ce în luna mai 1923, episcopul diecezei de Gherla, dr. Iuliu Hossu, a vizitat 37 de parohii din tractele protopopești ale Giulei și Lujerdului, la 16 iunie a început un nou drum de apostolat, în județul Sălaj.¹

Programul vizitelor canonice de acum 100 de ani, efectuate de episcopul Iuliu Hossu în județul Sălaj, a fost următorul: 17 iunie – Aghireș și Fetindia, mas (cazat sau rămas peste noapte – n.n.) în Cățelul românesc (Meseșenii de Sus); 18 iunie – Cățelul românesc, Cățelul unguresc (Meseșenii de Jos), mas în Crasna; 19 iunie – Crasna, Husasău, mas în Șeredei; 20 iunie – Șeredei, Horoat, Petenia, mas în Stârciu; 21 iunie – Stârciu, Hurez, Ponița, mas în Cizer; 22 iunie – Cizer, Boian, mas în Cizer; 23 iunie – Pria, Plesca, mas în Crasna; 24 iunie – Marin, Peceiu, mas în Bănișor; 25 iunie – Bănișor, Ban, mas în Bănișor; 26 iunie – Mal, Sirbi, mas în Sig; 27 iunie – Sig, Tusa, mas în Sig; 28 iunie – Fizeș, Lazuri, mas în Valcăul unguresc (Valcău de Jos); 29 iunie – Valcău de Jos, Bozieș, mas în Valcăul românesc (Valcău de Sus); 30 iunie – Valcău de Sus, Preoteasa, Subcetate, mas în Giumelciș (Plopiș); 1 iulie – Iaz (sfîntire de biserică), Giumelciș, mas în Giumelciș; 2 iulie – Drighiu, Aleuș, mas în Halmășd; 3 iulie – Halmășd, Nușfalău, Ip, mas în Cosnicu de Jos; 4 iulie – Cosnicu de Jos, Cosnicu de Sus, Cerișa, mas în Marca; 5 iulie – Marca, Porți, Leșmir, mas în Șumal; 6 iulie – Șumal, Camăr, Sarhigea, mas în Almaș; 7 iulie – Almaș, mas în Șimleu Silvaniei; 8 iulie – Șimleu Silvaniei.²

Însoțit de către canonicul dr. Victor Bojor, de profesorul de teologie dr. George Robu și de cinci clerici di-

cezani, arhiepiscopul pornește spre Zalău, orașul de reședință al județului Sălaj, pe care îl vizitase pentru prima dată cu un an înainte, cu ocazia transformării parohiei greco-catolice din Zalău în protopopiat.³

La fel ca în anul precedent, episcopul a fost așteptat la intrarea în județul Sălaj de către prefectul dr. Iulian Domșa și subprefectul dr. Iuliu Pop. De asemenea, în gara din Zalău a avut parte de o primire grandioasă, fiind întâmpinat de întreg orașul, „care a îmbrăcat haine de sărbătoare”. La pășirea pe peronul gării, corul Școlii normale de băieți din Zalău, condus de profesorul Simea, intonează cântarea „La mulți ani!”.

Primarul orașului Zalău, dr. Nicodim Cristea, „prin un discurs avântat”, îl salută pe ilustrul oaspete care, în acele vremuri grele de după război, încerca „să conlucreze la sănătatea crizei morale” a populației. Urmează salutul protopopului greco-catolic al Zalăului și al tractului Bred, Traian Trufașiu, care l-a însoțit pe parcursul întregii vizitații canonice.

După un scurt popas la protopopul Traian Trufașiu, alaiul episcopului s-a deplasat în parohia Aghireș, iar credincioșii îl așteptau la „poarta triumfală”, pe care au construit-o la intrarea în localitate. Episcopul a fost întâmpinat de către pretorele plasei, Gheorghe Pop, apoi, la ușa bisericii, de către preotul local, Aurel Petruca. S-a oficiat serviciul divin, pentru cei vii și pentru cei morți, și s-au așezat în biserică moaștele Sfântului Cristofor.

A doua zi, pe 17 iunie 1923, zi de duminică, s-a sfințit biserica greco-catolică din Aghireș, ridicată în anul 1904, renovată și prevăzută cu

iconostas, lucrări ce făceau cinste parohului local, care păstora aici de aproape un sfert de veac.

La actul sfințirii au participat un număr impresionant de credincioși din Aghireș și localitățile învecinate, Fetindia, Ortelec, Meseșenii de Sus și Recea. De remarcat și prezența intelectualilor din Zalău și a autorităților județene, în frunte cu prefectul Iulian Domșa, „cari au ținut să facă din praznicul credincioșilor Aghireșeni un praznic cu adevărat național bisericesc”.⁴

La sfârșitul liturghiei, episcopul Iuliu Hossu a ținut o predică înălțătoare, în care îi îndeamnă pe credincioși „să se ferească de învățăturile propovăduite de apostolii mincinoși și rătăciți din zilele noastre și să țină cu tărie la credința, legea și biserica strămoșească, izvorul nesecat de mângâiere și fericire pământească a părinților, moșilor și strămoșilor noștri”.⁵

După liturghie, au urmat recepțiile preoților concelebranți, primăriei, corpului didactic, confesiunii reformate din localitate, apoi și-a făcut „onorul” în fața arhiepiscopului întreaga intelectualitate zălăuană.

În continuarea programului, episcopul a vizitat casele mai multor credincioși din localitate, după care s-a servit un prânz la școala de stat din localitate, la care au luat parte toți cei prezenți. A luat cuvântul învățătorul director al școlii, Iuliu Cărpinean, în numele parohiei din Aghireș, iar dr. Nicodim Cristea a vorbit din partea intelectualilor zălăuani. În discursul său, primarul Zălaului îl aseamănă pe episcopul Iuliu Hossu cu marii înaintași ai bisericii și neamului, Inochentie Micu-Klein, Șterca-Șuluțiu și Vasile Hossu. De asemenea, amintește că a fost unul dintre cei patru fruntași ardeleni care au dus actul unirii Transilvaniei cu România la București, după Adunarea Națională de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918. Subliniază că arhiereul, „în loc de a merge în vremurile călduroase de vară la vre-o baie spre recreere – ia toiagul vlădicesc și cutreeră satele – întărind în credință pe poporeni și abătându-i de la căile rătăcite” și prin această operă el introduce „o nouă și aleasă pagină în istoria Bisericii românești”.⁶

Tot în ziua de 17 iunie, după masă, episcopul vizitează filia Fetindia. La fel ca la Aghireș, credincioșii îl întâmpină la intrarea în localitate, la „poarta triumfală”, fiind salutat de către învățătorul Teodor Căprar. La biserică, se cântă Doxologia cea mare și se face Litie. Arhiereul ține și aici o cuvântare credincioșilor, care au umplut biserică, sfătuindu-i „să slujească cu credință și cu dragoste lui Dumnezeu iar nu mamonului, adică să nu slujească banului și lumii, de cari să nu ne îngrijim prea peste măsură, că știe Tatăl nostru cel ceresc că ne trebuiesc aceste toate, ci să cercăm împărăția lui Dumnezeu și dreptatea lui, că cele pământești ni se vor adăoga nouă”.⁷

După aceea a stropit cu aghiazmă pe fiecare credincios și a făcut câteva vizite la casele lor, vizitând și un credincios care era grav bolnav.

Trecând peste un deal și printr-o pădure „romantică” de stejar, alaiul episcopului ajunge în parohia Cățelul românesc (Meseșenii de Sus), sediul protopopesc al trac-

tului Periceiului. În întâmpinarea episcopului au venit două care trase de câte patru boi, pline cu tineri, care l-au însoțit până în parohie. Pe drum se observă că porțile caselor credincioșilor erau împodobite cu ștergare și cusături de casă, care împrejurau câte o icoană sfântă.

La poarta triumfală, amplasată în mijlocul satului, episcopul a fost întâmpinat de către Alexandru Marcu, prim-pretorele plasei Crasna, iar în numele locuitorilor este salutat de către primar.

La ușa bisericii a fost așteptat de către mai mulți preoți din tract, în frunte cu vrednicul protopop, Grațian Flonta, care „prin o înflăcărată și inimoasă cuvântare” îl salută pe arhiereu. Biserica s-a dovedit a fi neîncăpătoare atât la serviciul divin din acea seară, cât și la liturghia de a doua zi. La sfârșitul liturghiei, Iuliu Hossu a predicat din Evanghelia zilei, „care o a talmăcit poporului pe înțelesul tuturor”, arătând bucuria sufletească pe care o simțea în mijlocul credincioșilor adunați la sfânta biserică. Aduce laude „bine-meritate” atât credincioșilor, cât și vrednicului protopop pentru activitatea depusă pe tărâm spiritual, pe care „pentru zelul în păstoria sufletelor în vreme de aproape patru decenii” l-a ridicat la înalta treaptă de arhidiacon onorar. Cu adâncă emoție, protopopul Grațian Flonta aduce mulțumiri arhiereului pentru cinstea ce i s-a acordat.

După recepțiile ce au avut loc la casa parohială și vizite pe la casele credincioșilor, în după-amiaza zilei de 18 iunie, episcopul a efectuat vizitația canonică în parohia Cățelul unguresc (Meseșenii de Jos), însoțit fiind de un grup de opt tineri călări, care purtau în mâini steagul tricolor. În sat i se face o frumoasă primire, fiind așteptat la poarta triumfală de către credincioșii din parohie, în frunte cu învățătorul Ioan Dragoș, iar la intrarea în biserică a fost întâmpinat de către preotul local, Alexandru Cadar. În biserică se fac ceremoniile religioase care se țineau în mod obișnuit după-amiaza, după care arhiereul ține și aici o predică

plină de învățători.

Din parohia Meseșenii de Jos s-a deplasat la Crasna, centrul administrativ al plasei cu același nume, unde păstora preotul Emil Pop. Biserica din Crasna fiind una mică și veche, s-a luat decizia ca liturghia arhierească de a doua zi, când era și zi de târg la Crasna, să fie oficiată sub un pavilion, care a fost construit în mijlocul pieței.

Primirea arhiereului a fost una strălucită și la Crasna, la poarta triumfală fiind așteptat de credincioșii de toate etniile și confesiunile existente în localitate. Clopotele celor trei biserici au vestit sosirea arhiereului. Poarta triumfală, îmbrăcată în verdeața primăverii, a fost amplasată la capătul străzii ce ducea spre bisericuța românească și în jurul ei s-au adunat toți cei dornici să-l vadă pe episcop intrând în localitate. Din partea administrației publice locale a fost întâmpinat de către secretarul local, Ernest Halliârshy și de notarul tractului Crasnei, preotul Aurel Orian.

La biserică s-au făcut rugăciunile obișnuite de seară, iar la casa parohială au avut loc recepțiile comunităților bisericesti și ale autorităților locale, după care arhiereul a făcut vizite la casele credincioșilor până seara târziu.

Celebrarea liturghiei de a doua zi s-a desfășurat „în toată splendoarea unei slujbe arhierești”, asistând mai mulți preoți de la parohiile învecinate, precum și un număr mare de credincioși. Episcopul Iuliu Hossu a ținut un „admirabil” discurs despre credință, care i-a emoționat pe toți cei prezenți. După liturghie a avut loc o agapă creștinească, în cadrul căreia a rostit un discurs venerabilul protopop Grațian Flonta.⁸

Pentru reușita manifestărilor religioase de la Crasna au depus o muncă deosebită îndeosebi prim-pretorul plasei, Alexandru Marcu, directorul școlii, Aurel Iepurean, învățătorii Aurelia Pinteș și Gavril Câmpean și, nu în ultimul rând, preotul local Emil Pop.⁹

A doua zi dimineața, episcopul a vizitat filia Șimleului, Husasău,

unde a fost întâmpinat de către protopopul Alimpiu Coste și preotul local Vasile Moody, iar spre seară arhiepiscopul a plecat la Șeredei, unde a fost „frumos primit” de preotul local, Vasile Gheție, iar a doua zi, 20 iunie, s-a săvârșit și aici liturghia arhierescă.¹⁰

Vizitația canonică a episcopului Iuliu Hossu a urmat întocmai traseul stabilit dinainte. După Șeredei au urmat parohiile de pe Valea Crasnei și a Barcăului. Pretutindeni, episcopul a fost întâmpinat „cu mare dragoste și nespuse dor”, nevenindu-le să creadă că era cu puțință ca un episcop „să se scoboare în umilele lor comune”. Preoții și credincioșii au făcut toate pregătirile necesare primirii arhiepiscopului. Cel puțin două porți triumfale au fost ridicate în fiecare sat, în unele chiar trei-patru, cu felurite inscripții alegorice: „Osana”, „Păstorul cel bun”, „Cercetatu-ne-a pre noi de sus mântuitorul”, ultima fiind la Bănișor. Și la ieșirea din sate erau diferite însemne ale trecerii arhiepiscopului. De exemplu, la ieșirea din Horoatu Crasnei, pe un steag mare, atârnat de-a curmezișul drumului, erau scrise cuvintele: „Veni, vidi, vici”.

Arhiepiscopul era primit în fiecare sat de către autoritățile locale, iar la intrarea în biserică era așteptat de către preotul local. Seara, în biserică sau într-un cort pregătit dinainte, dacă biserică era prea mică, se făcea serviciul Litiei, cu ectenii pentru vii și morți, iar în fiecare dimineață se săvârșea Liturghia arhierescă, „cu toată solemnitatea” convenită momentului istoric. Liturghia era urmată de cuvântul de învățătură al arhiepiscopului, „întărind pe credincioși în credința strămoșească, și făcându-i atenți să se ferească de apostolii și Hristoșii mincinoși, cari se nuzesc să seamâne învățătură greșită printre popor”.¹¹

În fiecare sat, episcopul a efectuat vizite acasă la credincioșii săraci, văduve sau bolnavi, „cărora la dorința lor le-a cetit și rugăciuni pentru sănătate”. De asemenea, a vizitat fiecare filie sau parohie vacantă, arhiepiscopul și suita sa fiind așteptați cu

masă la curatorul primar, la cantor sau un fruntaș al satului.

Pe lângă cinstea acordată protopopului Grațian Flonta, care a fost avansat ca arhidiacon onorar, a mai fost avansat ca protopop onorar parohul din Cizer, iar bătrânul paroh din Fizeș, Petru Codeus, care a fost o vreme și învățător al școlii confessionale, a ținut ca în decursul mesei să realizeze un program artistic, cu mai multe cântări naționale”, cu tinerii din sat.

În data de 1 iulie 1923, zi de duminică, episcopul Iuliu Hossu a sfințit biserica din Iaz, tractul protopopesic al Valcăului. Trecuseră 20 de ani de când biserica de lemn a ars, dar credincioșii, împreună cu vrednicul preot Aurel Ghilea, viitor protopop al Zalăului, au construit o nouă biserică de zid.¹²

Sfințirea bisericii a decurs după toate prescripțiile ritului greco-catolic, la eveniment luând parte un număr foarte mare de credincioși veniți din Subcetate, Valcăul de Sus, Valcăul de Jos, Fizeș, Lazuri, Plopiș, Drighiu, Aleuș, Preoteasa, Cosniciu de Sus, Cosniciu de Jos etc., în frunte cu preoții. Chiar și din Valea Ungurului și Valea Târnei a participat o numeroasă delegație de slovaci romano-catolici, curioși să vadă o sfințire de biserică săvârșită de un episcop român.¹³

La sfârșitul consacării bisericii, protopopul Alimpiu Coste, administratorul tractului Valcăului, i-a invitat pe toți credincioșii prezenți la acest praznic să participe la manifestarea de la Șimleu Silvaniei, în data de 8 iulie 1923, eveniment care marca sfârșitul vizitației canonice a episcopului Iuliu Hossu.

Până atunci, însă, episcopul și-a continuat misiunea de apostolat pe Valea Barcăului, ajungând până la Marca, Porț, Leșmir și Șumal. La Leșmir, episcopul a făcut o donație de 3.000 lei, cu scopul de a se construi o capelă. În Șumal a fost escortat de doi tineri călări și a trecut pe sub două porți de triumf. Aici i-a ieșit în întâmpinare și George Ghica, proprietarul domeniului de la Balc, care a pus la dispoziția episcopului

și a suitei sale trei trăsuri, cu care a mers mai departe până în localitatea Camăr.¹⁴

Cutreierând satele de sub munții Meseșului și Rezului, pe Valea Barcăului, până la Șumal și Almaș, episcopul Iuliu Hossu s-a interesat de starea culturală și materială a țăranilor români. În fiecare sat cercetat a înființat, sub președinția sa, câte o agentură a Astei, numindu-i ca președinți pe preoții locali și promițându-le că le va trimite cărți. De asemenea, a primit și notat plângerile țăranilor în problema reformei agrare și a promis că va interveni la Ministerul Agriculturii pentru a li se face dreptate, el îndeplinind și funcția de senator de drept în Parlamentul României. Aproape toate bisericile și școlile nu primiseră încă lotul școlar promis prin legea de reformă agrară, iar unele, cum era cazul bisericii din Șimleu Silvaniei, au fost chiar șterse din tabloul îndreptățiților.

Ajungând în localitatea Zăuan, episcopul a fost adus de o trăsură cu patru cai peste Pusta-Ceheiului, unde credincioșii din Cehei l-au așteptat, în frunte cu protopopul Alimpiu Coste, la cele două porți triumfale ce s-au ridicat, una la intrare și alta la ieșire din cătun.¹⁵

Punctul culminant al vizitațiilor canonice pe care episcopul Iuliu Hossu le-a efectuat în județul Sălaj acum un secol l-au reprezentat manifestările religioase și culturale ce au avut loc în Șimleu Silvaniei, sediul Vicariatului Greco-Catolic al Silvaniei, în zilele de 7 și 8 iulie 1923.

Pregătirile pentru evenimentul deosebit au început cu o săptămână înainte, intelectualii din Șimleu înființând o serie de comitete de organizare pentru primirea arhiepiscopului și pentru organizarea unor serbări culturale de amploare, așa cum numai șimleuanii știau să o facă.

În dimineața zilei de 7 iulie 1923 totul era aranjat, orașul fiind „pavoazat” și arborat cu steaguri. În fața poștei s-a ridicat o „splendidă” poartă triumfală, iar înaintea bisericii vicariale un pavilion, în care urma să fie oficiată liturghia de a doua zi.

În aceeași zi de sâmbătă, la orele 2,30, un lung șir de trăsuri pline cu intelectualii Șimleului, în frunte cu primarul, au plecat pentru a-l întâmpina pe episcop, „în ținuta sărbătorească de vigoare”. Au oprit cu toții peste podul de fier de pe râul Crasna și la numai cinci minute apare trăsura din care coboară „în uralele de binevențiune ale celor prezenți, vesel, radios Arhiereul”, care era însoțit de către prefectul județului Sălaj, dr. Iulian Andrei Domșa.

Primarul orașului Șimleu Silvaniei, Aurel Târția, rostește discursul de bun venit, după care se formează un convoi de trăsuri, iar în fruntea lor pleacă șeful poliției din Șimleu, Teodor Pislea, cu o echipă de jandarmi călări, „în mare ținută de gală”, urmat de trăsura episcopului și „un șir invizibil de lung de căruțe”. În această ordine se face intrarea pe strada principală a orașului, în urările mulțimii care s-a postat pe trotuare.¹⁶

La poarta de triumf a fost întâmpinat, în numele credincioșilor șimleuani, de către curatorul bisericesc, Demetriu Filep și o absolventă a Școlii medii de fete îmbrăcată în costum național, care i-a înmănat un frumos buchet de flori, iar la ușa bisericii de către preotul Vasile Moody și de către credincioșii șimleuani. După Litie, întregul cortegiu s-a deplasat la Liceul „Simion Bărnuțiu”, unde episcopul a primit recepțiile, apoi a făcut vizite la preotul romano-catolic, la cel reformat, la rabin și vreo 40 de credincioși, la notabilitățile orașului, dar și la casele celor mai puțin avantajați de soartă. După terminarea vizitelor, la ora 8 seara, Iuliu Hossu a intrat în casa vicarială, unde a fost găzduit de preotul local Vasile Moody.¹⁷

Ziua de 8 iulie 1923 a fost una de mare sărbătoare pentru întregul județ Sălaj. Încă de la ora 6 dimineața au început să sosească în Șimleu procesiuni de credincioși, cu prapori și cu cruci din toate satele din jur. Toate satele aveau pancarte cu numele lor: Bobota, Hidig (Măierîște), Giurtelecu Șimleului, Doh, Dumus-

lău, Iaz, Giumentciș (Plopiș), Pericei etc.

Începând cu ora 9 s-a săvârșit Liturgia arhierească, cu un fast deosebit, în pavilionul construit în piața din fața bisericii vicariale. Alături de episcopul Iuliu Hossu au slujit canonicul dr. Petru Fabian, peste 30 de preoți, în frunte cu protopopii, iar diaconi au fost profesorul de teologie dr. George Robu și protopopul Traian Trufașiu. Cântările au fost „executate într-un mod splendid” de corul Liceului „Simion Bărnuțiu” din Șimleu. Priceasna a fost cântată de Vasile Oros, prim-pretor al plasei Tășnad, împreună cu preoții Vasile Moody și Aurel Ghilea, „ale căror frumoase voci înduioșează mult”. Înălțătoare a fost și predica episcopului Iuliu Hossu, care le-a adus aminte credincioșilor că „Mântuitorul chiar în ziua învierii sale a dat darul iertării păcatelor, prin care curățiți vom putea și ni-se impune să trăim în dragoste veșnică”.¹⁸

La ora 2 a fost organizat un banquet, în sala mare a liceului, la care au participat peste 200 de persoane. După cum era moda vremii, s-au rostit o serie de „toasturi”, printre care amintim cele ale consilierului și director al tribunalului din Șimleu, dr. Coriolan Meseșan, dr. Iuliu Maniu, președintele Partidului Național Român (PNR), care a venit special pentru a participa la acest eveniment, și pe cel rostit de dr. Alexandru Aciu, președintele despărțământului Șimleu al Astrei, director al băncii „Silvania” și proaspăt senator al circumscripției Șimleu, ales pe listele PNR, în urma decesului vicarului Silvaniei, dr. Alexandru Gheție.

La ora 5 după-masă, în sala festivă a liceului, a avut loc serbarea culturală a Astrei, sub președinția lui Alexandru Aciu. Punctul culminant al serbării l-a reprezentat punerea în scenă a piesei de teatru alegoric, „Omagiile lunilor”, scrisă de Elena Aciu. A urmat conferința prof. univ. de istorie a artelor Tzigara-Samurcaș, care a avut ca temă stilurile arhitecturale ale bisericilor dar, la fel de impresionat ca toți cei prezenți de reprezentația teatrală,

a vorbit mai mult despre reușita ei extraordinară, felicitând-o pe Elena Aciu. La sfârșitul matineului, episcopul Iuliu Hossu a rostit „cuvinte de mulțumire și de o adâncă înduioșare spunând între altele, că zilele petrecute în Sălaj și îndeosebi în Șimleu, îi vor fi veșnic de cea mai plăcută amintire”.

Seara, la ora 9, studenții sălăjeni au organizat o frumoasă serată dansantă, care a ținut până în zori de zi.

După matineu, episcopul Iuliu Hossu s-a retras și a plecat la Bădăcin, unde a fost oaspetele lui Iuliu Maniu, iar a doua zi a plecat cu un automobil la Bicsad.¹⁹

Aceasta a fost, pe scurt, epopeea vizitei canonice pe care vrednicul de pomenire cardinal, dr. Iuliu Hossu, a întreprins-o în Sălaj acum un secol, pe vremea când parohiile aflate în subordinea Vicariatului Silvaniei aparțineau Diecezei de Gherla, Iuliu Hossu fiind supranumit, pe bună dreptate, „episcopul vizitațiunilor”, pentru că nu a rămas nevizitat niciun cătun din Sălaj și de pe întregul teritoriu al diecezei pe care o conducea.

Note:

- 1 „Plugarul”, nr. 7, 21 iunie 1923, p. 3.
- 2 „Gazeta de Duminecă”, nr. 23, 10 iunie 1923, p. 2.
- 3 Zezi, în acest sens, Marin Pop, *Prima vizită canonică a episcopului Iuliu Hossu la Zalău (24-25 iunie 1922)*, în „Caiete Silvane”, nr. 210, iulie 2022, pp. 35-38.
- 4 „Plugarul”, nr. 7, 21 iunie 1923, p. 3.
- 5 „Gazeta de Duminecă”, nr. 25, 24 iunie 1923, p. 2.; „Plugarul”, nr. 7, 21 iunie 1923, p. 3.
- 6 „Gazeta de Duminecă”, nr. 25, 24 iunie 1923, p. 2.
- 7 „Gazeta de Duminecă”, nr. 25, 24 iunie 1923, p. 2.; „Plugarul”, nr. 7, 21 iunie 1923, p. 3.
- 8 „Plugarul”, nr. 7, 21 iunie 1923, p. 3.
- 9 „Gazeta de Duminecă”, nr. 25, 24 iunie 1923, p. 2.
- 10 „Plugarul”, nr. 7, 21 iunie 1923, p. 3.
- 11 „Gazeta de Duminecă”, nr. 27, 8 iulie 1923, p. 4.
- 12 *Ibidem*.
- 13 *Idem*, nr. 29, 22 iulie 1923, p. 2.
- 14 *Ibidem*, p. 3.
- 15 *Idem*, nr. 30, 29 iulie 1923, p. 4.
- 16 „Plugarul”, nr. 9, 19 iulie 1923, p. 1.
- 17 *Idem*, nr. 30, 29 iulie 1923, p. 4.
- 18 „Plugarul”, nr. 9, 19 iulie 1923, p. 2.
- 19 *Ibidem*.

Texte de trecut (in)existența

Ioan F. POP

Cu aripile credinței putem zbura pînă în mormînt. Zborul de dincolo necesită alte aripi. Noi tot vrem să dovedim existența lui Dumnezeu, dar nu ne întrebăm dacă și Dumnezeu vrea să dovedească ceva prin existența noastră. De fapt, existența lumii dovedește doar faptul că ea a avut cel puțin o variantă de posibilitate, trecînd peste multitudinea variantelor de imposibilități.

În general, posibilitatea are o singură variantă, imposibilitatea – o mulțime. Prin ceea ce este, ca posibilitate unică, lumea și-a eludat toate imposibilitățile. Lumea este tot ceea ce putea să fie. Ea putea fi oricum, căci nu are nici o obligație să fie într-un anumit fel. Noi presupunem că există o *lume*, numai că lumea nu știe că noi presupunem că ea există. Ea există independent de orice cunoaștere. Ca atare, dacă lumea are un sens, nu are rost să îl căutăm, dacă nu are niciunul, cu atît mai mult nu are rost să-l mai căutăm. Noi doar cugetăm pe marginea lumii pe care ne-o putem reprezenta. Trăim cu iluzia apartenenței totale la lume, cînd, de fapt, nu o atingem decît tangențial.

Singurul mod de a interacționa total cu lumea este moartea. Viața este doar un preambul aleatoriu al acestei interacțiuni. Căci existența este o primă condiție a morții. Misterul lumii nu stă în inconceptibilitatea ei, ci în banala sa existență. Mai trebuie doar să-i găsim și lui Dumnezeu un *loc* sigur în această lume. În viziunea umană, Dumnezeu are o singură *obligație* – să existe.

*

Înțelepciunea se verifică nu doar prin cantitatea de prostie renitentă pe care o anihilează, ci și prin ceea ce poate valorifica din reziduurile ei toxice. Prostia asumată face un pas aprehensiv spre înțelepciune, în timp ce deșteptăciunea fudulă îi suflă, dezinhibată, în pînze. Mulți caută aparent înțelepciunea doar pînă dau de confortul mediocrității, de abuzul libertății. Chiar și prostia ține de libertate. De libertatea de a nu folosi datele libertății. Oricum, avem o inflație de producători autorizați de prostie.

Să nu știi nimic, să nu știi că nu știi, dar să fii încîntat că nu știi, iată – dincolo sau dincoace de maieutica socratică – paradigma obligatorie a impostorului de succes. Toate etajele decizionale sînt umplute cu asemenea capete ponivoase, care și-au

făcut din imbecilitate un scut social, din spatele căruia ne aruncă în față ultimele dejecții ale grobianismului lor victorios. Din defect capital, stupiditatea a devenit o condiție meritorie. Prostia planturoasă și inteligența scheletică au fost și sînt tot timpul într-un ireconciliabil conflict. Astăzi, acest conflict a ajuns la apogeu, obezitatea prostiei sufocă inteligența ajunsă piele și os. Căci inteligența duce la dese stări de vulnerabilitate, la dezacorduri, schisme și inadvertențe, pe cînd stupiditatea țese subreptice punți sociale, conturează rețele și conexiuni malefice. Întregul climat social îi determină, pentru a reuși cît de cît, pe cei înțelepți să devină proști, iar pe proști să devină și mai proști. Tendința egalitarismului utopic face și aici ravagii: mai bine să fim egali în prostie decît inegali în inteligență. Înlocuirea constantă a meritocrației cu protocrația va elimina pentru multe generații, dacă nu pentru totdeauna, clădirea unei societăți pe bază de competență, profesionalism și excelență. Oricum, e de preferat eșecul cu înțelepții atrabilari, decît reușita cu trogloditii rebarbativi și descurcăriți.

S-a ajuns în stadiul în care se consideră că inteligența este un fel de prostie descurcătoare, una care penetrează apoteotic toate cutumele și barierele valorii și ale meritocrației. Am ajuns în situația în care calul de cursă, pentru a reuși cît de cît, își face rost de adevărul de măgar. Singura speranță rămasă disponibilă e aceea că, la un moment dat, prostia o să crape de atîta osînză.

*

Începem prin a vorbi cu oamenii, cu animalele, cu plantele, apoi, cel mai lung *dialog* îl avem cu pietrele. Fiecare om este o personificare a morții. Chiar și faptul că încă mai avem de unde muri devine un fel de speranță. Moartea *trăiește* prin viețile noastre. Iar faptul că ea rămîne *vie* după dispariția noastră individuală este de un absurd revoltător. Doar după ce va anihila toată viața, moartea își va găsi sfîrșitul. Din promisiunea morții și a învierii doar moartea este absolut sigură. Cerșetor umil de eternități cu ziua, omul știe că singura viață după moarte e cea *împrumutată* temporar unor viermi. „Am zis mormîntului: Tu ești tatăl meu; am zis viermilor: Voi sînteți mama și surorile mele”, după cum sintetizează nedreptățitul Iov. Restul e veșnică *vîinare de vînt*...

Filmografiile Simonei

God's Crooked Lines (2022)

Simona ARDELEAN-SAMANTA

Tocmai am terminat de citit *Dacă într-o noapte de iarnă un călător...* a lui Italo Calvino. Știu, cam târziu pentru un filolog, dar asta doar fiindcă ni s-a povestit așa frumos despre ea la un curs în facultate, încât am avut senzația că o parcursesem deja într-o viață trecută. Și dac-ar fi fost așa, a reveni asupra unei cărți, la vârste diferite nu e decât o schimbare de macaz în perspective. Coperta ediției, în realizarea lui Alexandru Daș, prezintă pe un fundal albastru un oraș italian cu chiparoși și bolte, ca ale Bolognei poate – închis într-o sticlă. E un mesaj aruncat pe ape unui Cititor ideal, care descoperă într-o zi, citind tocmai această carte, o greșală de editură teribilă: paginile cărții în care tocmai s-a prins lipsesc sau sunt schimbate cu altele și fiecare carte nouă, care pare o variantă completă, deschide de fapt un volum eminent nou, de alt autor, cu alte reguli narrative, cu alte perspective, din perioade și spații variate. Ca un detectiv, cititorul sare nesățios dintr-o intrigă în alta, voit ambiguă, așa cum se întâmplă și-n capitoul *Într-o rețea de linii care se intersectează*. În acest moment mai trebuie să deschid o paranteză, nu ca să imit scriitura sacadată a iubitului autor, ci doar pentru a puncta câteva teme recurente ale capitolului menționat: oglinda, caleidoscopul și grila liniilor care se intersectează presupun o întoarcere (critică ori ba) spre sine, o redescoperire și o dualitate de neeludat. Cu aceste motive ni se aruncă nada *Lucrurilor-care-scapă*, a *Lucrurilor-de-care-nu-sunt siguri* și mai ales pe aceea a *Interpretărilor multiple*.

Rareori mi se întâmplă să mă uit la un film fără să mă gândesc la o carte. Între cartea lui Calvino și filmul

lui Oriol Paulo se stabilește astfel o legătură fluidă, ludică pentru mine datorită acestor perspective care se metamorfozează treptat, înlocuind aproape total și neașteptat un teren care părea sigur și revelator. Cu titlul original *Los renglones torcidos de Dios*, filmul vorbește despre liniile imperfecte ale schițelor preliminare ale Divinității, explicație metaforică pentru tot ceea ce este anormal sau defect. Motivul dublului e reprezentat de Alice/Alicia (Barbára Lennie), o pacientă diagnosticată cu paranoia, care se internează într-o clinică de psihiatrie, dar care, descoperă spectatorul, e doar un fals bolnav, fiind în realitate un detectiv care caută să elucideze o posibilă crimă. Cu identități reale/asumate/jucate, Alice intră într-o lume a dubiilor, în care e supusă la teste și evaluări și în care pericolul ca propria rațiune să i se disipeze este constant. Trei medici curanți au pentru ea o oarecare simpatie izvorâtă din respectul pentru inteligența evidentă, dar directorul pare să vadă, cel puțin pentru o vreme, dincolo de aparențe. Tratamentele sunt barbare, deși directorul, Samuel Alvar (Eduard Fernández), se vrea un inovator. Ceea ce e remarcabil însă la acest personaj secund e faptul că el este singurul punct imobil, singurul care nu-și schimbă convingerile, creat poate cu intenția unui contrapunct, a unei ancore.

Alături de Alice și investigația ei, pelicula prezintă cazuri aparent disperate de pacienți legați prin fire invizibile și care se conduc după tagline-ul filmului *Adevărul e ceea ce alegi să fie*. Unii dintre ei au nevoie de afecțiune, alții ascund boli care-i imobilizează, dar cei mai mulți par a recunoaște în Alice un intrus. Cu toate acestea,

ei aleg să o ajute. Pelicula compoartă multe scene bazate pe tehnica flashbackului care au, în aparență, rolul de a lămuri incertitudinile momentului.

Motivele personajelor secundare par să se schimbe în permanență, și atunci când în sanatoriu are loc o crimă adevărată, intervine poliția. Dornică să evadeze atunci când își dă seama că nu e crezută și totul pare să fi fost doar o conspirație, Alice e prinsă într-un concurs de împerejurări care-i vor declanșa sentimente de vinovăție. Cei cu care colaborase înainte de internare, cel care o angajase să investigheze se dovedesc a fi oglinzi și fum, identități permutabile și spectatorul începe să aibă dubii, care se multiplică constant, ca într-un roller coaster, pe parcursul celor peste două ore de rulare a peliculei. Finalul e deschis, ofertant și frustrant în egală măsură și invită la o re-vizionare, tocmai pentru că, acum convertiți, în detectivi și psihiatri, spectatorii vor gusta, pe deplin ceea ce Oriol Paulo are de oferit.

Motorpsycho – Ancient Astronauts

Daniel MUREȘAN

Stelele erau precum buruienile pe un câmp neîn-grijit. Cerul strălucea în toate direcțiile, părea înspăimântător. Totul era ca o inimă vie și fermecătoare, în milioanele de sisteme solare. Țărmurile abrupte, orașele strălucitoare și opulente erau înșesate de mercenari importați. Peste tot era plin de soldați, de armuri și care de luptă, banii erau investiți în armate sau dați ca mită. Cărmuitorii dovedeau înaintea de toate că erau hotărâți și dornici să apere ce era al lor și să pună mâna pe ce aparținea altora. Cei veniți din spațiu încercau să-i convingă pe pământeni că distanța în timp, ca și cea în spațiu, creează o concentrare a atenției. Întâmplător sau nu, *Motorpsycho* aduce probe că această lecție nu a fost învățată niciodată.

Motorpsycho este o trupă care a trecut prin mai multe schimbări muzicale de la debutul lor în 1991 cu *Lobotomizer*. La început au cochetat cu genurile death metal și indie rock, bazate pe riff-uri puternice și voci stridente. A urmat faza pop cu albumul *Let Them Eat Cake*, dar și stoner rock cu *Phaerotheryme*. Au fost și albume prog gen anii '70, chiar și heavy metal. În 2017 a venit trilogia *Gullvag*, o încununare a trei decenii de muzică de calitate. În toți acești ani, Motorpsycho a fost necruțător, fără compromisuri în abordarea muzicii. Ei cântă din suflet, indiferent de tendințele muzicale sau de ceea ce așteaptă fanii de la ei. Adică, nu fac compromisuri! Acum se pare că s-a cristalizat genul progresiv, ceva între King Crimson și Van Der Graaf Generator. Dar, în ciuda tuturor acestor surse de inspirație, Motorpsycho sună azi doar ca Motorpsycho – un gen aproape indefinibil.

Ancient Astronauts continuă faza de „progresiv pastoral” din *Kingdom of Oblivion*, însă de data aceasta ceva mai epic. Piesele conțin elemente, etape și schimbări dinamice de excepție, ce mă duc cu gândul la *Tales from Topographic Oceans* al lui Yes. După mine, acest album este cel mai inaccesibil de până acum, dar și cel mai ambițios, fără niciun fel de compromis.

Tracklist:

1. The Ladder (6:41)
2. The Flowers of Awareness (2:14)
3. Mona Lisa / Azrael (12:15)
4. Chariots of the Sun - To Phaeton on the Occasion of the Sunrise (theme from an imagined movie) (22:22)

Stickman Records 2022

Componentă Motorpsycho:

- Bent Saether (voce, bass, clape)

- Hans Magnus Ryan (chitară, mandolină, vioară)
- Tomas Järmyr (baterie)

Discografie Motorpsycho:

- Lobotomizer (1991)
- 8 Soothing Songs For Rut (1992)
- Demon Box (1993)
- Timothy's Monster (1994)
- Blissard (1996)
- Angels and Daemons at Play (1997)
- Trust Us (1998)
- Let Them Eat Cake (2000)
- Phanerothyme (2001)
- Barracuda (2001)
- It's A Love Cult (2002)
- Black Hole/Black Canvas (2006)
- Little Lucid Moments (2008)
- Child of The Future (2009)
- Heavy Metal Fruit (2010)
- Still Life With Eggplant (2013)
- Behind The Sun (2014)
- The Motorpnakotic Fragments (2014)
- Here Be Monsters (2016)
- Here Be Monsters Vol. 2 (2016)
- The Tower (2017)
- The Crucible (2019)
- The Light Fantastic (2019)
- The All Is One (2020)
- Kingdom of Oblivion (2021)
- Ancient Astronauts (2022)

Mirel
MATYAS

Panta Rhei: Cât de inteligentă este Inteligența Artificială?

Un experiment didactic

Recent, la Simularea Examenului de Bacalaureat pentru elevii claselor a XII-a, la profilul matematică-informatică, la subiectul I, problema 4 a avut următorul enunț:

„Se consideră mulțimea A , a numerelor naturale de cel mult două cifre. Determinați probabilitatea ca, alegând un număr din mulțimea A , acesta să fie divizibil cu 9.”

În urma corectării lucrărilor, am constatat că foarte puțini elevi au rezolvat corect problema. Potrivit baremului de evaluare și de notare, rezolvarea acestei probleme este următoarea:

„Mulțimea A are 100 de elemente, deci sunt 100 de cazuri posibile.....2p

Numerelor din mulțimea A , divizibile cu 9, sunt:

$9 \cdot 0, 9 \cdot 1, 9 \cdot 2, \dots, 9 \cdot 11$, deci sunt 12

cazuri favorabile, de unde obținem $p = \frac{12}{100} = \frac{3}{25}$ .....3p”

Două au fost greșelile cel mai des întâlnite în rezolvările elevilor. Cei mai mulți nu au fost atenți la enunț, adică nu au sesizat că este vorba despre o „mulțime a numerelor naturale de **cel mult** două cifre”, numărând doar 90 de cazuri posibile. O altă greșeală este aceea în care elevii nu l-au numărat și pe zero ca fiind unul dintre numerele naturale divizibile cu 9. De aici mai multe rezultate, greșite, date de elevi. A fost nevoie să rezolvăm împreună la clasă subiectul pentru a-și da seama unde anume au greșit.

La o clasă de a X-a, profil tehnic, am încercat să rezolv cu ei aceeași problemă. Motivul a fost acela că în programa lor sunt prevăzute noțiuni de teoria probabilităților. Și la această clasă, am întâmpinat aceleași greșeli.

Am dus apoi experimentul la un alt nivel. Vă invit să lecturați următorul dialog, dintre un **Profesor** și un **Elev**. Pentru a putea face ulterior referiri clare la anumite paragrafe ale „dialogului”, acestea au fost numerotate.

[1P] Profesor: Care este probabilitatea ca alegând un număr din mulțimea numerelor naturale de cel mult două cifre, acesta să fie divizibil cu 9?

[1E] Elev: Un număr este divizibil cu 9 dacă suma cifrelor sale este divizibilă cu 9. Astfel, numerele naturale

de cel mult două cifre care sunt divizibile cu 9 sunt 9, 18, 27, 36, 45, 54, 63, 72, 81 și 90. Există un total de 90 numere naturale de cel mult două cifre, de la 1 la 99. Din acestea, doar cele enumerate mai sus sunt divizibile cu 9. Prin urmare, probabilitatea de a alege un număr divizibil cu 9 din această mulțime este: $P = \frac{\text{numărul de numere divizibile cu 9}}{\text{numărul total de numere de cel mult două cifre}} = \frac{10}{90} = \frac{1}{9}$. Deci, probabilitatea de a alege un număr divizibil cu 9 din mulțimea numerelor naturale de cel mult două cifre este $\frac{1}{9}$.

[2P] Profesor: Nu sunt mulțumit de răspunsul dat. Te rog, mai încearcă!

[2E] Elev: Îmi pare rău că răspunsul meu anterior nu a fost satisfăcător. Putem aborda problema prin numărarea numerelor divizibile cu 9 de la 1 la 99. Putem observa că există o anumită regulă în ceea ce privește cifrele numărului pentru a fi divizibil cu 9. Orice număr care are aceleași cifre ca și 9, adică 9, 18, 27, 36, 45, 54, 63, 72, 81 și 90, este divizibil cu 9. Putem observa că aceste numere pot fi scrise în forma $9k$, unde k este un număr întreg de la 1 la 10. Deci, avem un total de 10 numere divizibile cu 9 de la 1 la 99. Prin urmare, probabilitatea de a alege un număr divizibil cu 9 din mulțimea numerelor naturale de cel mult două cifre este: $P = \frac{\text{numărul de numere divizibile cu 9}}{\text{numărul total de numere de cel mult două cifre}} = \frac{10}{99} = \frac{10}{99} \approx 0,101010\dots$ Deci, probabilitatea de a alege un număr divizibil cu 9 din mulțimea numerelor naturale de cel mult două cifre este de aproximativ 0,101, sau aproximativ 10,1%.

[3P] Profesor: Dar zero nu este număr natural?

[3E a] Elev: Există diferite definiții ale mulțimii numerelor naturale, iar uneori zero este inclus în această mulțime, iar alteori nu este. Într-un sens mai larg, zero poate fi considerat un număr natural. Dacă considerăm zero ca un număr natural, atunci există 10 numere naturale de cel mult două cifre divizibile cu 9: 0, 9, 18, 27, 36, 45, 54, 63, 72, 81 și 90. În acest caz, probabilitatea de a alege un număr divizibil cu 9 din mulțimea numerelor naturale de cel mult două cifre devine: $P = \frac{\text{numărul de numere divizibile cu 9}}{\text{numărul total de numere de cel mult două cifre}} = \frac{11}{99} = \frac{11}{99} \approx 0,111111\dots$ Deci, probabilitatea de a alege un număr divizibil cu 9 din mulțimea numerelor naturale de cel mult două cifre este de aproximativ 0,111 sau aproximativ 11,1%.

[3E b] Elev: Există unele discuții privind statutul lui 0 ca număr natural. În matematică, există două definiții

ale numerelor naturale:

- Definiția clasică: Numerele naturale sunt numerele întregi pozitive, ceea ce exclude zero.

- Definiția modernă: Numerele naturale sunt numerele întregi non-negative, adică 0 și numerele întregi pozitive.

În general, definiția modernă este cea mai des întâlnită în matematică și este folosită în majoritatea manualelor școlare. Deci, într-un sens, putem spune că 0 este un număr natural. În cazul nostru, dacă acceptăm definiția modernă a numerelor naturale, atunci putem spune că există 10 numere naturale de cel mult două cifre care sunt divizibile cu 9, și anume 0, 9, 18, 27, 36, 45, 54, 63, 72, 81 și 90. Prin urmare, probabilitatea de a alege un număr divizibil cu 9 din mulțimea numerelor naturale de cel mult două cifre este: $P = \text{numărul de numere divizibile cu } 9 / \text{numărul total de numere de cel mult două cifre}$ $P = 11 / 100$ $P = 0,11$ sau aproximativ 11%.

[4P] Profesor: Așadar avem 100 de numere naturale de cel mult două cifre.

[4E] Elev: Da, numerele naturale de cel mult două cifre sunt cele care încep cu 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 sau 9 și au una sau două cifre, astfel încât există în total 100 de numere naturale de cel mult două cifre, inclusiv 0.

[5P] Profesor: Bravo! Acum ai dat un răspuns corect.

[5E] Elev: Mulțumesc, încerc mereu să ofer răspunsuri cât mai precise și utile. Dacă mai ai întrebări sau nelămuriri, nu ezita să mă întrebi.

[6P] Profesor: Problema a fost dată la simularea examenului de bacalaureat. Mulți dintre elevii mei au dat o rezolvare greșită, așa cum ai făcut și tu la început.

[6E] Elev: Îmi pare rău dacă răspunsul meu inițial nu a fost corect și vă mulțumesc pentru informația suplimentară. Este important să abordăm problemele matematice cu atenție și să fim siguri de răspunsurile noastre înainte de a le prezenta ca fiind corecte. Dacă aveți alte întrebări sau exerciții de rezolvat, vă stau la dispoziție.

[7P] Profesor: Este zero divizibil cu 9?

[7E] Elev: Da, zero este divizibil cu orice număr natural, inclusiv cu 9. Acest lucru se datorează faptului că zero îndeplinește proprietatea distributivă, adică orice număr natural înmulțit cu zero dă zero. În particular, 9 înmulțit cu zero este egal cu zero, deci zero este divizibil cu 9.

[8P] Profesor: Așadar, care este probabilitatea ca alegând un număr natural de cel mult două cifre, acesta să fie divizibil cu 9?

[8E] Elev: Numerele naturale de cel mult două cifre sunt cele cuprinse între 0 și 99, inclusiv. Din aceste numere, 11 sunt divizibile cu 9: 0, 9, 18, 27, 36, 45, 54, 63, 72, 81 și 90. Probabilitatea de a alege un număr divizibil cu 9 din mulțimea numerelor naturale de cel mult două cifre este dată de raportul dintre numărul de numere divizibile cu 9 și numărul total de numere de cel mult două cifre, adică: $P = 11 / 100$ $P = 0,11$ sau 11%.

[9P] Profesor: Dar 99 nu este număr de două cifre

divizibil cu 9?

[9E] Elev: Da, aveți dreptate, am omis numărul 99 în lista numerelor de două cifre divizibile cu 9. Deci, numerele de două cifre divizibile cu 9 sunt: 9, 18, 27, 36, 45, 54, 63, 72, 81, 90 și 99. Astfel, probabilitatea de a alege un număr divizibil cu 9 din mulțimea numerelor naturale de cel mult două cifre este: $P = \text{numărul de numere divizibile cu } 9 / \text{numărul total de numere de cel mult două cifre}$ $P = 11 / 100$ $P = 0,11$ sau aproximativ 11%.

[10P] Profesor: Acum l-ai uitat pe zero...

[10E] Elev: Îmi cer scuze pentru confuzie și pentru informația eronată. Numărul 0 este divizibil cu orice număr natural, inclusiv cu 9. Prin urmare, numerele de două cifre divizibile cu 9 sunt: 0, 9, 18, 27, 36, 45, 54, 63, 72, 81, 90 și 99. Astfel, probabilitatea de a alege un număr divizibil cu 9 din mulțimea numerelor naturale de cel mult două cifre este: $P = \text{numărul de numere divizibile cu } 9 / \text{numărul total de numere de cel mult două cifre}$ $P = 12 / 100$ $P = 0,12$ sau aproximativ 12%.

[11P] Profesor: Excelent! Felicitări!

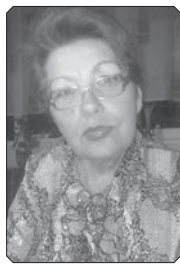
[11E] Elev: Mulțumesc frumos, sunt bucuros că am reușit să vă ofer un răspuns precis și corect. Dacă aveți alte întrebări sau nelămuriri, vă stau cu drag la dispoziție.

Acum că ați ajuns cu lectura „dialogului” până la final, vă fac câteva dezvăluiri, asta dacă nu v-ați dat deja seama cine sunt „personajele”. **Profesorul** sunt eu, dar ar putea fi orice profesor de matematică. **Elevul** ar putea fi orice elev dintr-o clasă de a X-a din învățământul românesc, sau un elev care se pregătește pentru Examenul de Bacalaureat. Dialogul, unul cât se poate de real, putea să aibă loc într-o oră de matematică din orice liceu. Ați realizat deja că **Elevul** este unul politicos. Vă fac acum o dezvăluire, **Elevul** este celebrul **Chat GPT**.

Cu siguranță ați auzit, încă din ultimele luni ale anului 2022, și mai cu seamă acum, în ultimele luni, de bot-ul *Chat GPT* – cel mai nou produs IA. Voi folosi termenul românesc de IA – Inteligență Artificială în locul celui englezesc de AI – Artificial Intelligence. A făcut deja furori „știrea” conform căreia IA a ajuns la un nivel la care poate furniza conținut relevant, bine articulat, generând temeri, mai mult sau mai puțin îndreptățite, legate de faptul că în curând inteligența algoritmilor o va depăși pe cea a oamenilor. Asta ar însemna, într-o primă fază, că elevul ajutat de *Chat GPT* va genera conținut pentru a-și scrie eseul sau referatul dat de profesor ca temă. Cât de etică este această colaborare om – mașină?

De asemenea, știrea conform căreia, în urma apariției variantei îmbunătățite a chatbot-ului *GPT-4* (poate nu întâmplător a fost lansat pe data de 14 martie 2023 – de Ziua Internațională a Matematicii, ziua de naștere a lui Albert Einstein și Ziua Numărului π), redacția Euronews România a realizat un experiment.

continuare pe www.caietesilvane.ro

Silvia BODEA SĂLĂJAN

Gânduri extracurriculare

Gândul este o stare ce aparține minții, iar în situația în care acesta se conectează la receptarea realității, sub diferitele ei forme, tangibile sau intangibile, devine creativ și generează emoția, atât ca reacție la activitatea minții, cât și ca reflectare a adevărului nostru în structura materiei. O definiție complexă și, pentru a fi bine înțeleasă, trebuie silabisit fiecare cuvânt. Asta așa, ca să creeze timp pentru reflecție asupra ideii.

Îmi imaginez gândul ca fiind un punct ce radiază spre toate ungherele existenței umane, conectat cu mintea, care se află într-o continuă căutare, o continuă încercare de a realiza „noduri și semne” în lumea materială, pe care apoi să le proiecteze undeva în subconștient, pentru ca în momentul în care este nevoie, să realizeze conexiuni și analogii, prin care se dezvoltă capacitatea de a interacționa cu lumea exterioară.

Dar nu vreau să fac o disertație pe această temă, pentru că sunt specialiști care știu cum să definească termenii și cum să dea soluții, acolo unde este necesar. Starea aceea pe care o trăim fiecare, și nu doar o dată sau de câteva ori, ci foarte des, este să „cădem pe gânduri”, adică, fără să realizăm că se întâmplă, gândul nostru să colinde acolo unde dorește, fără să ceară acordul minții, deși este produsul ei. De multe ori, făcând ceva repetitiv, gândul se desprinde de noi și hoinărește în locuri sau în situații doar de el știute, unele, poate, din trecut, altele, poate, din viitor sau poate în situații ce sunt plâsmuiri ale minții. Iată că, noi, oamenii, cei care dorim să controlăm lumea, universul, ar trebui să ne gândim prima dată că nu suntem capabili să ne controlăm propriile gânduri, nu ne putem controla propria noastră persoană...

Am abordat această temă deoarece mi se întâmplă adesea să trec pe stradă, să privesc chipurile oamenilor, și să încerc să ghicesc ce soartă au și mai ales ce le rezervă viitorul. Sigur că sunt „fantasmele mele”, pentru că dacă nici omul însuși nu are control asupra gândurilor sale, cum aş putea eu să o fac? Și totuși, mintea mea își trimite gândurile spre mintea celorlalți, ca să intre în acord cu gândurile lor. Este un fel de joc, în care mă prind cu bună știință, deși rezultatul este crearea unei lumi interioare, în care încerc să ordonez totul după voia mea.

Când eram încă la catedră, experimentam următoarea situație: puneam o întrebare unui elev, iar în momentul în care eu mă gândeam intens asupra răspunsului, elevul îmi dădea răspunsul bun, fără ezitare. În situațiile în care alungam răspunsul din mintea

mea și îmi îndreptam atenția spre altceva, se întâmpla, destul de des, ca elevul, ori să nu dea răspunsul potrivit, ori să ezite în afirmațiile lui. Am făcut acest experiment și în alte situații și rezultatul a fost același. Citeam undeva că dialogul dintre Hyperion și Părintele Universului („Luceafărul”, de Mihai Eminescu, tabloul al treilea) nu s-a desfășurat așa cum ne imaginăm noi, în cuvinte rostite, ci, cei doi fiind inteligențe superioare, au avut un dialog telepatic. Fiecare dintre ei călătorea în mintea celuilalt. O comunicare pe care noi, oamenii, neînzestrați cu asemenea putere, nu reușim să o înțelegem pe deplin.

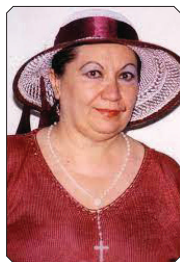
Apar în mass-media o serie de mentaliști, și ne minunăm de puterea lor de a ne stăpâni gândurile. De cele mai multe ori însă, aceștia folosesc trucuri sau practici prin care caută reacții fizice ale persoanelor, pe baza cărora să le intuiească gândurile, sau stăpânesc moduri prin care sunt capabili să creeze iluzii.

Doi profesori de psihologie de la Harvard, Killingsworth și Gilbert, în 2010 au ajuns la concluzia că: „jumătate din timpul pe care îl petrecem făcând ceva, mintea noastră este altundeva, ceea ce arată că acest fenomen trebuie să fie considerat ca o componentă specifică funcționării minții, o componentă esențială a cogniției umane”.

De multe ori, când suntem întrebați la ce ne gândim, răspundem: „la nimic!” Este însă adevărat că sunt momente în care nu ne gândim la nimic sau sunt acele situații când gândul călătorește dincolo de intenția noastră? Se vorbește despre călătoria minții în anumite locuri și anumite perioade decupate din timp, alese de minte și pe care le unește prin legături imaginare cu trecutul, ca apoi să proiecteze totul în viitor.

Nu se poate să trec mai departe și să nu amintesc despre acel concept filosofic sau religios numit reîncarnare, conform căruia moartea este un moment de transmigrare într-o altă formă de viață, într-un alt corp fizic, fiind vorba despre o existență desfășurată în cicluri. Cronin vorbește despre acest aspect în „Gran Canaria”, Eminescu nu lasă acest subiect să treacă neobservat și îl abordează în „Sărmanul Dionis”. Este greu de înțeles cum Maitrey, eroina lui Mircea Eliade, era îndrăgostită de copacul cu șapte frunze, dacă nu se ia în calcul credința în reîncarnare. În Cartea Sfântă însă acest aspect nu apare nicăieri. Așadar este o credință populară, care nu are niciun alt suport în afara unui mit.

continuare pe www.caietesilvane.ro

Cezarina ADAMESCU

Proiecții în eternitate

Poet cât se poate de original, Sorin Cerin propune cititorilor săi în volumul *Transcendental, Poeme filosofice*, Editura Estfalia, 2022, creații scaldade în „Apa Adevărului Absolut/ al Străinului Subconștient/ al Iubirii”. El ne poartă „pe Țărmurile Lacrimilor de Cuvinte” făcute „să înoate,/ pe Oceanul de Provocări Transcendentale,/ ale Ființei,/ ce-abia învăța să respire,/ fumul dens și înecăcios al Infernului,/ clădit de către Predestinarea,/ izvorâtă din trupul Durerii,/ a Marii Iluzii a Spargerii Totului,/ din noi înșine”.

Este un univers prea puțin explorat de către poeții pământeni, „Rătăciți printre Orgoliile și Compromisurile,/ Iluziilor Vieții și Morții”, scufundați în plăcerile lumești și scaldați în „sudorile Clipelor ucise/ ale Timpului”. El caută înfrigorat „Apa Adevărului Absolut,/ al Străinului Subconștient,/ al Iubirii,/ de mai bine de o Veșnicie,/ însământată de Iluziile Vieții și Morții,/ noastre,/ la căpătâiul Deșertăciunii”.

Poetul dorește să ne convingă că Transcendentalul nu e imposibil de atins. Acest univers de cuvinte se regăsește în „Amintirile tot mai descompuse,/ ale Viitorului”.

Apar în lirica acestui autor visele deșarte, apa murdară a Rătăcirilor, iluziile Vieții și Morții, un Ocean de Provocări Transcendentale, fumul dens și înecăcios al Infernului, Marea Iluzie a Spargerii Totului, Norii de plumb ai Viselor Transcendentale, sudorile Clipelor ucise, Apa Adevărului Absolut, cărora li se alătură elementele primordiale: apă, fum (foc), nori, dar și vise, rătăcirii, iluzii, clipe ucise, deșertăciune, suflet, regret, în pofida zâmbetelor încremenite, brațelor reci și inexpressive, amintirile viitorului, șansele și

neșansele, „pe spatele gârbovit al Destinului”.

O poezie densă, plină de conținut, care iese la suprafață din Subconștient în căutarea Adevărului Absolut al Iubirii.

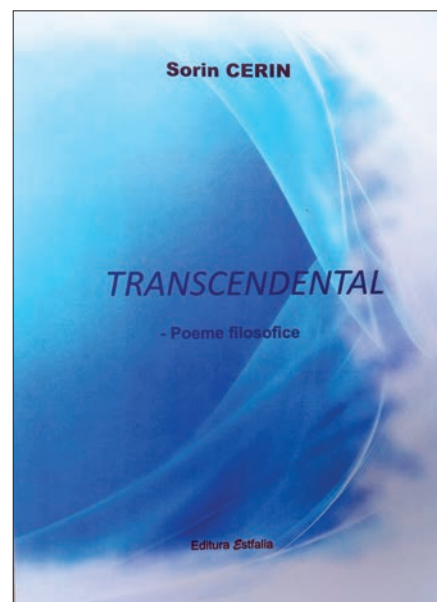
O poezie prea puțin confortabilă pentru cei neobișnuiți să gândească și să se exprime cu propria lor minte. Dar, o poezie care se împlinește pe măsura propriilor viziuni între ontic și transcendent, natural și supranatural, vis și trezie. Deloc de neglijat este Lumina Divină „din sufletele noastre,/ pentru a ne regăsi”. Așadar, de ce să căutăm Lumina altundeva, decât în noi?

Acesta e un adevăr care se regăsește „în Lumina Divină,/ a menirii Sensului,/ pentru care am fost zămisliți,/ și în care ne vom afla,/ cu adevărat,/ Marea Pace,/ cu noi înșine”.

Unele din aceste sintagme proprii sunt repetitive, de pildă: „Lacrima Transcendentală a Cuvântului”; „Zorii de ceață/ sentimentală,/ ai Trăirilor”; „Străinul Subconștient”; „Adevărul Absolut al Iubirii”, „Lacrima Transcendentală a Cuvântului”, „Marea Contemplare Universală” ș.a., pentru a da mai multă forță de coeziune ideii de Transcendent.

Și iată cum arată, în viziunea poetului acel „Orizont Transcendental”: „Porțile masive ale Rătăcirilor,/ ne-au fost deschise,/ de către Iluziile Vieții și Morții,/ pentru a ne ține în chingile lor,/ iluzoriul Liber Arbitru,/ care ar fi trecut din faza de Vis,/ în cea de Împlinire,/ schimbând Gratiile Lumii,/ în spatele cărora,/ ne este întemnițat,/ Orizontul Transcendental,/ alături de Străinul Subconștient,/ al Adevărului Absolut,/ al Iubirii,/ lăsat în Infernul Întrupării,/ lepădat până și de Creație”.

Nici oniric, nici real, și totuși,

cu o privire lucidă asupra acestui spațiu liric pus pe seama destinului: „Când ne traversează Destinul Existența/ Libertatea,/ este o practică Yoga,/ a Suferinței,/ din care ne bem,/ în cările de pus-tiu,/ porția zilnică de Absurd,/ oferită în dar,/ de Iluziile Vieții și Morții,/ pentru a ne astâmpăra,/ setea de Cunoaștere,/ a Cimitirelor de Cuvinte,/ pe care le rostim,/ atunci când ne traversează Destinul,/ Existența,/ pe spatele gârbovit al Timpului,/ ce-și irosește,/ Eternitățile Clipelor Transcendentale,/ pe nimic”.

Câte adevăruri în aceste poeme filozofice! Dacă am avea puterea să le deslușim... Nu lipsesc reflecțiile aforistice, cu putere de definiții: „Dacă crezi în gratii ele vor exista”; „Clipele sunt semințele Eternității,/ Transcendentalului”, „Flacăra Nemuririi, aprinzând,/ în trupul lipsit de suflare veșnică,/ al Absurdului,/ Lumina Divină”. „Șansa este o disciplină,/ a Hazardului controlat,/ de Iluziile Vieții și Morții”.

Uneori, nu rămânem: „decât cu gustul amar al Neputinței,/ de a

fi noi înșine,/ cei clădiți doar pentru Amintirile Viitorului,/ unde eram sortiți,/ Eternității Clipei Transcendentale” și cu „Imaginea Conștiinței Nemuririi noastre”. Ceea ce nu e puțin, dimpotrivă.

Apare și: „Agonia Non-Sensului Existențial”, apar și: „Clipele părăsite de propriile Eternități”, „Existența este un Sens ocolitor,/ al Absurdului”; și multe alte sintagme, metafore și personificări notabile.

Toate aceste categorii și dimensiuni capătă consistență, iau formă și transmit stări. Ele devin, în cele din urmă personaje, așa cum sunt: „Durerea,/ Deșertăciunea și Absurdul,/ unei Lumi aflate în Haos,/ navigând în derivă,/ prin Oceanul Transcendental al Nemuririi”. De pildă: „Malurile sunt făcute,/ pentru a împreuna,/ valurile Sufletelor,/ sub un singur acoperiș,/ al Disperării.

Și: „A destupat izvorul acestei Lumi: Iluziile Vieții și Morții,/ au rupt,/ coala de hârtie mototolită,/ a Viselor Transcendentale,/ despre Fericire,/ pentru a ne împacheta Destinele,/ în colete ai căror expeditor și destinatar/ sunt Absurdul și Deșertăciunea,/ unei Conștiințe,/ care nu a avut niciodată,/ bani de timbru poștal,/ să mulțumească,/ printr-o scrisoare adresată,/ Non-Sensului Existențial,/ pentru Cuvintele Injurioase ale Facerii,/ din care am fost zămisliti,/ de Ciobul Creator,/ Al Marii Iluzii a Spargerii Totului Primordial,/ ce a destupat izvorul,/ acestei Lumi”.

Aceste poeme sunt izvorâte din cenușa „rugurilor de Simțiri pe care le-am aprins,/ Transcendentalului,/ undeva-cândva,/ când încă mai rătăceam,/ peste pustiurile,/ Singurătății Nemuririi”.

Poetul înalță „Statui de Cuvinte,/ sculptate de norii plumburii,/ ai Gândurilor” (*Din jurnalul unei Amintiri*).

Despre Nesfârșirea Iubirii, Sorin Cerin spune: „Ești atât de aproape,/ Respirație a Eternității Clipei Transcendentale,/ încât îți simt fierbințeala Simțămintelor,/ în Vi-

sul ale cărui aripi,/ le deschid de fiecare dată,/ când doresc să zbor,/ peste Nesfârșirea Iubirii,/ Străinului Subconștient,/ al Adevărului Absolut,/ din Inima căruia,/ aș vrea să-ți dăruiesc,/ trandafirii Cuvintelor”.

Și tot despre iubire: „Întotdeauna am fost o strună,/ a Transcendentalului,/ pe care să cânte Iubirea,/ până când să-i tremure Lacrimile Cuvintelor,/ pe Sângele Orizonturilor,/ din ce în ce mai singure,/ fără de noi,/ cei care suntem,/ cu totul altceva acum,/ față de cei de dinainte,/ când aparțineam,/ Eternității Clipei” (*Cei care suntem cu totul altceva acum*).

Cel care a cunoscut „Orizonturile pierdute în Gândurile,/ fără răspuns,/ ale Singurătății”, împletește „raze de Lumină Divină/ pe care să le legăm,/ de Sufletul Cuvântului Iubire,/ alături de care să zburăm,/ dincolo de noi înșine,/ până în Amintirile Viitorului,/ unde să ne regăsim,/ Eternitatea Clipei” (*Mai multe*).

Și tot în chip aforistic, poetul spune: „Realitatea este o Dilemă,/ a Transcendentalului,/ care încearcă să unească,/ Divergențele,/ dintre Amintirile Viitorului,/ ascunse în sufletul Străinului Subconștient,/ al Adevărului Absolut,/ al Iubirii,/ și Simțurile întrupării noastre,/ în țărâna rece și inertă,/ a Iluziilor Vieții și Morții,/ provenite din Ciobul desprins,/ din Marea Iluzie a Spargerii Totului Primordial” (*Încearcă să unească Divergențele*).

Poetul nu caută eufonia, muzicalitatea cuvintelor, cadența, ritmul ori rima perfectă, ci mai curând ideatica, paradoxul, esența și miezul a ceea ce vrea să transmită prin mânăuirea acestor categorii filozofice potrivite în așa fel încât să-i slujească plămădirii ideii.

„Străinul Subconștient” este preocupat mai degrabă de aflarea „Adevărului Absolut al Iubirii”, decât de „Cetățile de Vise,/ ale Amintirilor noastre din Viitor” (*Nu a putut fi cucerit*).

Pentru cineva care ascultă „freamătul razelor Luminii Divine,/ cum ne rostesc,/ prin Eternitățile

Cuvintelor,/ mesaje de Pace și Echilibru,/ care ne așteaptă,/ să redevenim noi înșine,/ atunci când vom fi eliberați,/ de adevărata Moarte” (*Nu a putut fi cucerit*).

Forma fluentă, simplă și expresivă a versurilor la acest poet nu este cultivată, e firească, și mai curând, persistă jindul de „buzele înghețate ale Cuvintelor,/ răgușite,/ de atât de mult Dor” (*Din care ne bem însetați Suferința*). Un alt fel de mugur de esență Sufletească.

„Ca să avem parte de cât mai multă Deșertăciune” – iată ce sugerează autorul: „Niciodată nu vom ști,/ unde ne îndreptăm Pașii Viselor,/ pe tărâmul care ne-a întrupat Iubirea,/ în noroiul Iluziilor Vieții și Morții,/ pe care ni-l modelează,/ Predestinarea Singurătății,/ după chipul și asemănarea,/ Durerei unui Dumnezeu,/ desprins atât de dureros,/ din Marea Iluzie a Spargerii Totului Primordial,/ încât atunci când s-a văzut,/ un simplu Ciob,/ în care se reflectă,/ Energiile Marii Contemplări Universale,/ le-a transformat pe acestea,/ numai pentru noi,/ în Spații și Timpi,/ ca să avem parte,/ de cât mai multă Deșertăciune,/ și Non-Sens Existențial,/ în această Lume,/ care oricum,/ nu este și nu va fi a noastră,/ niciodată”. De fapt, Sorin Cerin nu vrea altceva decât să reclădească lumea după propriul suflet.

Fără să abordeze stilul larg, explicit, Sorin Cerin a ajuns la conștiința de sine față de propria operă, câștigându-și o poziție clară în patrimoniul liric universal al acestei lumi. El se mișcă lejer printre termenii filozofiei cu reflexe aforistice existențialiste notabile: „Existența este înainte de toate,/ Cunoaștere,/ și mai apoi,/ Logică a Falsului Adevărat,/ ale cărei Urme,/ se sprijină numai pe Limite,/ fără de care,/ Nesfârșitul,/ ar deveni un umil vagabond,/ care n-ar ști încotro să o apuce,/ pe tărâmul fără scrupule,/ al Iluziilor Vieții și Morții,/ în capcanele căruia ne-au picat,/ Eternitățile Clipelor noastre” (*Se sprijină pe Limite*).

continuare pe www.caietesilvane.ro

Literatură feminină ardeleană

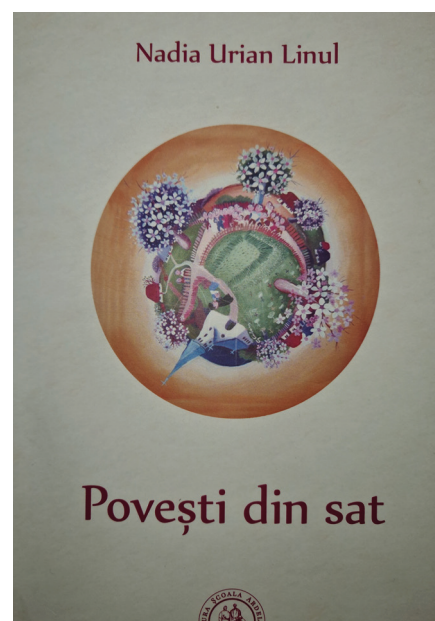
Icu CRĂCIUN

Nadia Urian Linul este dăscăliță „într-o școală de sat”, respectiv Cristeștii Ciceului din județul Bistrița-Năsăud, cu origini în Gersa Rebrîșoarei, cum mărturisește într-un interviu publicat de Sibiana Mirela Antochi în *Bistrițeanul.ro*, din 30 martie 2023. Cultivateoare de tot ce este frumos, ea este autoarea unui roman intitulat *Spin*, prefațat de poetul Sorin Gârjan (Ed. Napoca Nova, Cluj-Napoca, 2013) și al unuia de povestiri, *Vitralii* (Editura Napoca Nova, Cluj-Napoca, 2014), având același prefațator, iar în 2016 a tipărit la aceeași editură volumul *Povești din sat* (coautoare, cu Mama Ioana), cu un cuvânt-înainte semnat de pr. prof. Nicolae Feier. Din 2015 și până în 2017, este prezentă cu proză scurtă în nu mai puțin de zece antologii.

Noi vom face vorbire despre un alt op, ce poartă din nou același titlu: *Povești din sat*, apărut în 2018, la Editura Școala Ardeleană din Cluj-Napoca, pornind de la o afirmație a autoarei: „În toate cărțile mele scriu despre satul românesc, atât cât a mai rămas, încercând să mă înscriu în acel demers de salvare sau măcar de conservare a ceea ce mai dăinuie, în acest spațiu plin de mister și natural. Satul este o realitate care trebuie să ne îngrijoreze. De aceea, încerc să immortalizez fapte, întâmplări, oameni. Pentru că pierdem – și poate nu realizăm – aceste valori ancestrale ale neamului românesc, odată cu cei care au trăit cândva, în alte vremi”.

Ei, bine, în aceste texte, se întâmplă destul de rar ca viața la sat „să te doară de atâta liniște”, nu mai este edenul nostru încântător, nostalgic și bucolic din povestirile sămănătoriștilor, ci, mai degrabă, se apropie de proza necruțătoare a lui Pavel Dan. Rareori, câte un personaj suferă de solitudine (vezi *Iartă-mi, Doamne, prostia...*), unele, își duc traiul în condiții grele, au parte de

ne cazuri (*La colibă*), o femeie pune la munci istovitoare o fetiță (*Fagurii de miere*), nu lipsesc: soacra autoritară, care ține banii tinerilor la ea (*Bătrânețe, haine grele!*), hoții care fură din casele oamenilor (*Hoțul*), subiecte prelucrate parcă de la fapt-divers cu învățătorul din sat care merge la oraș să vadă un avion (*Îndrăzneală*), scrisoarea emoționantă a unei eleve către doctorița ce i-a salvat mama (*Veninul*), băutorii de tării din antecamera medicului stomatolog (*Următorul*), ecoul războiului din poveștile celor care l-au trăit (*Muzicuța*), amintirea sechelelor colectivizării când se practica furtul de grăunțe în „papuci și cizme” s-aibă ce da la găini ori dacă erai prinsă cântând o priceasnă puteai face pușcărie, iar moartea unei vaci însemna o tragedie în gospodăria unei familii (*Lelea Susană*). Firește, sunt și texte de actualitate din lumea școlărilor; un elev neastâmpărat, certat cu disciplina, ajunge călugăr (*Speranța*), altul își cheltuiește bruma de bani la păcănele (*Taxa de protecție*), elevul Macovei adoarme în clasă ascultând o poveste despre un pește uriaș (*Rechinul*), elevul Țicu, nevinovat, este călcat de o mașină, o româncă îngrijește, în Italia, doi copii care se atașează de ea (*Compromisul*), o alta se întoarce din străinătate cu mințile pierdute (*Străina*), Alin, copilul de cinci ani, crescut de bunicii din România, nu se poate adapta în Anglia (*Da, de ce?*) și multe altele. În general, în cazuistica volumului primează prezentul cu un etic predominant, elementul ficțional îmbracă parimonios, dar cu grijă, realitatea rurală, autoarea fiind mereu întoarsă cu sufletul spre sat, se raportează la lumea acestuia, cunoaște modul de viață și mentalitatea sătenilor cu sufletele mai mult sau mai puțin călitate ori mintea sprintenă sau înceată, dovedind reale abilități de povestitor. Portretele personajelor

sunt conturate din câteva trăsături de condei („Era încălțat cu opinci, cu cușmă groasă pe cap, iarna, și ceptar peste bluza de lână aspră, groasă” sau „Privindu-l, vedeai un bărbat înalt, frumos, la cei peste 40 de ani ai săi, îmbrăcat la costum, cu cămașă și cravată, sub o haină ce-i venea ca turnată” etc.), iar limbajul, nu o dată, este autentic, specific graiului țăranilor din Nordul Ardealului („Cânta, se ceptăna, vorovea, ca și cum nime’ n-o auzé’ sau o vide’.”) Mai mult, cine va fi interesat, de pildă, de uneltele rotarului (spițe, butuc, obezi etc.) și modul cum se face o roată va găsi aici tot ceea ce dorește (*Rotarul*). Deseori, în povestea inițială se introduce încă una (vezi *Mușcătura*, *Rechinul*, *Răspunsul*, *Puiul*), ceea ce dă farmec lecturii; din când în când, autoarea devine sentimental-patetică atunci când îi evocă pe cei apropiați (bunici, părinți, frați, surori, rude, prieteni, dascăli etc.).

Pe termen scurt, miza acestei cărți nu se va vedea imediat, dar, sunt convins, că, pe termen lung, va rămâne o mărturie vie despre satul românesc și oamenii săi din Transilvania.

Malaxorul de aprilie

■ **PUNCT ȘI DE LA CAPĂT.** **Marta Petreu**, în „Apostrof” (nr. 3/2023): „Cum am spus, era în 2 aprilie

toare despre viață, credință și iubire, despre ceea ce ne face cu adevărat oameni”.

APOSTROF

revistă a uniunii scriitorilor

1990 când, în urma unui telefon al lui Mircea Dinescu, a luat ființă o revistă nouă, cu mine redactor-șef. Am făcut revista *Apostrof* vreme de 33 de ani, 394 de numere. O părăsesc. De bunăvoie și nesilită de nimeni. Începând cu numărul viitor, tot ceea ce se va întâmpla cu *Apostrof*-ul și la *Apostrof* încetează să mai aibă de-a face cu mine. Mie mi-a fost de-ajuns”. Ce ai putea să spui?

■ ORAȘUL CU POEȚI.

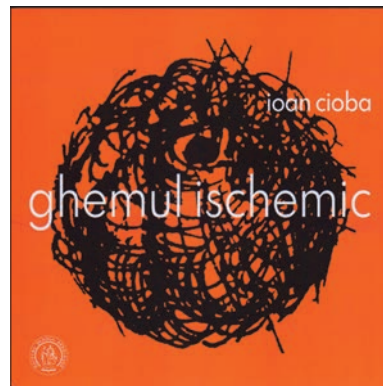
Am primit recent o frumoasă carte: „Orașul cu poeți. Sighetul Marmației în 12+1 prieteni”, volum apărut la Editura Valea Verde, în orașul menționat, anul trecut. Selecția textelor, prezentări și antologie de **Echim Vancea**, cu un cuvânt-înainte de **Adrian Alui Gheorghe**. O carte frumoasă și pentru că e rânduită sub semnul prieteniei și pune în valoare scriitorii, poeții locului. Sună bine, pentru mine, să identifici un județ, un oraș prin scriitori. Și mai ales prin scriitori vii. Cartea asta m-a îndemnat să vă întreb: oare ne prețuim scriitorii? Și aici, în Sălaj, în Zalău. Oare le cunoaștem cărțile? Ce mai înseamnă azi pentru marele public scriitorul?

■ **MAREA E FRUMOASĂ CA TINE.** Acesta e titlul unei noi cărți semnate de **Andrea H. Hedeș** la editura clujeană „Neuma”. În numărul trecut al revistei noastre, ați putut citi un dialog Elena Abrudan – Andrea H. Hedeș, unde e amintit și romanul menționat: „Anul acesta, 2023, urmează să apară un nou roman, *Marea e frumoasă ca tine*. Este o misterioasă poveste de dragoste, desfășurată pe două continente, de la Graz la Hanoi, ridicând întrebări tulbură-

■ **GHEMUL ISCHEMIC.** De la Editura „Școala Ardeleană” am primit și volumul de poezie semnat de **Ioan Cioba**. „Încă din titlu, noua carte de versuri a lui Ioan Cioba sugerează o stare lirică tensionată de efort dificil al recuceririi unității subiectului risipit într-o multiplicitate de «înfățișări», toate precare și vulnerabile, cu articulări provizorii în metafora ori simbolul recurent al ghemului, ce asigură unitatea viziunii sale lirice. Un «ghem» calificat drept «ischemic», cu firele slab irigate de sângele vital, o simbolică insuficiență cardiacă ce traduce starea de epuizare a energiilor subiective, o inerție și oboseală de a fi, cu posibile trimiteri spre Bacovia. Este o poezie prin excelență de atmosferă, în care contururile obiectelor se pierd în ceață și întuneric, sugerată în tușe de acuarelă crepusculară, difuză, de un vag angoasant, «între surâs și grimasă», cu impulsuri vitale momentane, repede stinse. În labirintul existențial anunțat de la primele pagini, firul ce pare în sfârșit descâlcit e departe de a fi cel mitologic, al Ariadnei – este de fapt un fitil exploziv, ce nu poate promite decât neantizarea, menținând starea de incertitudine și încordare (ION POP)”.

■ **BĂRBAȚII NOȘTRI DE NISIP.** La Zilele revistei „Caiete Silvane” am primit și placheta semnată de **Ana Parascivescu** (Aius, 2022), despre care Claudiu Komartin scrie: „Galeria de personaje din acest al doilea volum al Anei Parascivescu aduce în fața cititorului paisprezece «bărbați de nisip» care amintesc, măcar prin onomastică, de jocul de tarot, cu avatarurile sale circumscrise simbolisticii oculte. Poemele Anei Parascivescu sunt însă realiste, directe și empatice (...)”.

(D.S.)

■ **„Dezbracă-te. Poezie!”**, de **Mirela Orban**, Editura Colorama, Cluj-Napoca, 2022. „Membră a cunoscutului Cerc Literar de la Cluj, Mirela Orban este nu numai o poetă aflată în plină ascensiune, ci și un talentat autor plastic, o excelentă ilustratoare de cărți. După ce a publicat trei cărți de poezie în care a oscilat între modalități de exprimare diverse, atrasă fiind mai ales de o anumită tendință de obscurizare, de «închidere a emoțiilor» în «carcasa ermetică/ a unei molecule de poezie», autoarea din Bistrița revine cu un volum ce dovedește o maturizare accentuată a expresiei lirice, o limpezire a proiectului liric. Unghiul liricii sale a devenit acum mai amplu, iar viziunea mai încărcată de sens, mai deschisă spre sugestiile realului, simplitatea expresiei dobândind adeseori o profunzime de bun augur. Indiscutabil, cu acest nou volum, *Dezbracă-te, Poezie!*, Mirela Orban se află sub cele mai generoase auspicii ale talentului său.” (Ion Cristofor)

■ **„Spre Fericitul Nicăieri!**, antologie lirică, ediție definitivă, de **Daniel Corbu**, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2022. „Poet impecabil, născut iar nu făcut, venind din zona mitică a Moldovei, constructor de metaforă epatantă și parabolă șocantă, cu o încredere în puterea magică a Poeziei pe care o au doar cei aleși, Daniel Corbu atacă temele mari cu o uimitoare forță a tragismului, care-l personalizează și-i conferă originalitate.” (Cezar Ivănescu)

■ Cel mai recent număr al **Răsunetului cultural** (martie, 2023), revista bistrițeană care apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România, are ca temă centrală viața și creația poetului **Horia Bădescu**, la împlinirea vârstei de 80 de ani. „Rostul poeziei este de a nu-l lăsa pe om singur dinaintea imensei singurătăți pe care au instaurat-o, zi după zi, golirea de transcendență și expulzarea Sensului din societatea modernă”, spune Horia Bădescu în motto-ul de la începutul materialului de Ioan-Aurel Pop, „O prezență reductabilă în viața Cetății”. Irina Petraș scrie despre „Horia Bădescu și Viețuirea prin Carte”. Alți autori care au publicat articole în onoarea maestrului sunt Petru Poantă, Menuț Maximinian, Vasile Igna, Andrea H. Hedeș, Alexandru Zotta, Nicoleta Milea, Cornel Cotuțiu, Mircea Popa, Gheorghe Glodeanu, Vasile V. Filip, Olimpiu Nușfelean, Ilie Rad și Daniel Moșoiu.

■ **„Tentația golului”**, de **Constantin Novăcescu**, Editura Junimea, Iași, 2023. „Constantin Novăcescu va fi rămas ultimul fidel al unor practici poetice posi-

bil de asociat puseului spiritualist ce a marcat, în anii '70-'80, scrisele câtorva autori de referință ai momentului. Afîn, până la un anumit punct, al lui Daniel Turcea, cel din *Epifania*, el însuși poposind, cu folos, asupra unor texte rarissime, Constantin Novăcescu și-a construit un sistem de referințe ce dau coerență propriei utopii: lumina care coboară, proteguitor din intermundii, focul, pneuma, oglinda, îngerul, cuvântul, numărul, de asociat unor vectori ascensionali: zborul, visul...” (Lucian Alexiu)

■ **„Poeme de iertat fericirea”**, de **Nicolae Teoharie**, Editura Tracus Arte, 2023. Semnalăm apariția unui nou volum de poezie al lui Nicolae Teoharie. Volumul „Poeme de iertat fericirea” este a opta carte de poeme a autorului, membru al Uniunii Scriitorilor din România. „unde să mai pleci la vârsta asta? hărțile/ s-au reconfigurat, nordul e ocupat, sudul nu mai/ există. stăm la marginea orașului în adăposturi/ din plăci de azbociment și cutii de carton. aici/ nu știe nimeni de noi. adevărul nu are urmași.// corpul meu, puțin într-o parte, este foarte de treabă,/ dispus să repete măruntele griji ale zilei,/ bucuriile ei meschine./ văzut din avion, după o ploaie, urmată de un curcubeu,/ adăpostul nostru creează arhitectura unui coș cu bucate.// ca și cum ar mai fi în viață, o femeie înaltă,/ puțin adormită, puțin vicioasă,/ iese în oraș să cumpere carpați, cafea și rasputin.// târziu, pe bordura nopții, îmi închipui că suntem/ la tropice./ bălți de apă stătută, aburi, fluturi putreziți,/ chiștoace și coji de cartofi, tuburi de deodorant,/ pet-uri murdare. noaptea mea de plastic.” (Nicolae Teoharie, *Noapte de plastic*)

■ **„Literaturizarea uimirii”**, de **Vasile Dan Marchiș**, Editura Napoca Star, 2023. „... O poezie cerebrală, dar și sensibilă și uniformă, tipică autorului, în care metafora își face loc de la sine, fără să fie articulată prin vreo strădanie sui-generis. O poezie curajoasă, de largă deschidere, neîncorsetată prozodic, ce ne vorbește despre Vasile Dan Marchiș ca despre un poet cu pasiune și har.” (Petre Rău, în antologia „Vibrația metaforei”)

(C.Ș.C.)

■ Numărul 2/2023 din „**Steaua**”, revistă de literatură, cultură și spiritualitate românească din Cluj-Napoca, cuprinde două cronici literare interesante. Poetul, criticul și istoricul literar Ion Pop scrie despre volumul

„O cameră fără prize”, semnat de Savu Pop și apărut la Editura „Casa de Pariuri Literare” din București în anul 2021: „Poetul se află într-o etapă de căutări perseverente, de diversificare a registrelor expresive, urmând exigenței anunțate de «a auzi prin mai multe simțuri», de a construi poemul cu mijloace retorice variate. Nu reușește întotdeauna, dar nu puține dintre versurile scrise până acum ne asigură că va și găsi totuși căile cele mai adecvate pentru a-și stabili în timp o viziune proprie, o unitate tematico-stilistică mai puternic individualizantă”. Poetul și criticul literar sălăjean Viorel Mureșan scrie despre cea mai recentă carte semnată de Mihai Măniuțiu, regizor, scenarist și scriitor: „«Celelalte lucruri inutile» este titlul unui volum de versuri de Mihai Măniuțiu, apărut la Editura «Tracus Arte», București, 2022, care sugerează cu claritate ideea continuării unei situații de comunicare deja cunoscute. Totodată, e prezentă, în sintagma dată, și o stare de solipsism. Acestea fiind spuse, nu e de mirare că încă în textul liminar ne întâmpină unul dintre marile simboluri ale cărții: «nodul de spaimă». Dacă spaima de aici e sinonimă cu frica, atunci poezia lui Mihai Măniuțiu are și o dimensiune socială, căci aceasta din urmă, frica, «rămâne o componentă majoră a existenței umane»”.

■ În Colecția „Școala ardeleană de eseistică” a Editurii „Școala Ardeleană” din Cluj-Napoca a fost publicat volumul întâi din „**Avem un vis neîmplinit**” de **Cornel Cotuțiu**. „Antologia de față cuprinde texte datorate (în bună măsură) călătoriilor organizate de Despărțământul ASTRA «Mihail Kogălniceanu» Iași. Am beneficiat astfel de emoționante trasee prin Basarabia și Nordul Bucovinei, deci de la Odesa la Cernăuți. Impresiile culese de câțiva ani încoace, străbătând ținuturi românești necunoscute de mine, sunt cuprinse în paginile acestui volum”, precizează autorul în preambulul cărții.

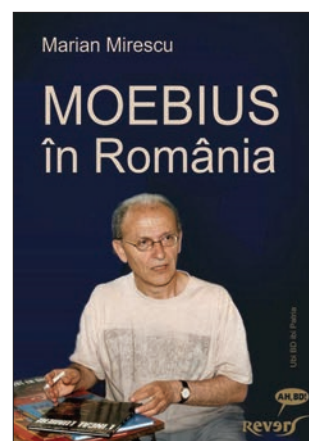
■ „**Scriptor**” este una dintre publicațiile de cultură care alocă spații largi studiilor de istorie. În numărul 99-100/martie-aprilie 2023 al revistei din Iași, Ioan-Aurel Pop, președintele Academiei Române, scrie despre primele orașe din Moldova: „«Letopisețul Țării Moldovei» al lui Grigore Ureche (cu interpolări ale lui Simion Dascălul, Misail Călugărul și ale altora) spune că sașii, ungurii și alți străini au «descălecat» (= fondat) în Moldova cele mai vechi orașe. La fel spune și Miron Costin în «Poema polonă», susținând că Dragoșvodă ar fi adus în Țara Moldovei meșteșugari sași și că «orașele, mai toate, au fost întemeiate de sași», care «împreună cu ungurii, ridicară și viile»”. Gheorghe

Cliveti, membru corespondent al Academiei Române, publică studiul „Istorie politică și istorie culturală în viziuni de mari sinteze, la A.D. Xenopol și N. Iorga”, iar Lucia-Gabriela Munteanu, doctor în filologie, restituie informații culese din anuarele Școlii Normale Vasiliene despre rolul Coroanei Regale a României în istoria școlii, evidențiind sprijinul sistematic oferit de Casa Regală pregătirii învățătorimii, ca o condiție sine qua non a propășirii statului și națiunii române.

(A.-B.K.)

■ **Petőfi 200: Zoltán și Sălajul.** Petőfi Sándor și Szendrey Júlia și-au botezat fiul cu numele de Zoltán. Nași i-au fost Arany János, autorul lui „Toldi”, împreună cu soția sa. S-a comentat mult că pruncul s-a născut în 15 decembrie 1848, fix la nouă luni după izbucnirea revoluției pașoptiste maghiare. După moartea tatălui, copilul a fost crescut de bunicul din Arad, apoi, după recăsătorirea mamei, de tatăl său vitreg din Pesta, istoricul Horvát Árpád. Până în 1869 l-a avut ca tutore pe unchiul său, Petőfi István. Precum Ujfalvi Sámuel a povestit viața colegului său din liceu, exploratorul Körösi Csoma Sándor, la fel Kicska Mór a consemnat năzdrăvăniile prietenului său într-un jurnal: „Isprăvile celebre din Szarvas și din Csákó ale lui Zoltán Petőfi”. Era greu să fii copilul unei celebrități, chiar și înainte de apariția tabloidelor și a fotografiilor paparazzi. Ca și tatăl său, Zoltán nu și-a dat bacalaureatul, ci a optat să devină actor. Când a jucat în Debretin, ca să nu-și cheltuiască toți banii, și-a ascuns economiile sub bustul tatălui său („i-am încredințat lui, ca să-i păstreze”). A scris și poezie, în limbile maghiară și franceză. Corespondența sa cu frații vitregi, Horvát Attila și Horvát Árpád, a fost publicată de Gyimesi Emese în 2019. În ceea ce privește Țara Silvaniei, în nr. 41 din 1887 al gazetei „Szilágy” din Zalău i-au apărut o scrisoare și trei poezii, scrise la doar 16 ani, în 1864. A murit foarte tânăr, în 5 noiembrie 1870, din cauza unei boli ereditare la plămâni, care a afectat și alți membri ai familiei.

■ **„Banda” lui Moebius.** Pentru cunoscători, este evident ce țintesc ghilimelele din titlu: banda desenată (nicidecum inelul topologic care are o singură față). Marian Mirescu și-a finalizat intenția de a publica volumul „Moebius în România” (Editura Revers, Craiova, 2023), dedicat graficianului francez care a fost oaspete de onoare la euRocon'94 Timișoara (întâlnirea fanilor SF din Europa, 26-29 mai 1994). Jean Giraud s-a născut în 8 mai

1938 și a murit în urmă cu 11 ani, la 10 martie. A făcut parte din echipa care a realizat revista „Métal hurlant” (Metal urlător), apărută în perioada decembrie 1974 – iulie 1987, bazată pe narațiuni științifico-fantastice sau de groază. A desenat mai multe albume; grupate pe serii, le găsiți prezentate pe site-ul www.moebius.fr. Deși a influențat mulți creatori, el n-a fost publicat în România, unde i-au apărut doar câteva clișee împrăștiate prin ziare și reviste (deoarece, vorba lui Gabriel Rusu, nu fusese prezent în Pif!). Câteva exemplare din periodicul francez au fost trimise fanilor autohtoni de către Ion Doru Brana. Evenimentul timișorean, când orașul de pe Bega a fost capitala culturală a SF-ului continental, a fost reflectat de numeroase publicații: *Cinema*, *Orion* (Craiova), *Jurnalul SF*, *Brant*, *Sigma*, *Helion*, *Quadrat* etc. Monografia este bogat ilustrată și oferă un regal BD. Au contribuit la realizarea acesteia: Marius Constantin, Florin Leodor Dănilă, Györfi-Deák György, Felix Florian Munteanu, Dodo Niță, Eduard Pandele, Viorel Pîrligras, Dan Popescu, Walter Riess, Gabriel Rusu, Sorina Șerbănescu și Dragoș Vasilescu.

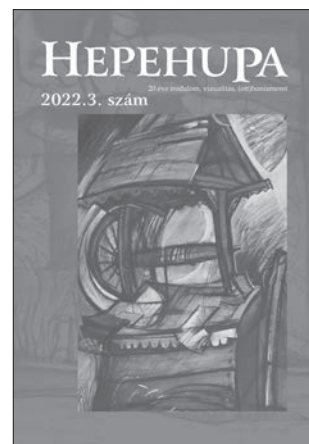
■ **Surâsul Muzei Clio.** După iulie 2011, când am criticat enormitățile vehiculate de fanii lui Napoleon Săvescu, am acuzat că scot brișca și trag cu alice (nicidecum cartușe)... oarbe! La vremea respectivă, m-am bazat pe scrierile lui Alexandru D. Xenopol, Vasile Pârvan și l-am citat pe Ovidius, aristocratul zvăpăiat, exilat de împăratul Augustus la Tomis, pe malul Pontului Euxin, care a învățat cu greu graiul localnicilor, ceea ce arată că latina și limba getă nu prea semănau între ele. Am citit mult mai târziu „Dacopatia și alte rătăcirii românești” a lui Dan Alexu, un volum de dimensiuni impresionante, care cuprinde multe lămuriri care vizează diferitele „versiuni glorioase ale trecutului”. Dar lumea nu prea citește cărți de la Humanitas... Prin urmare, salutăm apariția volumului „Cu Dacia printre daci mergând” de Cătălin Borangic și Marius Marcu (Editura StudIS, Iași, 2020). E și profesional, și șugubăț. Autorii chicotesc pe seama amatorilor cu blănițe de miel pe umeri (chiar și vara!), înarmați cu săbii curbe, de peste trei picioare lungime, decupate din panouri galvanizate. Toți cu

căciulă! Spre deosebire de „reenactorii” de azi, numai aristocrații și sacerdoții aveau dreptul să-și pună pe cap binecunoscutele „pileus”, poporul umbla cu capul... descoperit. De asemenea, dăcițele nu aveau de unde să poarte maramă de borangic, cât timp viermii de mătase și „pomițarii” (duzii) au apărut mult mai târziu pe plaiurile mioritice (mulțumim familiei Wesselényi!). Ei, dacă nu-i istorie, măcar distracție să fie!

(G.-D.G.)

■ **Număr nou al revistei „Hepehupa”.** A apărut numărul 3/2022 al revistei de cultură în limba maghiară „Hepehupa”.

Numărul lansat pe data de 15 martie 2023, cu ocazia Zilei Maghiarilor de Pretutindeni, este deschis de două editoriale semnate de redactorul-șef al publicației din Zalău, Vicsai Zsolt, respectiv de poetul Demény Péter. Din cuprinsul numărului: Szabó Attila, șeful secției de artă a Muzeului Județean de Istorie și Artă Zalău, publică o evocare a regretatului artist vizual Szabó Vilmos, la împlinirea a optzeci de ani de la nașterea acestuia; Mirel Matyas, profesor la Colegiul Tehnic „Alesandru Papiu Ilarian” din Zalău, scrie despre destinul familiei Kun din Zalău, la cumpăna secolelor XIX și XX. Versuri semnează: Szente B. Levente, Borsodi L. Laszló, Szilágyi Ferenc Hubart, Antal András, Pethő Lorand, Romulus Moldovan, Péntek Balázs și Bartha Bence. Numărul este ilustrat cu picturi semnate de Szabó Vilmos. „Hepehupa”, revistă de cultură în limba maghiară, este editată de tipografia Color Print din Zalău (director Major István) și apare cu sprijinul Consiliului Județean Sălaj, Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj, UDMR Sălaj și al Fundației „Communitas”.

Caiete Silvane

ISSN 1454-3028

on-line: ISSN 2247-7365

Adresa redacției: Zalău, Piața 1 Decembrie 1918,
nr. 12, Sălaj, România; Tel./fax 0260/612870;
e-mail: caietesilvane@yahoo.com, office@caietesilvane.ro;
www.caietesilvane.ro; www.culturasalaj.ro

Revistă de cultură editată de Centrul de Cultură și Artă al
Județului Sălaj, sub egida Uniunii Scriitorilor din România,
a Consiliului Județean Sălaj, a Consiliului Local și Primăriei
Municipiului Zalău

Serie nouă, Anul XIX, Nr. 4 (219), aprilie 2023.

Apare până în data de 20 a fiecărei luni. Preț: 5 lei

Redacția:

Daniel Săuca - redactor-șef
Viorel Mureșan - redactor-șef adjunct
Corina Știrb Cooper - secretar de redacție
Marin Pop, Carmen Ardelean, Alexandru-Bogdan Kürti - redactori;
Viorel Tăutan, Marcel Lucaciu, Imelda Chintă - redactori asociați;
Györfi-Deák György, Alice Valeria Micu, Gheorghe Moga,
Simona Ardelean-Samanta - colaboratori.

Responsabil de număr: Daniel Săuca

Corectură: Oana-Maria Barariu-Săvuș
Tehnoredactare: Marius Soare

Tiparul realizat la Tipografia Color Print Zalău,
Str. 22 Decembrie 1989, nr. 66, Sălaj, tel./fax 0260-660 598

Omagiații lunii aprilie

(din Baza de date a Bibliotecii Județene I.S. Bădescu Sălaj)

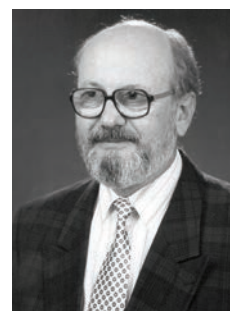
Notă: Serviciul bibliografic al Bibliotecii Județene I.S. Bădescu Sălaj adună materiale pentru cuprindearea în Baza de date a județului Sălaj și reactualizarea informațiilor cuprinse în dicționarul biobibliografic: **Sălaj – Oameni și Opere**. Îi includem în acest proiect pe toți cei care au contribuit la dezvoltarea social-culturală a județului (literatură, istorie, geografie, tehnică, muzică, artă, sport etc.), indiferent de naționalitate. Baza de date se completează permanent (bibliografic_bjs@yahoo.com).

Ștefan Marin – publicist, 1 aprilie 1945; **Mureșan Viorel** – scriitor, critic lit., 1 aprilie 1953; **Kovács Kuruc János-Szabolcs** – medic stomatolog, 1 aprilie 1977; **Balogh Béla** – preot, 4 aprilie 1955; **Lascu Mircea Mihai** – profesor, 5 aprilie 1957; **Nagy Silvia** – soprană, 6 aprilie 1981; **Meleg Vilmos** – actor, regizor, 8 aprilie 1956; **Damian Mihai** – muzicolog, 7 aprilie 1996; **Horvath Bugnariu Corina** – artist plastic, 9 aprilie 1946; **Pitică Dan** – prof., ing., 9 aprilie 1958; **Tamba Dumitru Gheorghe** – arheolog, 9 aprilie 1958; **Daróczi Iosif** – profesor, 10 aprilie 1958; **Kocsis Éva** – profesoară, 11 aprilie 1977; **Marian Lazăr** – inginer, 12 aprilie 1933; **Rădeanu George** – artist plastic, 12 aprilie 1950; **Pintea Melania** – educatoare, 12 aprilie 1956; **Ciurean Codin Cristian** – profesor, 12 aprilie 1977; **Mihele Ioan** – artist plastic, 13 aprilie 1955; **Damian-Bicăzan Bianca Patricia** – muzicolog, 13 aprilie 1996; **Pece Ștefan** – cercetător șt., 14 aprilie 1948; **Horváth Gabriella Mária** – profesoară, 14 aprilie 1957; **Horváth Iosif** – profesor, 14 aprilie 1957; **Conțiș Petru** – învățător, 15 aprilie 1936; **Cîlb Lucia** – farmacistă, 15 aprilie 1949; **Daróczi Viorica** – inginer, 15 aprilie 1960; **Ispas Viorel** – inginer, 16 aprilie 1949; **Grec Aurica** – ing., prof. univ., 16 aprilie 1962; **Pop Florica** – filolog, 16 aprilie 1965; **Kovács Irina Elisabeta** – profesoară, 16 aprilie 1966; **Vlaicu Cosmin Radu** – jurist, 16 aprilie 1973; **Pop Florin Marian** – preot, 16 aprilie 1981; **Drugaș Iulia Alexandra** – poetă, 16 aprilie 1989; **Györfi-Deák György** – scriitor, traducător, 17 aprilie 1964; **Firicel Daniela** – profesoară, 17 aprilie 1965; **Pițoiu-Dragomir Ion** – scriitor, 18 aprilie 1940; **Beldi Paul Ladislau** – scriitor, 18 aprilie 1955; **Lazăr Mioara** – profesoară, 19 aprilie 1952; **Abrudan Elena** – scriitor, traducător, 20 aprilie 1956; **Bara Ștefan** – meșter popular, 21 aprilie 1962; **Ardelean Carmen Georgeta** – prof., scriitor, 23 aprilie 1975; **Fărcaș (Baciu) Nadia** – editor,

23 aprilie 1977; **Revnic Ioana** – scriitoare, 23 aprilie 1978; **Pop Gheorghe** – profesor, 24 aprilie 1932; **Ielciu Ioan** – economist, 24 aprilie 1950; **Popa Vasile** – inginer, 25 aprilie 1941; **Crecean Dan Vasile** – artist plastic, 25 aprilie 1955; **Seleși Ioan** – actor, 26 aprilie 1946; **Blaga Rodica Lucia** – profesoară, 26 aprilie 1951; **Oțelea Georgică Grighentie** – preot, 26 aprilie 1968; **Szabó Attila** – artist plastic, 26 aprilie 1975; **Szabó Róbert Csaba** – prozator, 26 aprilie 1981; **Pădurean Vasile** – economist, 28 aprilie 1954; **Tăutan Viorel-Gheorghe** – scriitor, 30 aprilie 1943; **Daróczi Mihai Iosif** – geograf, 30 aprilie 1990.

Viorel-Gheorghe Tăutan – 80 de ani de la nașterea scriitorului

Tăutan, Viorel-Gheorghe (pseudonime: V.I. Talianu, V. Bocșa) – profesor, scriitor. N. 30 aprilie 1943, în Bocșa Română, județul Caraș, actualmente Bocșa, jud. Caraș-Severin.

Viața și activitatea: absolvent al Facultății de Filologie, Secția Limba și literatura română din cadrul Universității Babeș-Bolyai Cluj (1964-1969). În perioada 1963-1964 a fost bibliotecar la Clubul Sindicatului CFR Jibou, profesor de limba franceză și literatură română la Liceul de Cultură Generală Jibou (1969-1973), conducător de cerc de creație literară și jurnalism, cerc de teatru și teatru de păpuși la Casa Pionierilor Jibou (1973-1990), profesor de limba și literatura română și limba latină la Liceul Teoretic Ion Agârbiceanu Jibou și Grupul Școlar Liviu Rebreanu Hida (1990-2008), profesor de limba și literatura română la Grupul Școlar Gheorghe Pop de Băsești din Cehu Silvaniei (2008-2009), profesor de limba română și limba latină la Grupul Școlar Cserey-Goga Crasna (2009-2010), profesor de limba latină la Liceul Teoretic Gheorghe Șincai Zalău (2010-2011). Membru al Cercului de teatru și de recitatori de la Casa de Cultură a Studenților, al formației de estradă a Universității, în trupa de teatru și Cenaclul literar ale facultății, membru al Cenaclului literar Sylvania din Zalău și al Asociației Scriitorilor din Județul Sălaj.

Înființează Cenaclul literar *Porți de cristal* al copiilor și Cenaclul literar *Integralia*, pe lângă Sindicatul Întreprinderii Integrata de In din Jibou (1963-2005).

continuare pe www.caietesilvane.ro

Mario Luzi

(1914-2005)

Considerat ca făcând parte din a treia promoție ermetică a poeziei italiene, Mario Luzi debutează în 1935 cu volumul *Barca*, întâmpinat elogios de critică. Următoarele volume: *Sosire nocturnă*, *Un toast*, *Caiet gotic*, *Primele roade ale deșertului* confirmă sintaxa extrem de rafinată a unei poezii cu infuzie existențială. Îmbinând discursul ermetic cu cel orfic, poetul e de o frapantă originalitate.

Epistolium

Îmi apare în amiaza arborescentă
casa ta care plânge
la umbra grădinilor.
Încă din prag îmi iese
în întâmpinare a ta absență.
Tăcerea și febra mă târâsc cu ele.
O fereastră deschisă spre plante
le bea verdele, o lucire
de abis vegetal luminează camera.
Sporește un delir mut, agilă și lină
o pisică glumește cu florile.

(Traducerea de Dinu Flămând, în vol. *Poezii*,
Editura Humanitas, București, 2019)

ISSN 1454-3028

www.facebook.com/RevistaCaieteSilvane

www.caietesilvane.ro

